! ibv piy : / ^suvii ai SOCIETATEA FILOZOFICA S PETERSBURG Editura SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ /Kg # 'MS:U ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Și PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XXI Editat de L M Lopatin Cartea V( ) NOIEMBRIE-DECEMBRIE- MOSCOVA Litografii tip ale parteneriatului I N Ktsshnerev și K* Pimenovskaya uya , co) Biblioteca "Runivers" S S BULGAKOV "Zeitatea realizează întotdeauna acest potențial de a fi, umple mereu infinitul existenței cu același conținut nemărginit, absolut, îi potolește mereu setea nesfârșită de a fi, care este inerentă în tot ceea ce există* (III, -) constituind nu totul, ci doar un anume, unul dintre multe, și nu poate fi direct totul, "plinătatea absolută a ființei se dezvăluie ca o aspirație nesfârșită, ca o sete nesățioasă de a fi, ca un foc luminos al vieții întunecat, veșnic în căutarea* ( )), ca un infinit (άπειρον) "Acest nemărginit, care în Divin este doar o posibilitate, niciodată admisă în realitate (ca aspirație întotdeauna satisfăcută sau pentru totdeauna satisfăcută), aici - în special ființele - capătă semnificația elementului rădăcină al ființei lor, este centrul și fundamentul toată viața creată (μητήρ της ζωης)ίζ ( ) În "roata arzătoare a vieții" această sete nemărginită oarbă, voință de nestins, haos nestăpânit, deși încătușat, este simțită ca un element teribil, orbindu-ne conștiința nocturnă Pe lumea spiritelor misterioase, Peste acest abis fără nume, acoperirea este aruncată de înalta voință a zeilor, țesut cu aur Dar când noaptea lepădă acest văl, atunci abisul este gol pentru noi, Cu fricile și ceața voastră Și nu există bariere între ea și noi: De aceea ne este frică de noapte Solovyov a reușit cu măiestrie să evalueze și să interpreteze filozofic poezia lui Tyutchev, impregnată de acest element, căruia i-a dedicat un studiu atent Și cu o perspectivă deosebită se oprește la versurile profetice ale lui Tiutciov despre rădăcina întunecată a existenței lumii, despre haosul primitiv, la această clarviziune a poetului-filozof Biblioteca "Runivers" NATURA ÎN FILOZOFIE VL SOLOVIEV Despre ce urli, vânt de noapte, De ce te plângi nebunește? Ce înseamnă vocea ta ciudată, când jale, când zgomotoasă? Într-un limbaj înțeles de inimă Repeți despre un chin de neînțeles II sapă și explod în el Uneori sunete frenetice O, nu cânta aceste cântece groaznice Despre haosul străvechi, despre cel drag! Cu câtă lăcomie ține seama lumea sufletului nopții de povestea iubitului său! Din pieptul muritorului izbucnește Și tânjește să se contopească cu nemărginitul O, nu trezi furtunile celor care au adormit: Haosul se agită sub ele! Lumina luminează întunericul, dar în același timp îl presupune, iar victoria asupra haosului este depășirea lui pozitivă, motiv pentru care rădăcinile ființei se cufundă adânc în adâncurile întunecate Lumină din întuneric: peste un bloc negru Nu s-a putut urca Fețele trandafirilor tăi De-ar fi numai în sânul mohorât Nu m-am îmbătat scufundat rădăcină întunecată ih Tot-unitatea pozitivă este organismul ideilor vii sau, după cum s-ar putea spune cu Leibniz, o monada Dar dacă la Leibniz monadele "nu au ferestre* una pentru cealaltă și comunică numai pe baza unei armonii prestabilite, atunci la Solovyov sunt legate prin legături de iubire *) Nu mă opresc aici asupra interpretării filozofice pe care Solovyov o dă creării lumii naturale Mai mult, el oscilează între cel puțin două versiuni ale acestei interpretări: în Lecturile despre Divin-Omenirea, creația este descrisă în așa fel încât divinitatea să fie conjugată printr-un act al voinței sale (primul post) cu idei, dintre care fiecare percepe acest act în felul său și devine "în eu trăiesc sufletul meu Biblioteca "Runivers" ' S BULGAKOV reprezentând principalul principiu cosmic În lumea sufletelor, i e în lumea noastră naturală, umanitatea este

centrală "Acea secundă, unitate produsă, căreia i-am dat numele mistic de Sophia, este începutul umanității, este omul ideal sau normal Iar Hristos, în această unitate participând la principiul uman, este un om sau, după expresia Sfintei Scripturi, al doilea Adam" (III) Deși o persoană apare în natură într-un anumit stadiu al dezvoltării sale și duce o existență temporară și schimbătoare empiric, dar ca esență inteligibilă, el preexistă, iar "asumarea existenței infinite după moarte nu se potrivește cu nesemnificația înainte de naștere (X) Și, invers, din moment ce urmăriți o persoană exclusiv ca urmare a evoluției și transformării, i e în cele din urmă, a-i reduce originea la hazardul absolut, desigur, ar fi contrar fundamentelor metafizicii lui Solovyov Dar, în același timp, ideea de evoluție, de dezvoltare succesivă în timp, este o parte necesară a sistemului lui Solovyov, cu toate acestea, el înțelege această evoluție nu ca o chestiune de hazard sau creativitate absolută din nimic, ci doar ca o manifestare a forțelor inerente universului, prin urmare, evoluția însăși în fundamentele și sarcinile lor este un proces teleologic Voi remarca apropo că în acest moment Ch, Renouvier este extrem de apropiat de Solovyov în interesantul său tratat "Le personnalisme", , expunând doctrina lumii ca creație a lui Dumnezeu și a evoluției sale ca proces care se întoarce doar semințele investite în lume În cartea franceză La Russie et l'église universelle, creaţia constă în faptul că Divinul se abţine de la a-şi exercita atotputernicia şi, eliberându-l de voinţa sa, dă libertate existenţei independente a făpturii De asemenea, Soloviev ezită să coordoneze această învățătură cu povestea biblică despre crearea lumii, abordând-o cel mai îndeaproape în cartea franceză și Destinele teocrației* Cu toate acestea, nu se poate scăpa de impresia că Solovyov nu a atins niciodată o stabilitate internă completă în această chestiune Biblioteca "Runivers" NATURA ÎN FILOZOFIE VL SOLOVIEV O persoană în starea sa eternă și pre-productivă este considerată de Solovyov nu ca un individ sau individ și nu ca un agregat al acestora sau al societății, ci ca un "organisme întreg, universal și individual"* (Io) Totul își găsește conștiință și unitate în om, iar în acest sens, umanitatea este sufletul lumii, "ocupă un loc de mijlocire între pluralitatea ființelor vii care alcătuiesc conținutul real al vieții sale, și unitatea necondiționată a Divinului, reprezentând începutul ideal şi norma de viaţă* (IÏ) "Conţinând atât principiul divin, cât și ființa creată, nu este determinată exclusiv de unul sau de altul și, prin urmare, rămâne liberă** (ibid) Dar dacă în lumea divină totul este în unitate și armonie, atunci de unde vine răul, dizarmonia, chinul acestei lumi? De unde provine temporalitatea sau procesul în ea, adică fragmentare, parțialitate, discursivitate, în sfârșit, moarte? Nu ar deveni oare existența acestei lumi și mai misterioasă și de neînțeles dacă am accepta doctrina naturii în Dumnezeu și existența eternă a omenirii ca suflet al lumii? Solovyov răspunde la aceste întrebări în felul următor: "acea lume, care, conform cuvântului apostolului, se află totul în rău, nu este una separată necondiționat de lumea divină, constând din propriile ei elemente esenţiale speciale, dar aceasta este doar alta, relaţie improprie a aceloraşi elemente care formează viaţa lumii divine Realitatea inadecvată a lumii naturale este poziția împrăștiată și ostilă una față de cealaltă a acelorași ființe care, în relația lor normală, tocmai în unitatea și armonia lor interioară, intră în alcătuirea lumii divine natura în opoziția ei faţă de Divin nu poate fi decât o poziţie diferită sau o permutare a anumitor elemente esenţiale care există substanţial în lumea divină ( ) "Unul dintre ei reprezintă

unitatea Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV a tuturor ființelor, sau o astfel de poziție în care fiecare se regăsește în fiecare și totul în fiecare; celălalt, dimpotrivă, reprezintă o asemenea stare de ființe în care fiecare, în sine sau în propria sa voință, se afirmă în afara și împotriva celorlalți (ceea ce este rău) și, prin urmare, suferă împotriva voinței sale realitatea exterioară a altora (care este suferința)" ( ) Originea răului, care constituie boala generală a lumii, este inexplicabilă din motive fizice, ea poate găsi o explicație metafizică doar în căderea transcendentă a sufletului lumii de Dumnezeu și, ca urmare, , pierderea capacității sale de a fi centrul unificator al creației etsya percepută de principiul ei divin, deoarece ea are acest principiu divin ca singur obiect al voinței sale de viață, scopul necondiționat și focalizarea ființei ei "( ) Dar cum poate un suflet liber, universal, să-și schimbe centrul eforturilor? "Deținând totul, poate dori să posede ceea ce posedă, adică ea poate dori să o posede de la ea însăși ca Dumnezeu, se poate strădui ca originalitatea absolută în posesia acestei plinătăți, care nu-i aparține, să se alăture plinătății ființei, care îi aparține În virtutea acesteia, sufletul lumii poate separa centrul relativ al vieții sale de centrul absolut al vieții divine, se poate afirma în afara lui Dumnezeu" ( ) din multe Unitatea universului se rupe atunci într-o multitudine de elemente separate, mecanismul universal se transformă într-un agregat mecanic de atomi elementele particulare ale organismului universal își pierd legătura comună în el și, lăsate singure, sunt sortite unei existențe egoiste disparate, rădăcina din care este răul și rodul este suferința Biblioteca "Runivers" NATURA ÎN FILOZOFIE VL SOLOVIEV S deşertăciunea şi sclavia decăderii, nu de bunăvoie, ci din voia celui care a supus-o, adică sufletul lumii, ca un singur început liber al vieții naturale *· ( ) "Lumea naturală, care s-a îndepărtat de unitatea divină, apare ca un haos de elemente disparate Multiplicitatea elementelor dezintegrate, străine unele de altele, impenetrabile unele de altele, se exprimă în spațiul real Sistemul complex de forțe, impulsuri și mișcări exterioare care decurg din interacțiunea mecanică a elementelor formează lumea materiei*, iar "realizarea treptată a unității ideale este sensul și scopul procesului lumii După cum în ordinea divină totul este veșnic un organism absolut, tot așa, conform legii ființei naturale, totul devine treptat un astfel de organism în timp* (-) Sufletul lumii, după ce și-a pierdut forța unificatoare inițială, devine doar o potențialitate și o vagă dorință pentru o astfel de unitate Principiul divin însuși devine forța activă a unității "Aici, principiul divin tinde spre același lucru ca și sufletul lumii, pentru întruchiparea ideii divine sau pentru îndumnezeirea (teoza) a tot ceea ce există prin introducerea lui în Forma organismului absolut" ( ) Dar aceasta reunificarea nu poate avea loc decât pe baza libertății și, în consecință, a unui proces istoric îndelungat și dureros Întâi, în legea gravitației se stabilește o unitate exterioară, apoi, prin pași succesivi, dezvoltarea lumii ajunge la viața organică și, în sfârşit, apariţia omului Logosom în conştiinţă ca o varietate pură a unităţii"( ) Prin urmare, "omul este un mediator natural între Dumnezeu şi fiinţa materială, un conducător al principiului divin atot-unitor în multiplicitatea elementară, organizatorul și organizator al universului * ( ) Asemenea sufletului lumii, el are libertatea de a alege, este liber să se afirme separat de Dumnezeu și repetă în sine căderea originară în păcat Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV al sufletului lumii, devine, datorită lui, în locul centrului, din nou periferia *) Unitatea conștiinței sale se transformă într-o Formă goală, care așteaptă să fie umplută "Această

asimilare internă de către conștiință a conținutului absolut (neapărat gradual) formează un nou proces, al cărui subiect este sufletul lumii în Forma umanității de fapt subordonat ordinii mondiale" ( ) Aici conceptul de suflet mondial abordează conceptul de subiect transcendental al lui Kant, se stabilește -care are propriile categorii (Totuși, această identificare a lui cu sufletul lumii a fost făcută numai de prințul S N Trubetskoy, dar destul de în spiritul lui Solovyov) Începe procesul istoric nașterea Pentru aceasta, "Logosul divin se naște ca un om individual real" ( ) "Iisus Hristos, cel de-al doilea Adam, este nu numai un individ, ci o ființă universală, care îmbrățișează toată umanitatea renascută, spirituală" (- "Omenirea, reunită cu începutul ei divin prin Isus Hristos, există o biserică, iar dacă în umanitatea primitivă eternă este trupul Logosului divin, apoi în lumea naturală, apărută, biserica apare ca trupul aceluiași Logos, dar deja întruchipat, adică izolat istoric în persoana divino-umană a lui Isus Hristos" ( ) la fel ca în personalitatea divino-umană, adică negarea de sine a voinței umane și supunerea ei liberă față de Divin" (căci) Limita acestui proces este restabilirea unității originare, cina de nuntă a Mielul și Mireasa care s-a pregătit pe ea însăși, noua Cana a Galileii Aceasta este în mod necesar legată de creaturile transfigurate și de învierea generală, Acest punct este deosebit de obscur în opera lui Solovyov și, evident, nu a obținut o claritate completă în gândirea lui Biblioteca "Runivers" NATURA ÎN FILOZOFIE VL SOLOVIEV prefigurată de învierea unuia, întâiul născut din morți Solovyov consideră această înviere nu numai ca un postulat al credinței, ci și ca veriga finală a evoluției lumii, ca finalizarea ei necesară în interior (a ezitat în diferite momente ale vieții sale cu privire la gradul de participare al umanității însăși la ea, considerând-o ca o înviere prin forțele unui unit, stăpânind natura calităților omului - sub influența lui N T Theodorov, apoi ca act creator al voinței lui Dumnezeu) Dar nu s-a împăcat cu ideea, care este adânc înrădăcinată în teoriile moderne ale progresului pământesc, cu uitarea părinților, din partea fericiților urmași care au moștenit binecuvântările progresului "Cum* ", întreabă el în Sensul Iubirii, "poate starea finală și cea mai înaltă să se bazeze pe nedreptate, ingratitudine și uitare? O persoană care a atins cea mai înaltă perfecțiune nu poate accepta un astfel de dar nedemn; dacă nu poate smulge de la moarte toată prada ei, ar renunța mai degrabă la nemurire** "Cauza noastră personală, în măsura în care este adevărată, este cauza comună a întregii lumi, realizarea și individualizarea ideii universale și spiritualizarea materiei** (VI, -II) Isprava lui Pygmalion, care a sculptat trupul divin din marmură, este neputincioasă, iar victoria lui Alcides nu o va salva pe Euridice din întunericul Hadesului, salvează doar pe Oroe, în chipul căruia Hristos a fost înfățișat în catacombe: Valurile cântecului atotvictoriu Hades a zguduit bolta, Și stăpânul morții dă palid Euridice ("Trei fapte") Aici este dat doar schița generală a metafizicii naturii a lui Solovyov Sunt departe de a vedea în schițele existente ale lui Solovyov o predare complet terminată, dimpotrivă, este mai degrabă un subiect de dezvoltare viitoare, o intuiție strălucitoare Dar chiar și în forma lor actuală, aceste idei și teme reprezintă o moștenire prețioasă pentru Russian-Questions of Philosophy, vol Biblioteca "Runivers" p BULGAKOV gândirea filozofică, pentru dezvoltarea lor creativă Seid ihr Brüder, der Erde tren, exclamă Nietzsche-Zarathustra, dar ca suport pentru această "loialitate față de pământ" găsește doar doctrina lui ewige Wiederkehr, criminală în deznădejdea ei resemnare, este imposibil să

mortifiezi voința de a trăi: etern repetiție, angoasă veșnică! Dar tocmai creștinismul este cel care propagă fidelitatea pământului, pe care Nietzsche îl ura atât de orbește și de pasional în conștiința lui de zi cu zi, deși poate nu mai puțin pasional atras de el cu instinctul meu întunecat "Și filozoful creștinismului Solovyov învață și fidelitatea față de pământ Cei care înțeleg asceza lui în sensul budist sau platonic, ca renunțare la lume și condamnare fundamentală a cărnii, se înșelează profund cu privire la creștinism Dimpotrivă, este doctrina " corporalitate sfântă", x) o carne sfântă legată pentru totdeauna de spirit Moartea nu poate produce decât o dezbinare temporară, dar este biruită din nou în înviere "Și așa cum odată pământul, în virtutea acțiunii Duhului lui Dumnezeu asupra lui, a produs din el însuși în fața lui Adam o creație suprapământească - un om rațional, în același mod, ulterior, însăși natura umană, în virtutea a Duhului lui Dumnezeu care a găsit din nou pe el, a dat naștere în fața lui Hristos unei ființe supraomenești Adam este fiul pământului, dar nu doar pământul, ci, ca să spunem așa, Băiatul-Pământ \ Hristos este fiul omului, dar nu doar un om, ci un Dumnezeu-om Rodul perfect al pământului este mai mare decât pământul și rodul perfect al naturii umane este mai mare decât omul Și totul este sfâșiat în curaj divin Depășește-te Cenuşa pământului aspiră la umezeala cerească Să înflorească ca paradisul) x) miercuri în articolul lui Solovyov despre evrei, vol IV*,) Culegere, op , IV, Biblioteca "Runivers" NATURA ÎN FILOZOFIE VL SOLOVIEV USD Dar dacă pământul, de fapt, este pământul lui Dumnezeu, atunci natura materială nu este diavolul, și nu o temniță temporară, ci doar "sălașul neterminat al spiritului divin-uman *,) și" a crede în natură înseamnă a recunoaște în ea ușurința și frumusețea secretă care o fac Trupul lui Dumnezeu (estetica lui Soloviev este construită din acest punct) Adevăratul umanism este credinţa în Dumnezeu-om, iar adevăratul materialism este credinţa în Dumnezeu-materie*') Se poate reproșa așadar materialismului lipsa de respect față de materie, pe care o consideră doar un principiu orb și lipsit de viață, supus în întregime legilor mecanismului Se poate reproșa idealismului lipsa de credință în idee, căreia i se atribuie un loc fie în spațiul fără aer al conștiinței transcendentale, fie doar în pragul existenței materiale, pe care nu este capabil să o lumineze din interior Se mai poate reproșa evoluționismului că are o înțelegere atât de îngustă a propriei idei și că a plasat limita evoluției acolo unde trebuie făcut ultimul și decisiv pas în dezvoltarea lumii În cele din urmă, se poate reproșa umanismului că nu crede în om, deoarece acesta îi refuză capacitatea de nemurire și, prin urmare, îl reduce la un fenomen temporar și întâmplător Dar nu ne sună familiară și familiară din timpuri imemoriale toată această doctrină a naturii? Acesta nu este Goethe cu panteismul său al unei conștiințe clare de zi, deși însuflețind natura, ci cufundând prea mult o persoană în ea, și nu L Tolstoi, în opera sa artistică abordând și panteismul tipului lui Goethe, ci despre aceasta (despre " mamă pământ umed) cântă cântecul nostru popular, dar acesta este Tyutchev, Al Tolstoi, Fet, dar acesta este Dostoievski "Iubește întreaga creație a lui Dumnezeu", ne învață bătrânul Zosima, "atât întregul, cât și fiecare grăunte de nisip Ka- Ibid) Colectați cit , II, * Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV așteaptă o frunză, iubește fiecare rază a lui Dumnezeu! Iubește animalele, iubește plantele, iubește orice Vei iubi orice lucru și vei înțelege misterul lui Dumnezeu în lucruri Odată ce o înțelegi, vei începe neobosit să o cunoști din ce în ce mai departe, în fiecare zi Și vei iubi, în sfârșit, întreaga lume deja cu o iubire întreagă, universală* "Îmi

place să te arunci pe pământ și să-l săruți Sărută pământul și iubește neobosit și nesățios, iubește pe toți, iubește pe toți, caută această încântare și frenezie Udă pământul cu lacrimile tale de bucurie și iubește aceste lacrimi ale tale Nu-ți fie rușine de acest cuvânt, prețuiește-l, căci este un dar al lui Dumnezeu, unul mare, și nu este dat multora, ci aleșilor * Și când, credincioasă poruncilor bătrânului decedat, Alioșa, în această noapte mare și misterioasă a vieții sale, plecând din altarul cenușii sale, cade și sărută cu plâns sânul mamei pământ, care s-a deschis pentru a accepta rămășițe prețioase, "de parcă firele din toate aceste nenumărate lumi ale lui Dumnezeu s-au adunat în sufletul lui, și i-a tremurat peste tot, atingând alte lumi Și niciodată, niciodată, Alioșa nu și-a putut uita toată viața după acel moment* şi Vl De asemenea, Solovyov nu a fost doar un filozof al sufletului lumii Și el, ca și Alioșa, a trăit "un astfel de moment" și a ajuns să-l cunoască prin experiență mistică Desigur, nu se poate crede acest lucru sau explica cumva "medical", doar că este fără îndoială că experiențele mistice asociate cu sufletul lumii au constituit cel mai intim, și, prin urmare, cel mai elementar fapt al vieții sale spirituale și el știa ce vorbește, Filosofând despre sufletul lumii; pentru el nu era doar o idee speculativă, ci un adevăr experimentat Aici se alătură rândurilor misticilor, purtători de cunoaștere experimentală a lui Dumnezeu, despre care oricine se apropie de originile sale nu poate să nu știe În scrisorile lui Solovyov, deja publicate, în materiale biografice, parțial încă nepublicate pe deplin, apare această experiență mistică specială, deosebită Dar cea mai importantă dovadă a lui vine din poezia lui So Biblioteca "Runivers" NATURA ÎN FILOZOFIE VL SOLOVIEV loviev Pentru mulți pare a fi întâmplător și fără o semnificație specială faptul că Vl Solovyov a fost, în afară de orice altceva, și un poet autentic, prin harul lui Dumnezeu Dar se poate privi astfel numai cu condiția ca în poezie să se vadă un joc estetic și să nege în ea o înțelegere specială a adevărului și, în consecință, o legătură interioară între filozofie și poezie Dar arta, conform observației profunde a lui Schelling, este un document al filosofiei, iar poezia lui Solovyov este, de asemenea, un document al filozofiei sale În aceasta din urmă găsim multă superficialitate, temporală și întâmplătoare, și numai ceea ce este și în poezie primește o pecete incontestabilă și autenticitate filosofică Combinația dintre darurile filozofiei și ale poeziei, misticismului și speculației, completându-se și întărindu-se reciproc, este un fenomen excepțional de rar în istoria omenirii Există filozofi care, în puterea gândirii, sunt superiori sau egali lui Solovyov și destul de mulți poeți care sunt cu mult superiori lui Solovyov cu volumul său mic de poezii, deși constau în cea mai mare parte din perle poetice Dar pentru a găsi o combinație analogă a acestor daruri într-o singură persoană, va trebui să facem un pas înapoi profund în istoria gândirii, poate la Platon, filosoful, poetul și misticul, cu care spiritul lui Solovyov era atât de strâns legat nu fara motiv Iar motivul principal al poeziei lui Solovyov este determinat de aceeași experiență mistică a naturii, ca Sufletul Lumii, ca Sophia Îl atrage la ea sub forma Eternului Feminin, îmbrăcat în frumusețe Ea, regina, se dezvăluie atât în natură, cât și în dragoste, și în rugăciune Se simte atât în elementul haotic, cât și în liniștea ființei Toată poezia lui Solovyov este pătrunsă de muzica ei, iar acest lucru îi conferă o originalitate ridicată și un farmec deosebit, încântător Din copilărie până la ultima, el o cunoaște și este dornic să o cunoască Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV Astăzi, toată în azur, regina mea s-a arătat înaintea mea, - Mi-a bătut inima de dulce

încântare, Și în razele zilei răsărite, sufletul s-a luminat cu o lumină liniștită, Și în depărtare, arzând, flacăra cea rea a foc pământesc afumat Sau într-o altă poezie: Ești imaculat, ca zăpada din spatele munților, Ești îngândurat, ca o noapte de iarnă, Sunteți cu toții în raze, ca o flacără polară, O noapte strălucitoare de haos întunecat! Și într-o poezie celebră în care își spune "Trei întâlniri (mistice)", viziunea în deșertul Sahara este descrisă astfel: Și în purpura strălucirii cerești Cu ochii plini de foc azuriu, Arătai ca prima strălucire a Lumii și a zilei creatoare Ce este, ce a fost, ce vine pentru totdeauna - O privire neclintită a cuprins totul aici Mările și râurile sunt albastre sub mine, Și pădurea îndepărtată și înălțimile munților înzăpeziți Am văzut totul, și totul a fost doar unul, - Numai imaginea frumuseții feminine Imensitatea a intrat în mărimea ei, - În fața mea, în mine nu ești decât tu Oh radiant! Nu voi fi înșelat de voi: v-am văzut pe toți în deșert În sufletul meu nu se vor ofili acei trandafiri, Oriunde se năpustește valul vieții Încă sclav al lumii deșarte, Sub crusta aspră a materiei Astfel am văzut purpura nepieritoare Și am simțit strălucirea zeității Biblioteca "Runivers" NATURA ÎN FILOZOFIE VL SOLOVIEV Da, a văzut-o și ne-a dat nouă, orbi și orbi născuți, această înțelegere a lui, ca un dar prețios Și nu vom accepta cu evlavie acest dar, sau îl vom ridiculiza doar prostește? Nu fi! M G ! Astăzi, la comemorarea de zece ani a lui Vl Solovyov, sărbătorim ziua de naștere a filozofiei ruse și, prin urmare, nu este nepotrivit să ne îndreptăm privirea asupra sarcinilor și vocației sale, care este încă în viitor, dar are încă ceva, deși mic, trecut Și în acest trecut, caracteristicile sale au fost deja dezvăluite, determinate de sarcinile și problemele sale speciale II această originalitate a temelor şi a sarcinilor sale s-a reflectat în natura învăţăturilor lui Vl Solovyov despre natură cu materialismul ei religios sau spiritualismul natural-filosofic specific Și tocmai în această direcție se dezvăluie cel mai clar diferența sa față de filosofia occidentală modernă, în care, alături de materialism, predomină idealismul abstract Acest lucru este exprimat cel mai clar în cea mai nouă teologie protestantă (Richliană), care îl înțelege pe Dumnezeu în principal ca o ordine morală mondială și religia - în principal ca etică, dar vede în Hristos Rabinul Isus, care a arătat prin el însuși ce ar trebui să fie religia adevărată și numai în acest sens avand semnificatie supraistorica Toată cosmologia și misticismul religios sunt aruncate peste bord, cu alte cuvinte, natura este transferată în viziunea nedivizată a științei naturale, lumea este devastată religios Din câmpul vizual al filozofiei occidentale, hrănit în sânul protestantismului, după Schelling, ideea exprimată în aceste cuvinte maiestuoase a dispărut aproape complet: και b Λόγος σαρζ έγένετο, iar Cuvântul este carne (IO I,) Și nu este o coincidență faptul că această temă, ca obiect al speculațiilor filozofice, sa manifestat deja la primii pași independenți ai filosofiei ruse, în special în sistemele lui Solovyov și Prince S N Trubetskoy Doctrină Biblioteca "Runivers" S BULGAKOV despre Cuvântul întrupat, ca dogmă religioasă, încredințată în principal Răsăritului ortodox și determinând elementul său religios, a fost deja odată dezvăluită și apărat victorios de către Orientul grec în epoca creatoare a conciliilor ecumenice Acum trebuie din nou dezvăluit și apărat de Orientul rus în speculația filozofică și în creativitatea artistică, iar primii arhitecți ai culturii ruse au luat deja această cale, pe unul dintre care acum îl comemoram Această sarcină nu este ușoară având în vedere starea actuală a filozofiei și științei și a curentelor care

predomină în ele Este, de asemenea, dificilă ca sarcina cea mai recentă și, prin urmare, cea mai sintetică, fezabilă, poate, doar în viitorul îndepărtat Dar privind prezentul sumbru și înfruntând acest viitor vag, în care nu se poate decât să crede și să spere, aș vrea să repet chemarea unuia dintre exponenții conștiinței de sine a culturii rusești, a cărui amintire o comemoram și anul acesta cu recunoștință, A S Homiakov: Auzi glasul sorții, ridică-te în strălucire nou, Trezește-te, Est adormit! S Bulgakov Biblioteca "Runivers" James ca gânditor religios Filosofia non-religioasă a lui James s-a născut din învățătura sa filozofică, iar pragmatismul însuși a reînviat abia atunci când sângele fierbinte și tremurător al viziunii religioase asupra lumii a început să curgă în vasele lui goale și reci Aceste cuvinte ale lui S V Lurie, autorul prefeței la traducerea rusă a "Varietăților experienței religioase" explică suficient de ce este imposibil, vorbind despre un fel de filozofie pragmatismul, atât de asociat cu numele lui Iacov, să treacă peste acele răspunsuri pe care le-a dat la întrebările eterne despre etern și relația lui cu temporalul - mai presus de toate, cu omul Dar aceste răspunsuri merită atenție nu doar ca materiale pentru caracterizarea marelui gânditor american Imaginea spirituală a lui Iacov este extrem de particulară și atractivă prin prospețimea sa, prin respingerea sa energică față de credințele corecte ale școlii și pretenția sectei, dar căutarea zadarnică a originalității și a paradoxurilor, dorința de a ascunde ceea ce este luat din atmosfera spirituală înconjurătoare îi este la fel de străină Răspunsurile lui sunt legate organic de marile curente ale gândirii religioase și filozofice, au trecut acolo și cred că au și viitor În primul rând, ne interesează extrem de metoda pe care autorul o folosește în The Varieties of Religious Experience, o lucrare în acest sens cea mai caracteristică și mai importantă, deși această metodă este apărată cu ardoare de James și în alte scrieri Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII nu ne oferă o deducție abstractă din premisele metafizice, el ne oferă o cale de experiență și observație - ci experiență și observație care este străină acelor prejudecăți și prejudecăți, ale căror victime sunt atât de adesea cele care pretind cele mai corecte și empirism riguros Aceasta este calea în spatele căreia James însuși are mulți ani de cercetări psihologice, a căror minuțiozitate este combinată cu o intuiție strălucitoare, s-ar putea spune, în recrearea vieții mentale: cu toate acestea, calitățile unui psiholog de primă clasă nu sunt luate de la el chiar şi de către cei mai hotărâţi adversari ai filozofiei sale Materialul principal al lui James este "documentele umane" - acele fapte ale istoriei religioase, cu privire la care este posibilă o dezacord în interpretare, dar negarea existenței lor este imposibilă astfel de Fapte prezintă un interes absolut excepțional, chiar dacă luate separat, ca un fel a antologiei religios-istorice Deci, avem o imagine vie a "experienței religioase" care se desfășoară în fața noastră Dar ce deosebește această experiență, aceste experiențe de altele? Religia nu poate fi definită în mod abstract conform lui James, deoarece nu există un sentiment religios separat, o emoție elementară separată inerentă în fiecare experiență fără excepție: religia este "totalitatea sentimentelor, acțiunilor și experiențelor unui individ, deoarece conținutul lor stabilește o relație cu ceea ce ei venerează ca divinitate" În ultima sa carte, A Pluraliste Universe, James subliniază și mai puternic ceea ce este specific experienței religioase - ceea ce nu poate fi explicat prin analogii psihologice cu alte tipuri de experiență Aceste experiențe își au fundamentele lor psiho-fiziologice,

așa cum le are întreaga viață spirituală a unei persoane, dar
 acesta din urmă nu poate influența câtuși de puțin aprecierea noastră James nu se teme deloc să recunoască adevărul relativ al argumentelor a ceea ce el numește materialism medical ": cu drepturi egale, s-ar putea folosi de ele împotriva recunoașterii valorii oricărui fel de experiență, chiar și pentru aceeași gândire științifică Potrivit lui James , adepții acestui materialism dezvăluie o profundă naivitate, "imaginându-și că l-ar înlătura pe Apostolul Pavel explicând viziunile sale pe drumul către Damasc ca o criză de epilepsie " autorul lor ar părea neuropat Opiniile în acest domeniu sunt mereu testate pe piatra de încercare a logicii și a experienței, oricare ar fi sistemul nervos al autorului lor Așa ar fi în cazul concepțiilor religioase Valoarea lor nu poate fi cunoscută decât prin aplicarea directă asupra lor judecăți evaluative bazate, în primul rând, pe propria intuiție și, în al doilea rând, pe cunoașterea empirică a relației acestor opinii cu nevoile noastre morale și cu tot ceea ce numim adevăr Aceste experiențe religioase sunt extrem de variate, dar totuși două tipuri de bază de oameni pot fi identificate prin modul în care se desfășoară aceste experiențe în ele - două tipuri deja indicate de Newman, care le-a dat numele de "născuți o dată" și "născuți de două ori" Dacă, așa cum spune James în Pragmatism, "istoria filozofiei este în mare măsură istoria unei ciocniri deosebite a temperamentelor umane", atunci aceasta trebuie spus și mai mult despre istoria religiei Unii oameni se nasc sub semnul veseliei senine, care uneori îi face complet insensibili la părțile întunecate ale lumii: nicio furtună și nicio fractură spirituală nu le va umbri calea vieții Așa a fost conduita cel mai mare dintre poeții moderni americani Whitman, cântărețul aspectului curcubeu al naturii Așa a fost Sfântul Francisc, înconjurat de cei mai apropiați ucenici ai săi - întreaga comunitate trăia într-o stare de spirit Acești oameni profesează o "religie a sănătății mintale" și sunt mai dispuși să-și cheme aproapele la supunerea unei "voințe mai înalte" decât la o luptă obositoare Viața celor născuți de două ori este complet diferită - cei care au trecut prin chinuri arzătoare, printr-un sentiment de propria lor neputință, s-au văzut în puterea răului - și au fost salvați de această putere doar cu prețul înlăturării complete a bătrâne, o renaștere completă Nu este o coincidență că atât de multe dintre cele mai mari genii religioase au mers în Damasc O contribuție majoră la istoria religiei este analiza psihologică la care James a supus aceste Fapte de Conversie, atât de familiare pentru ea Aceste apeluri arată atât de des ca ceva complet nemotivat, o întrerupere bruscă a lanțului obișnuit de stări mentale - este suficient să ne amintim măcar de imaginea Confesiunilor lui Augustin, care este strălucitoare ca strălucire și profunzime - și oameni care au trecut prin ele în mod natural tind să le consideri un miracol În ochii lui James, însă, "procesul de renaștere spirituală, chiar și în aceste cazuri uimitoare de convertire bruscă, trebuie privit ca un fenomen complet natural, ale cărui rezultate, este adevărat, sunt misterioase și în alte cazuri complet inexplicabile, dar ale căror cauze și curs nu sunt deloc mai minunate decât orice alt proces sublim sau de bază al vieții spirituale a unei persoane Un răspuns științific conform lui James aici poate fi obținut din cele mai recente date referitoare la așa-numita conștiință subliminală a acelor periferii care înconjoară, ca să spunem așa, centrul luminos al conștiinței noastre Forțele care își au originea în acest tărâm subliminal al spiritului pot interfera automat cu cursul

normal al vieții conștiente Această intruziune ne este familiară din rutina noastră zilnică Dar de asemenea Biblioteca "Runivers" JAMES CA Gânditor RELIGIOS oamenii care cred în originea supranaturală a convertirilor instantanee sunt forțați să fie de acord că aici nu există un semn clar și inconfundabil care îi deosebește; "Adevărata dovadă că sufletul unei persoane a trecut printr-o a doua naștere poate sta doar în faptul că o persoană este gata să slujească cauzei lui Dumnezeu, este gata să îndure totul de dragul ei și să se elibereze complet de dragostea pentru el existență corporală * Taina convertirii nu constă în procesul psihologic în sine, care are multe analogii, ci în rezultatul său, în acea stare spirituală care se numește sfințenie Prin sfințenie, Iacov înțelege o asemenea dominație a sentimentului religios, când acesta din urmă devine centrul întregii vieți spirituale și începe să determine toată activitatea umană; sfințenia semnifică cea mai înaltă înflorire a acestei vieți, ea creează în om un sentiment de legătură intimă deosebită cu puterea supremă și produce o ascensiune nemărginită și un sentiment de libertate corespunzător dispariției graniței vieții personale Reprezentarea acestui ideal de sfințenie, ilustrată prin numeroase exemple, este remarcabilă nu numai pentru măiestria lui Iacov, ca un cunoscător subtil și profund al gamei spirituale, exprimată în ea Ea explică cel mai bine diferența dintre experiențele religioase și cele etice pe care le stabilește James "Psihologic, există o prăpastie uriașă între cele două moduri de a accepta lumea, între supunerea rece la necesitate a stoicilor și claritatea entuziastă a sfinților creștini*, între imperativul categoric al lui Kant și cuvintele lui Hristos despre jug, care este bun, iar povara, care este uşoară Dar diferența nu este doar psihologică: ea poate fi stabilită și în termenii unei judecăți de valoare O morală este prea săracă în conținut "Într-o lume pur umană, lipsită de Dumnezeu*, Iacov mai spune într-un studiu "a vieții morale" - "apelul la energia noastră morală este lipsit de cea mai înaltă forță motrice Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKY Este adevărat că chiar și în acest caz viața este în primul rând o simfonie etică, dar este jucată în câteva octave jalnice, iar stânca nesfârșită a valorilor nu o deschide Și într-adevăr, mulți dintre noi, precum Sir John Steoens, suntem gata să râdă de ideea că o dispoziție energică poate fi trezită în noi de cerințele posterității îndepărtate - și, între timp, acesta este ultimul argument al religiei omenirii Nu-i iubim suficient de pasional pe acești oameni ai viitorului, poate îi iubim cu atât mai puțin, cu atât auzim mai mult despre superioritatea lor, că vor fi, în medie, longevivi și educați, că vor fi eliberați de războaie și crime , că vor suferi și vor suferi relativ puțin și, în general, au tot felul de avantaje negative Acest ideal este prea limitat, spunem noi, golul de dincolo de el este prea bun, îi lipsește un strop de infinit, de mister - și, de fapt, ce ne pasă de el Nu merită să te chinui pe tine însuți sau să-i chinui pe alții în prezent de dragul acestor făpturi minunate ale viitorului " Deci, ce loc ocupă sfințenia în economia generală a vieții umane Este binecunoscut faptul că însuși principiul pragmatismului a fost atacat cu violență: criticii l-au identificat cu utilitarismul brut, chiar cu adaptabilitatea biologică, care este ridicată la standardul adevărului și mincinosului Desigur, o astfel de înțelegere, deși poate găsi un sprijin aparent pentru ea însăși în expresiile nu întotdeauna suficient de precaute ale unui pragmatist, inclusiv însuși James, nu corespunde deloc cu adevăratul spirit al pragmatismului După cum ne amintește James, "împotriva pretențiilor metodei raționalismului, pragmatismul este întotdeauna pe deplin

înarmat, dar nu le apără niciodată - cel puțin în punctul său inițial - pe care orice teorie specială definită, el nu are nicio dogmă, nu expune nici un studiu special Biblioteca "Runivers" JAMES CA Gânditor RELIGIOS pe scurt, pragmatismul este un instrument puternic de gândire, dar totul depinde în cele din urmă de utilizarea care se va face din el, de natura care se reflectă în el Și cea mai bună explicație a neînțelegerilor asociate cu "Metoda pragmatică, doar caracteristica specificată a sfințeniei poate sluji Într-adevăr, există multe în experiențele religioase pe care bunul simț obișnuit nu poate să nu pară exagerări periculoase care distrug echilibrul vital al societății Desigur, în domeniul religiei există complexe de imagini și sentimente care înclină inevitabil progresul a spiritului omenesc, dar numai miopia fără speranță și sărăcia spirituală pot fi ispitite de incongruența celei mai înalte inspirații religioase și a înțelepciunii din acest veac Funcția sfinților rămâne nemăsurat de mare, căci ei sunt creatorii de bine purtători ai acestei credințe , raze de lumină, tăind prin întuneric Sunt stropi separate ale unui mare pârâu scânteietor în soare, precursorii vieții noi Lumea nu este încă cu ei și de aceea, printre faptele sale deșarte, viața sfinților i se pare adesea lipsită de sens Între timp, chemarea vieții lor este să fertilizeze lumea, să reînvie acele semințe de bunătate, care fără ele nu ar fi răsărit După ce sfântul a trecut înaintea noastră, nu mai putem rămâne așa cum eram înainte Flacăra naște întotdeauna flacără Și fără acea încredere excesivă pe care sfinții o exprimă în demnitatea omului, ne-am cufunda într-o stare de stagnare spirituală "Și trebuie să fim de acord că caritatea și dragostea față de aproapele, cu tot excesul lor, așa cum observăm la unii sfinți, trebuie recunoscute ca o forță socială creatoare, străduindu-se să realizeze în omenire acel grad de virtute pe care unii sfinți îl consideră posibil" Acest lucru este suficient de departe de a fi "nepoliticos" Biblioteca Runiverse S KOTLYAREVSKY utilitarismul* și - ceea ce este deosebit de important - așa cum am subliniat deja din punctul de vedere al lui James, o astfel de misiune nu poate realiza niciodată o îmbunătățire morală abstractă a oamenilor Chiar și un anumit grad de asceză, care crește în mod firesc pe terenul unei ascensiuni religioase, dar atât de greu de dezvoltat prin simple amintiri ale datoriei morale, este ceva benefic din punct de vedere social Absența completă a ascezei, dominația neîngrădită a atașamentelor materiale ar însemna o boală morală incurabilă care amenință în prezent popoarele din rasa anglo-saxonă, cu cultul lor al succesului, mai mult decât oricine altcineva Și acest ideal de sfințenie are nevoie de apărare pragmatică doar împotriva pretențiilor bunului simț? Ce se poate răspunde la acea apologie pentru tendințele egoiste și prădătoare ale naturii umane, care a fost dată de Nietzsche, acel adversar ireconciliabil al sfințeniei creștine James nu consideră necesar aici să facă apel la valoarea absolută a sfințeniei - este suficient pentru el să apere valoarea relativă - și aici ar putea chiar să ia criteriul adaptabilității imediate, pe care Spencer l-a folosit în etica sa, și să arate cum, chiar și cu o asemenea comparație, idealul lui Nietzsche nu rezistă criticilor Luat destul de abstract, sfântul este adaptat unui tip de societate mai perfect decât acest ideal Există însă o adaptare superioară, nedeterminată de soarta personală a individului - adaptare la condiții istorice mai largi, la formarea în lume a aluatului unei noi vieți superioare Apostolul Pavel a fost tăiat capul, dar a adus acest aluat în lume și în acest sens a fost biruitorul forțelor ostile Dacă Iacov cu atâta expresivitate și căldură caracterizează valoarea pragmatică a sfințeniei, care este

rodul cel mai înalt al experiențelor religioase, atunci el în niciun caz nu respinge întrebarea de bază a oricărei filozofii religioase Biblioteca "Runivers" JAMES CA Gânditor RELIGIOS loofii: pe ce se bazează recunoașterea adevărului religios? Răspunsul trebuie să fie aici teoria experienței mistice, care, potrivit lui James, determină în cele din urmă acest adevăr Misticismul, prin însăși natura sa, este unul dintre cele mai greu de investigat, cele mai puțin perceptibile fenomene ale vieții mentale: cu toate acestea, pot fi stabilite patru semne principale care servesc aici drept criteriu: non-vorbirea, intuitivitatea, durata scurtă și inactivitatea voi Stările mistice nu pot fi exprimate într-un mod adecvat și transmise cuiva care nu le experimentează Raportat la Sfera sentimentelor, ele conțin un anumit element cognitiv, în ele existând o revelație de adevăruri care sunt închise rațiunii, sunt în general de foarte scurtă durată și, după dispariție, cu greu se reproduc în memorie În cele din urmă, ele se caracterizează printr-o paralizie deosebită a voinței, care pare să fie în puterea unor puteri superioare Aceste experiențe mistice sunt foarte variate și gradul de conținut religios conținut în ele este, de asemenea, extrem de variabil: seria lor începe cu cazuri de extaz pur fiziologic, fenomene care sunt studiate chiar și în clinicile de psihiatrie și se termină cu stări în care o persoană primește cea mai mare perspectivă la dispoziţia lui e Toate marile religii au recunoscut experiența mistică și i-au distins gradele - asta găsim în budism, brahmanism, islam și creștinism, dar care este valoarea unei astfel de experiențe, considerată, ca să spunem așa, epistemologic? Aici James ajunge la o propoziție care, în opinia sa, este capabilă să respingă orice critică raționalistă: stările mistice sunt absolut autoritare pentru cei care le experimentează Propriile noastre credințe raționale se bazează pe dovezi care, prin însăși natura lor, sunt destul de asemănătoare cu dovezile pe care misticii le aduc pentru a le justifica Questions of Philosophy, QN $ θ Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII convingeri Așa cum simțurile noastre sunt pentru noi o garanție complet suficientă a Faptelor reale, tot așa și stările mistice, care oferă o senzație imediată de realitate celor care le-au experimentat, sunt dovada existenței reale a lucrurilor înțelese de experiența mistică Din exemple, vedem că stările mistice se desfășoară fără participarea activității celor cinci simțuri ale noastre, fiind, ca și aceste simțuri, surse directe de cunoaștere Limita acestei autorități constă în subiectivitatea ei: misticii nu au dreptul să ceară ca revelațiile experiențelor lor să fie acceptate de cei care nu au trecut printr-o astfel de experiență și nu au nicio atracție specială față de ea Într-adevăr, revelațiile conținute în experiențele mistice sunt extrem de diverse: în filosofia lui Sankiya conduc la dualism, în filosofia Vedanta la monism Misticii spanioli sunt complet străini de acea dispoziție panteistă atât de caracteristică celor germani Deci, această certitudine este doar subiectivă, dar este suficientă "să discredităm complet pretențiile statelor non-mistice cu privire la dreptul exclusiv de a determina definițiile a ceea ce credem" Raționalismul operează cu adevăruri abstracte și reflectate și, în acest sens, nu poate pretinde la o mai mare certitudine Prin urmare, intelectualismul se dovedește a fi neputincios, dorind să plaseze obiectele de credință pe temeiuri strict logice De aici și tendința de a subjuga rolul sentimentului în religie, tendință caracteristică unor oameni precum Caird și Newman: acesta din urmă dorea să vadă în psihologie aceeași știință a lui Dumnezeu ca astronomia este știința stelelor În concluzie la "Varietățile experienței religioase", James indică creșterea

interesului modern pentru filozofie, care este cauzată de nevoile religioase: este cu atât mai important să dezvăluim că "empirismul radical" este un aliat mai natural al religiei, Biblioteca "Runivers" JAMES CA Gânditor RELIGIOS oricare ar fi fost dialectica Nici afirmațiile acestui intelectualism nu pot fi justificate din punct de vedere pragmatic: este imposibil de fundamentat adevărul afirmațiilor teologice, chiar dacă sunt dovedite prin toate regulile logicii, întrucât aceste adevăruri nu au nicio influență asupra vieții religioase Cu toate acestea, dacă intelectualiștii sunt atât de dispuși să apeleze la "rațiunea obiectivă", ei pierd în general din vedere faptul că sub acest nume ascund, exprimate în termeni abstracti, date generalizate și decolorate ale experiențelor personale Sufletul și esența experiențelor religioase este rugăciunea, s-ar putea spune, ea este cea care trasează linia exactă între ele și sentimente, estetice și morale Prin urmare, în ultimă instanță, adevărul religiei depinde de faptul dacă starea de rugăciune a conștiinței este sau nu înșelătoare Credincioșii păstrează convingerea fermă că această stare nu rămâne ineficientă, dar nici observatorii imparțiali nu pot nega că, "mulțumită rugăciunii, energia, care fără rugăciune ar fi trebuit să rămână legată, este eliberată și realizată - fie subiectiv sau obiectiv - în lume a fenomenelor* Aici, natura umană este mai aproape decât oriunde altundeva de lumea cealaltă: rugăciunea este o comuniune interioară cu acea lume spirituală, în raport cu care lumea este vizibilă doar o mică parte: rodul acestei comuniuni sunt schimbări mentale și chiar materiale în lumea din jurul nostru, și ^ asta este suficient pentru ca aici să vedem ceva mult mai mult decât o simplă iluzie Dar acest lucru, pe de altă parte, nu contrazice deloc faptul că există multe Forme și tipuri de astfel de comunicare, că există o mare varietate de experiențe religioase și o varietate de rezultate ale acestor experiențe Acest lucru este în perfectă armonie cu viziunea pluralistă asupra lumii atât de viguros apărat în toate scrierile Biblioteca "Runivers" S S KOTLYAREVSKII James, mai ales cel din urmă (Universul pluralistic) "Întreaga lume a calităților", după James, este o lume a părților aproape nelegate Fiecare dintre ele spune doar "Eu sunt ceea ce sunt" și spune asta doar despre sine cu o monotonie absolută , conform lui Platon, implicat - I , spațiu, timp - pentru majoritatea dintre ele sunt singurul principiu de conectare Nu există, așadar, nici o predestinare cosmică și nici o unitate forțată, pe care noi, în orbirea orgoliului rațional , în uitarea faptului că natura nu ne-a obligat să fim logici, o introducem în lume Este individualitatea experienței religioase care o face invulnerabilă în fața științei Cunoașterea abstractă nu poate fi niciodată adecvată: rămâne în cea mai mare parte o simplă colecție de ipoteze de lucru Gândirea științifică este în esență abstractă și impersonală; se ocupă numai de simbolurile realității, dar se oprește neputincios în fața individului: și numai la individ atingem realități în sensul exact al cuvântului Sentimentul participării noastre personale la soarta comună determină în cele din urmă gradul activității noastre vitale Prin urmare, fiecare teorie a religiei, ca o supraviețuire, se bazează pe o eroare completă "Numai în viața religioasă atingem realitatea adevărată în singurul punct care ne este accesibil " Acest lucru îi conferă un loc etern în istoria omenirii Cu cât se acumulează și se explică mai mult material psihologic, cu atât va deveni mai clar că "Eul" conștient al omului ьka este o continuare directă a "Eului" mai larg, care într-un moment critic dă naștere unei experiențe salvatoare și dă un conținut pozitiv unei experiențe religioase, care, s-ar putea crede, este complet și

obiectiv adevărat în toată sfera sa reală Acest adevăr este testat de realitate: ceea ce Biblioteca "Runivers" JAMES CA Gânditor RELIGIOS conduce la schimbări în domeniul realului, trebuie să fie el însuși real " O astfel de dovadă, potrivit lui James, nu seamănă deloc cu pariul lui Pascal, pe care îl amintește în "Dependența voinței de credință" Depinde de om să aleagă între a crede în existența lui Dumnezeu și a nu crede; alegându-l pe primul, el câștigă totul dacă Dumnezeu există cu adevărat și, altfel, nu pierde nimic Prin urmare, chiar dacă printre infinitul de șanse de existență a lui Dumnezeu ar exista doar una, atunci toată proprietatea ar trebui să fie mizată asupra lui "Deci luați apă sfințită și spuneți liturghie și va veni credința " rămâne cu noi, deoarece noi, ca empiriști, renunțăm la doctrina raționalistă a certitudinii obiective Teismul se bazează pe un sentiment de reconciliere emoțională cu Dumnezeu, pe unitate cu El, dar această unitate, complet diferită de identitatea substanţială, are în esenţă doar un sens practic James subliniază în mod conştient b "puritatea şi modestia" teismului în domeniul teoretic El reprezintă mijlocul de aur între gnosticism și agnosticism la fel de steril, la fel de dogmatic Mai precis, conținutul acestui teism nu poate fi stabilit decât prin ipoteză, iar James subliniază că propria sa ipoteză este în întregime subiectivă El personal înclină spre supranaturalismul de tip parțial sau grosier; după cum spune el, supranaturalismul universal este prea în pericol de a deveni o doctrină filozofică Supranaturalismul concret poate fi un subiect de tentație pentru oamenii cărora li s-au insuflat abilități metafizice ale gândirii, dar este de înțeles de bunul simț al oamenilor obișnuiți El nu cere infinitatea obiectului religiei, nici măcar nu-l exclude pe al său Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII politeismul figurat Dar această presupunere ciudată este probabil un simbol al antipatiei lui James față de monism; aparent, aici este dată doar o formă paradoxal de vie de a nega demonstrabilitatea acestor prevederi general recunoscute ale experienței religioase și de a nega inevitabilitatea lor practică Este caracteristic că și aici James subliniază necesitatea unei atenții mult mai profunde față de ipotezele pluralismului decât li se acordă de obicei Dacă vrem să căutăm rădăcinile acestei filosofii religioase deosebite, trebuie în primul rând să le căutăm pe pământul natal al lui James Istoria vieții religioase americane este în general aproape ignorată în evaluarea culturii americane, o evaluare adesea neobișnuit de frivolă și de prejudecăți De fapt, toți marii studenți ai acestei culturi au remarcat deja locul excepțional de important care a aparținut religiei în ea Amintiți-vă, de exemplu, de paginile strălucitoare pe care Tokeville le-a consacrat acestei fundații religioase care și-a pus amprenta asupra democrației americane - și aici, prudentul Bryce își repetă concluziile Varietatea curentelor religioase este extrem de mare și, totuși, acestea curg într-un singur canal Elementul dogmatic al religiei este ascuns de impactul ei moral și social asupra vieții înconjurătoare; în America oamenii sunt obișnuiți să judece un copac după planeitatea lui doamnelor cu mult înaintea lecțiilor de filozofie pragmatică și umanistă "Dogma separă, moralitatea unește", a spus Adler, fondatorul societății culturii morale Aceste trăsături au făcut posibilă o asemenea dezvoltare a toleranței, într-o atmosferă de unitate morală inviolabilă, care este de neînțeles pentru vechea Europă: în ochii acesteia din urmă, faptele, precum congresul religiilor de la Chicago din ç , trebuie să apară ca ceva artificial, bizar și inutil Chiar și catolicismul, transplantat pe pământ american, catolicismul, recunoscând cu umilință și Biblioteca

"Runivers" JAMES CA Gânditor RELIGIOS labus și dogma infailibilității, arată o oarecare abilitate uimitoare de a aborda armonios noile elemente înconjurătoare de toleranță reciprocă și cooperare socială Mai mult, deciziile Conciliului Vatican au fost salutate de catolicii americani, care au avut ocazia să nu se gândească la dogma, ci doar la aplicarea vieții; "Aceasta este diviziunea muncii, în care catolicismul american este eliberat de ceea ce nu se simte în stare să numească niciunul", (heken) Arkhiympus cu un patos tineresc a dezvăluit o imagine a Bisericii Naționale Catolice în fața catolicilor uimiți a tributului Z Lacorder și Montalembert: "Dumnezeu și libertate" Pe de altă parte, regimul american de separare a bisericii și a statului este, în spirit, pe cât posibil de hărțuirea anticlericalismului iacobin, atât de răspândit în Europa romanică, așa cum nu este loc aici pentru clericalismul dogmatic Societățile de cultură morală, care necesită o singură credință, credința în puterea binelui, reprezintă, parcă, tipul suprem al acestei evoluții religioase experimentate încă din , când s-a format prima biserică protestantă din Lumea Nouă, New Plymouth Dar în toată masa confesiunilor americane, în întregul flux al vieții sale culturale, religia nu se dizolvă complet în morală Nici Emerson, nici Channing, cei mai mari exponenți ai acestui sincretism religios deosebit, cu toată pătrunderea religiei cu principiile sociale - acesta din urmă explică simpatia neașteptată a lui Channing pentru catolicism - cu toată dispoziția practică a spiritului lor, nu au fost doar moraliști Indiferența față de dogmă nu înseamnă încă sărăcia experienței religioase James a luat toate punctele forte ale acestei tradiții America era cea care l-a putut învăța să aprecieze această facultate social-pragmatică a religiei; dar, datorită intuiției sale psihologice incomparabile, putea mult Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII pentru a distinge experiențele mai distinct religioase de cele pur morale Credința poate deveni o sursă de energie morală extraordinară și de muncă fructuoasă pentru a transforma lumea din jurul nostru, și chiar și aici se află cea mai mare garanție pentru autenticitatea ei; dar ea însăși își păstrează independența ca o experiență cu totul unică Și aici James a fost ajutat mai ales de atenția sa profundă pentru stările mistice ale spiritului cu persuasivitatea lor completă, deși subiectivă Apropierea de unitarienii americani ai secolului al XIX-lea, reprezentanți ai spiritului de gândire liberă în creștinism, nu îl privează de capacitatea de a-i înțelege intim pe vechii puritani, cu misticismul lor sever, care tempera voința eroică Iar amintirile viguroase ale diversității experienței religioase, ale imposibilității de a recunoaște vreuna dintre varietățile sale ca model ortodox, ca să spunem așa, sunt suficient de imprimate în armonie cu întreaga cultură religioasă a Americii Dar James a stăpânit și conținutul gândirii religioase și filozofice europene Absolutismul logic al hegelianismului, căruia i-a dedicat un studiu interesant în Lumea Multiplă, a fost pentru el, parcă, polul opus, punctul în care contradicțiile intelectualismului se dezvăluie cel mai clar Și aici James arată o imparțialitate nobilă în evaluarea sa; este gata să admită că răspândirea neașteptată pe care a primit-o hegelianismul în lumea anglo-saxonă exprimă o reacție utilă împotriva empirismului tradițional englezesc, dar metoda lui, refuzând orice distincție, de la recunoașterea pluralității în lucruri, duce inevitabil la sofisme, iar absolutul este inutil pentru mintea deductivă De aceea, James se oprește cu atâta satisfacție la Fechner, a cărui operă este marcată de un contrast sănătos cu scolastică și abstracțiuni fără viață, care are atât de puțină argumentare

raționalistă și atât de mult geniu Biblioteca "Runivers" JAMES CA Gânditor RELIGIOS analogii Prin urmare, simpatia lui profundă și interesul său atent față de Bergson sunt de înțeles În general, James, deși a rămas complet original, a fost sensibil la toate curentele îndreptate împotriva intelectualismului și monismului Pe această bază, se clarifică afinitatea profundă a lui Iacov cu cele mai importante fenomene ale ultimei vieți religioase Ne amintim involuntar acea școală a lui Ritschl, care a dat, ca să spunem așa, tonul celei mai recente științe teologice germane și a înlocuit influența tubingenilor cu hegelianismul lor Iar pentru Richl, intelectualismul este calea care duce la cea mai mare denaturare a religiei, care nu poate fi decât o chestiune de credință, nu de cunoaștere, iar protestanții moderni trebuie să finalizeze lupta împotriva scolasticii, pe care a început-o Luther Conținutul vieții religioase nu sunt fapte, ci valori; Evanghelia este adevărată pentru că merită să fie adevărată Revelația este țesută în țesătura istoriei, conștiința religioasă o extrage de acolo, iar acest conținut extras devine deja proprietatea rațiunii practice, nu teoretice Nu simțim în aceste gânduri o anumită întorsătură către o interpretare pragmatică a religiei? Adevărat, Ritschl vrea să se întoarcă la protestantismul timpuriu, nedistorsionat; a simțit cu greu puterea psihologică deplină a culturii seculare moderne: în sfârșit, rămâne un teolog desăvârșit, cu toată pregătirea caracteristică a minții, un teolog care se gândește să construiască clădirea sistemului său dintr-un material specific-religios, purificat din amestec de știință și filozofie Un sentiment simplu i se pare prea lipsit de formă și nedefinit: în locul teologiei scolastice, trebuie găsită o altă fundație solidă pentru biserică: interesul cel mai vital al protestantismului este acela de a nu se dizolva în individualismul religios În acest sens, James este mai aproape de Schleiermacher Acesta din urmă a fost, de asemenea, impregnat de un simț al diversității experiențelor religioase, al diversității conținutului lor, Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII poseda și o profundă capacitate de a recunoaște aceste experiențe în cele mai diverse culori psihologice, și-a dat seama de asemenea că în această diversitate nu există nicio slăbire a demnității și sfințeniei credinței: la baza acesteia din urmă stă sentimentul infinitului în finit și sentimentul de dependență de acest infinit Cu tot conservatorismul Bisericii Luterane tradiționale, Schleiermacher a reușit mai mult decât oricine să-și imprime spiritul pe întregul protestantism modern, iar acest protestantism este condus de forța lucrurilor către recunoașterea drepturilor diversității Pe de altă parte, câte puncte de contact între James și reprezentanții modernismului catolic, care aparent trebuie să fie recunoscute ca fiind cel mai semnificativ și major fenomen din viața religioasă modernă Fără a rupe maiestuoasa succesiune veche, care în sine este o sursă de mare forță, moderniștii caută să împace spiritul autoritar al bisericii cu simțul drepturilor de autodeterminare individuală și cu acele valori culturale pe care umanitatea modernă nu se poate despărți de Ei caută să pregătească această reconciliere renunțând și la intelectualismul dogmatic care este sfințit în Biserica Catolică de autoritatea doctorului ei angelicus Toma de Aquino - o autoritate, după cum se știe, încă indispensabilă în învățătura catolică Ei pun și experiența interioară directă a unei persoane ca bază a credinței, recunosc aici și legea dezvoltării, pun și în dogme sensul simbolurilor care sunt valoroase pentru viața noastră spirituală În cele din urmă, ei tind să recunoască imanența naturalului și a supranaturalului Oameni precum

Leroy și Blondel au înțeles poate mai profund decât oricine ce potențial religios constă în pragmatism Dacă istoria exterioară a modernismului nu se poate încheia cu enciclicele lui Pius al IX-lea, dacă rezultatul acestei ciocniri cu adevărat tragice între Biblioteca "Runivers" JAMES CA Gânditor RELIGIOS nu poate fi prezisă de cele mai bune forțe ale gândirii catolice și ierarhia conducătoare, influența ideologică exercitată de modernism se pretează deja la o anumită socoteală Gândurile exprimate și-au găsit răspuns în toate părțile lumii catolice și nu pot trece fără urmă, fie și doar pentru că conflictul dintre catolicism și cultura seculară care le-a adus la viață rămâne în plină forță Cele de mai sus ajută la evaluarea locului istoric al pozițiilor religios-filosofice ale lui Iacov Extrem de individual, el, însă, nu merge singur pe drumul său Dar acest sit istoric prejudecă evaluarea noastră? Căci pragmatismul religios nu are dreptul să ceară să fie judecat exclusiv pragmatic - în sensul adaptării la curentele predominante ale epocii Am văzut deja ce conținut religios pozitiv ne dezvăluie James Dar aș vrea să amintesc cuvintele deja citate referitoare la pragmatism, care nu are doctrine și dogme generale, ci doar o metodă; într-un anumit sens acest lucru se aplică și filozofiei religioase a lui Iacov Îndepărtează barierele care stau în fața energiei creatoare a credinciosului, îl învață să privească fără teamă în ochii științei moderne, să recunoască toate drepturile cunoașterii empirice, ea convinge în sfârșit că din punctul în care sferele conștiente și inconștiente a spiritului uman intră în contact, înghețat are nu este vorba despre ficțiune, ci despre ceva destul de real Dar atunci totul depinde de persoana însuși: este liber să îndrăznească, nu este responsabil pentru această libertate; nu va trebui să interpreteze această carte din când în când, ci să introducă în ea linii noi Subiectivismul religios a fost criticat destul de des și împotriva lui James, pentru toată diferența sa psihologică față de Schleiermacher, argumentele îndreptate împotriva acestuia din urmă pot fi întoarse Cât de puternici sunt Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKII S U A? Cine a avut un simț al ordinii obiective cosmice mai dezvoltat decât Goethe - să ne amintim, de exemplu, "Nach ewigen ehrnen Grossen Gesetzen müssen wir aile unseres Daseins Kreise vollenden" al său - și unde găsim o justificare mai mare pentru subiectivismul religios decât nemurirea lui Faust? cuvintele îl recunosc? ii: "Gefiihl ist ailes, Nam'ist Schall und Ranch" Este posibil, desigur, să se dovedească insuficiența acestui fundament pentru a construi pe ea o unitate religioasă organizată și integrală Și totuși, ce altă cale către o astfel de unitate este pentru umanitatea modernă decât armonia conștientă a experiențelor Unitatea impusă, ca să spunem așa, de sus, exprimată în recunoașterea generală a unei Formule, a vreunei surse exterioare de autoritate, pare superficială și slabă Religia caută mai mult Între timp, diversitatea tot mai mare a experienței religioase este un fapt al vieții mentale prea indubitabil pentru ca noi să-l ignorăm Este posibil să găsim ceva mai mult decât simpla anarhie în această diversitate? De cutare sau cutare răspuns la această întrebare depinde și viziunea noastră despre soarta omenirii civilizate Dacă nu, atunci toate conflictele contemporane dintre religie și cultură nu trebuie decât să se intensifice, atingând un grad de durere în care o ruptură finală este inevitabilă Dacă da, toate posibilitățile se deschid în fața noastră pentru o nouă înflorire a vieții religioase și pentru instaurarea acelei toleranțe autentice, fără de care nu se poate concepe o reînnoire morală fundamentală a societăților moderne Este necesar doar să renunțăm la prejudecățile moniste, care sunt atât de

pernicioase pentru libertatea religioasă și științifică Ortodoxia monismului este cea mai rea și cea mai nemiloasă dintre toate ortodoxiile, iar lupta lui James cu ea este în sine marele său merit cultural Și apoi rămâne o încredere în natura umană, care este capabilă să urce la divinitate în nenumărate moduri Biblioteca "Runivers" James ca gânditor religios Aș putea încheia aici, dar James a stârnit prea multă atenție și un mare interes tocmai aici, în Rusia, și pare imposibil să recunoaștem acest lucru ca fiind întâmplător, să vedem doar impresionabilitatea și receptivitatea noastră excesivă la "ultimele cuvinte" ale filosofiei și științei occidentale James intra într-adevăr în contact cu unele Intelectualismul scolastic împotriva căruia luptă James s-a dovedit a fi doar boala noastră psihică teoretic "Probleme cognitive, obișnuință insuficientă în general A separa necondiționat domeniul rațiunii teoretice și practice - dar este de netăgăduit să fie posibil să se stabilească puncte de contact la James cu ceea ce în filosofia slavofililor era cel mai puțin convențional, cel mai viu Pe de altă parte, ceea ce este incontestabil pentru știința rusă este gravitația către știința naturii, care aparține celei mai bune, mai prețioase dintre tradițiile sale - o înaltă apreciere a empirismului în ea, nu în sensul pretențiilor filozofice, ci în sensul a folosirii fructuoase a experienței și a observației și nu putem decât să atragem un profund constant străduință James - să nu-și impună ipotezele metafizice științei empirice, ci să-i urmărească cu ascultare și atenție firul călăuzitor - o aspirație pe care el o combină atât de ciudat cu supranaturalismul Dar imaginea spirituală a lui Iacov nu este epuizată de aceasta Rămâne un loc pe care el îl alocă voinței umane cu libertatea și responsabilitatea ei Cea mai mare toleranță pare să fie combinată cu cea mai mare exigență Nu suntem obișnuiți nici cu una, nici cu alta, dar nu simțim clar că James Biblioteca "Runivers" S KOTLYAREVSKY" aici se apropie de cele mai arzătoare probleme ale culturii noastre moderne În fața societății ruse moderne au apărut mari întrebări - întrebări nu numai despre revizuirea moștenirii sale spirituale, ci și despre un nou act de conștiință și autodeterminare Pe fundalul vieții exterioare, deseori atât de deprimante, goale, ei așteaptă cu tot mai multă perseverență rezoluția lor și, dacă nu putem formula logic, atunci simțim instinctiv cât de legate sunt atât posibilitatea, cât și soarta renașterii noastre naționale cu lor Această conexiune este cea care conferă căutărilor moderne, indiferent cum le privești, un anumit sens istoric; dar există într-adevăr vreo bază spirituală pentru această trezire? Recent, în țara noastră a dominat așa-zisul realism filozofic, prin care am înțeles o viziune asupra lumii parțial materialistă, parțial pozitivistă Apărarea idealismului era atunci în sine un act de curaj binecunoscut, apărarea libertății împotriva dogmatismului înghețat Acum idealiștii nu mai trebuie să-și demonstreze dreptul de a exista - sunt recunoscuți universal!, iar a lupta împotriva limitărilor și arbitrarului vechiului materialism și pozitivism - înseamnă a sparge o ușă deschisă Dar creșterea interioară a gândirii idealiste corespunde recunoașterii externe? Mi se pare că oamenii care apreciază sincer mișcarea progresivă a acestui gând nu pot decât să experimenteze îndoieli profunde în prezent și de mai multe ori au motive să-și amintească vechea zicală înțeleaptă: izbăvește-ne de prietenii noștri și noi înșine vom scăpa noi înşine de duşmani Ei nu pot să nu simtă o dezamăgire dureroasă atunci când, sub steagul idealismului de un gust îndoielnic, retorica este luată drept patos inspirat, când depășirea empirismului este înțeleasă ca o eliberare de orice metodologie

științifică, și uneori chiar de logica elementară Și în sfârșit, în zona cea mai importantă Biblioteca "Runivers" JAMES CA Gânditor RELIGIOS Căutările moderne - religioase - sunt oprite în special de această fatală incapacitate de a separa eternul de forma decrepită care o învăluie, pe care fluxul heraclitean al lucrurilor o va duce oricum Nu poate fi suficient de regretat că interesul religios trezit al societății ruse se ciocnește de această eroare pernicioasă, mai mult decât orice doctrină negativă capabilă să hrănească toate dispozițiile și pasiunile antireligioase Și dacă ascultăm predici, moralizări abundente, chemări constante la pocăință pentru păcatele noastre și ale celorlalți, atunci nu vedem cel mai important lucru - ca o nouă forță creatoare să fie adusă în acțiune Cine va stăpâni secretul trezirii lor, nu știm, dar cu atât mai mult ar trebui să prețuim fiecare sursă de lumină, care, în mijlocul căutărilor noastre, ne oferă o anumită încredere, o disponibilitate de a merge mai departe Putem lua de la James ceea ce constituie forța sa principală - este revigorant, precum aerul de munte al dimineții, neînfricarea în fața vieții cu diversitatea ei nesfârșită, dar și posibilități nesfârșite, de a realiza ceea ce cheamă o persoană să-și simtă legătura cu lumea superioară, pe pragul căruia el merită Adevărat, aceasta nu este o predică, aceasta este o stare de spirit simplă, dar infectează nu numai cu sinceritate, nepretențiune și, în același timp, cu profunzimea persoanei a cărei memorie ne-a adunat aici; ne atrage, căci în ea întrevedem germenii unei credințe care poate cu adevărat să miște munții S Kotlyarevskyi Biblioteca Runiverse N I Pirogov, ce tip rusesc Atât activitatea științifică, cât și activitatea practică a lui Nikolai Ivanovich Pirogov au avut o mare influență asupra dezvoltării noastre, au fost atent studiate și bine cunoscute de aproape toți oamenii educați Până acum, nimeni nu a acordat atenție caracterului pur rusesc al lui N I : fără îndoială, Pirogov era un rus tipic Studiul caracterului, al întregii dispoziţii mentale H II deosebit de importantă având în vedere activitățile sale multiple Acesta nu era un specialist îngust; N I a fost un medic practic, om de știință, filozof, profesor, om de stat, proprietar de pământ, persoană publică Studiul personajului lui N I este posibil pentru că ne-a lăsat "Jurnalul unui medic bătrân", în care a relatat o parte din biografia sa și a spus câteva dintre gândurile sale Din păcate, "Jurnalul" nu este terminat și, prin urmare, caracterizarea lui N I Pirogov ca un om tipic rus este sortită incompletitătii; dar nu există nicio îndoială că materialul disponibil ar trebui studiat în direcția pe care am indicat-o Trebuie să avem deplină încredere în veridicitatea și sinceritatea lui Nikolai Ivanovici, care a scris pe panta vieții sale, în Jurnal: "Am rămas rus în suflet, păstrând atât calitățile bune, cât și cele rele ale naționalității mele" (vol I p) Într-adevăr, N Și a fost o persoană complet rusă, o personalitate atât de strălucitoare nu poate să nu poarte proprietățile de bază ale naționalității căreia îi aparține Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CA TIP DE RUS raționalitate; se știe că aristocrația modernă este cea mai lipsită de naționalitate, cea mai internațională Nikolai Ivanovici afirmă categoric că a rămas credincios Ortodoxiei "Dacă mă întreb acum, ce mărturisire sunt? atunci voi răspunde pozitiv la aceasta: Ortodox, cel în care m-am născut și pe care familia mea a mărturisit (r) (vol I p) Filosoful și naturalistul venera cu sinceritate riturile bisericii, a fost atât de scrupulos în acest sens încât mulți nu înțeleg rigoarea lui rituală "Am vrut să vorbesc cu pasiune, dar îmi era frică să-mi strice stomacul, care tocmai se vindecase de o boală (scrisori de la Sevastopol, art IOI)

Pirogov, împreună cu poporul rus, a mărturisit Ortodoxia și profund devotament față de Monarh "Una dintre cele mai bune proprietăți ale poporului nostru este respectul și încrederea deplină în puterea supremă ' (vol , articolul) Cu greu nimeni nu se îndoiește de sinceritatea deplină a lui N I în acest sens; aceste rânduri au fost scrise de el cu șase luni înainte de moartea sa (- martie), ele exprimau convingerea profundă a întregii sale vieți N I îşi iubea cu pasiune neamul, ştia să le aprecieze calităţile bune şi rele ; judecata lui este cu siguranță de mare valoare Ortodox, devotat puterii supreme, N I a fost mereu credincios poporului rus; era un om organic, direct rus, care își iubea nativul chiar și atunci când "al lui" îl zdrobea și provoca suferința "Am între și de ani, înconjurat de un popor străin mie în Dorpat, printre care am trăit, am învățat" și am predat, însă, nu mi-am pierdut deloc atașamentul și dragostea față de patria mea, și mi-a fost ușor să pierde la acea vreme: viața în patrie nu era distractivă și nu atât de liber pe cât ți-ar fi dorit să trăiești la vârsta de (TI p), N I , ca personalitate mare, tăios definită, a rămas cu totul rus în Dorpat, în ciuda tinereții; a înțeles pe deplin părțile bune ale unui mediu străin, și-a găsit morala Întrebări de filosofie, KN $ Biblioteca "Runivers" V F chizh Studenții de la Derpt sunt mai buni decât moravurile studenților moscoviți, dar "nici măcar nu aveau nicio dorință să se familiarizeze cu [viața studențească în Derpt" (I p) El remarcă doar cu bunăvoință: , apoi moartea rusească "(I), prin urmare, nu trebuie să ne gândim la a transfera pe pământul nostru binele din aceste obiceiuri; pentru o persoană atât de complet rusă ca N I , această viață, în ciuda părților sale bune, este direct imposibilă Naționalitatea pronunțată a lui N Și se manifestă tocmai prin faptul că el, trăind mai bine de doisprezece ani, "între o naționalitate străină" stăpânind pe deplin știința și cultura europeană, a rămas o persoană complet rusă; este deosebit de important că a petrecut "între un popor străin" tocmai acei ani din viață, când se formează convingeri și opinii, îi datora mult unui popor străin Dacă ar fi nevoie de mai multe dovezi că doar cei slabi, liberi, își pierd naţionalitate chiar şi sub influenţa unei culturi superioare, atunci exemplul lui N I ar putea servi drept argument convingător în acest sens O personalitate mare, puternică nu poate fi lipsită de o naţionalitate strălucitoare, nu îşi poate pierde naţionalitatea Iar în dezvoltarea sa mentală înaltă și în perfecțiunea sa morală, Pirogov nu s-a putut abține să nu fie patriot; Este evident Dar însuși patriotismul lui N I era pur rusesc, național, caracteristic celui mai bun popor rus Cu greu se poate îndoi că patriotismul fiecărui popor își exprimă caracterul național, are o colorare aparte; Patriotismul unui italian diferă considerabil de cel al unui spaniol sau al unui englez Pirogov nu a strigat despre dragostea lui pentru Rusia; adevăraților patrioți nu le place să declare orbe et urbi despre acest sentiment profund și arzător Abia în zilele grele ale asediului Sevastopolului, într-o scrisoare intimă către soția sa, câteva rânduri i-au revărsat de sub condei, apoi a scris despre Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CA TIP DE RUS patriotismul său doar despre licențialitatea generală: "Iubesc Rusia, iubesc onoarea patriei, și nu rangul, aceasta este înnăscută; nu o poți smulge din inimă și nu o reface și când vezi în fața ochilor tăi cât de puțin se face pentru patrie, de fapt din dragoste pentru ea și pentru onoarea ei, vrei involuntar să scapi de rău pentru a nu fi măcar un martor inactiv" (Sevas pis pag III) Ca un adevărat patriot rus, H II nu a închis ochii la neajunsurile și viciile noastre; ca un observator subtil și un gânditor profund, a observat și

a apreciat lucrurile rele din viața noastră și a jelit sincer nenorocirile noastre "Suntem ciudați, ciudați la nivel național atât prin originalitate, cât și prin imitație În originalitate, vrem să îi depășim pe toți ceilalți, să inventăm dintr-o dată ceva ce nu ar putea veni în minte altora Imitând, fie imităm cu sclavie, fie încercăm să obținem din nou - dintr-o dată până la ultimul pas * (vol I p) Nu putem decât să regretăm că am uitat această descriere potrivită făcută de marele înțelept La fel de profundă o altă concluzie ,dar acolo unde este nevoie de considerație și de bun simț pentru a înțelege că mult bine nu se poate realiza la alții fără a experimenta mai întâi toate fazele dezvoltării sale, trecem acolo" (Vol I p) Vai, aceasta este, de asemenea, o judecată S-a dovedit a fi profetică, este foarte posibil ca aceste calități rele ale caracterului nostru să se fi dovedit a fi deosebit de dăunătoare, tocmai pentru că mulți dintre cei mai buni lideri ai noștri au urmat exemplul lui Pirogov însuși, adică au încercat să "scape" din rău, pentru a nu fi, măcar simplu, un martor inactiv" N I a înțeles clar deficiențele atât ale sferelor conducătoare, cât și ale inteligenței noastre; ca un adevărat înțelept, el nu putea transfera întreaga responsabilitate a tulburărilor noastre doar asupra primei sau a doua, așa cum fac de obicei mințile superficiale La Sevastopol, s-a familiarizat bine cu autoritățile Biblioteca "Runivers" V F chizh shchi "Dar, într-adevăr, dacă te uiți la acest amestec de mediocritate, lipsă de talent, unilateralitate și răutate, atunci involuntar, oricât de mare ar fi speranța în Dumnezeu și curajul armatei, începi să te temi pentru soartă al Sevastopolului" (Sev pis p) Nu mai puțin ascuțit ne-a caracterizat intelectualitatea, "facsimilul nostru al clasei culturale este un gunoi: niște birocrații, niște negustori, niște clerici, toți parțiali" (vol I p) Ultimele rânduri au fost scrise pe martie , , așadar, a rezultat din observațiile de-a lungul vieții sale I-a fost greu pentru N I să moară cu gânduri atât de sumbre Iubind cu căldură tot ce este nativ, Pirogov a tratat imparțial străinii, apreciați în alte naționalități care merită respect Într-un mod pur rusesc, el explică această trăsătură a patriotismului rus "Nu ne este greu să fim imparțiali față de al altcuiva Avem propria noastră pasăre rară cu adevărat și în esență bună" (vol I p) Ca om pur rus, N I cu respect, dar fără simpatie, i-a tratat pe germani-balţi într-adevăr insuportabil pentru un rus, şi poate chiar pentru un slav" (vol I Art) N I , cu adâncul lui Patriotismul rus, a respectat patriotismul altor naționalități , evident dotat și foarte cultivat, pe care ea îl preferă și încearcă să-l prefere pe al ei decât pe al altcuiva" (vol I p) Observând viața altor naționalități, N I a reușit să găsească în ea ceva bun, demn de respect și imitație; nu i-a făcut plăcere să găsească dovezi ale superiorității propriei sale naționalități în comparație cu ceilalți, așa cum fac patrioții dospiți; nu, voia sincer ca rușii să preia de la alții mai departe Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CA TIP DE RUS generații care a fost puterea și măreția celor din urmă Așadar, deținând înaltul post de administrator al Districtului Educațional Odesa, el plasează în Buletinul Odesa un articol amplu despre Talmudul Tora Odesa; în acest articol scris cu pasiune, Pirogov descrie excelenta organizare a acestei școli și îi sfătuiește cu tărie pe ruși să-i imite pe evrei în preocuparea lor pentru educația copiilor lor Dacă luăm în considerare modul în care la vremea aceea toată lumea i-a tratat pe evrei, îi privea cu dispreț, atunci îndemnul administratorului districtului de învățământ, adresat societății ruse, de a-i imita pe evrei este o adevărată ispravă Pirogov, care nu era

interesat de viața studențească din Dorpat, a atras atenția asupra bunelor calități ale estonienilor; "est, în ciuda subdezvoltării sale, nu este leneș, persistent și răbdător; fiecare dintre noi a putut observa acest lucru când am ieșit pe câmp și am observat cu ce dificultate persistentă a fost necesar să țipe la plugar pe pământul presărat cu bolovani" (vol I p) Talentul letonilor a făcut nu scapa de observatia lui N I N I , după gusturile și obiceiurile sale, era cu totul rus; el, din câte se știe, era obosit de viața în străinătate; nu există nicio îndoială că, dacă ar fi dorit să locuiască în străinătate, ar putea, folosind legăturile sale, să rămână acolo chiar și după Cred că dispoziția pur rusească a lui N I este evidențiată foarte clar de faptul că a locuit în mediul rural timp de cincisprezece ani ani; în acest sens, Pirogov este o excepție printre oamenii de știință și demnitarii noștri, care, după pensionare, locuiesc în orașe mari și stațiuni N I s-a născut la Moscova, și-a petrecut întreaga viață în orașe, dar când activitățile sale științifice și sociale s-au încheiat, a fost atras de mediul rural, de sânul naturii Ca cel mai bun fiu al poporului agricol, N Și mai presus de toate prețuia satul, o viață solitară în sânul naturii Avea suficiente mijloace pentru a trăi după gustul lui și Biblioteca "Runivers" V F h p g z după cum se știe, nu s-a plictisit în numele lui, nu a părăsit-o decât de necesitate Nu s-a plictisit printre câmpuri și zăpadă, nu a vrut să folosească facilitățile marilor orașe; aflând despre boala sa incurabilă, N I a plecat să moară în satul său, unde și-a îndurat suferințele pe moarte, ca un adevărat creștin · Pentru a încheia cu caracterizarea lui N I în această privință, voi evidenția încă trei trăsături ale caracterului lui Pirogov, care demonstrează natura sa pur rusească N I iubea obiceiurile noastre, aprecia ospitalitatea rusă; chiar și în zilele grele ale asediului Sevastopolului, încălcarea obiceiurilor ruse de către prințul Menșikov l-a făcut pe Pirogov să fie mustrat "De dimineața (ianuarie) a încuiat (Menșikov) porțile castelului, nu a primit pe nimeni și nu a făcut vizite; după părerea mea, nu este rău, dar este rău că nu a tratat pe nimeni la cină Aceasta nu este în rusă "(Sevast pis) Această remarcă într-o scrisoare către soția lui indică clar că N I ca o abatere, chiar și mică, de la bunele noastre obiceiuri În Jurnal, la paginile - , este descrisă viu viața pisicii Pirogov; cu atâta dragoste, cu atâta sensibilitate, doar un compatriot al autorilor Mumu și Kholstomer putea descrie sufletul unui animal; este incontestabil că în nicio altă literatură nu există o descriere atât de caldă, atât de pătrunzătoare a suferinţei animalelor ca în a noastră Mishka Pirogov poate ocupa un loc de onoare lângă Mumu și Kholstomer Remarca lui Pirogov este foarte valoroasă: "O trăsătură foarte distinctivă a caracterului poporului rus, care îl deosebește de națiunile occidentale și chiar de slavii din sud, este lipsa totală de cumpătare" (vol I, p) Și în această privință, N I era complet rus "La multe dintre deficiențele și slăbiciunile mele din acea vreme, includ și incapacitatea și refuzul meu de a ține evidența banilor" (vol I, p D) Sam Pirogov dă atât de mult Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CA TIP DE RUS semnificația acestui defect, care revine în mod repetat la el "Primind un salariu la începutul lunii, n-am putut niciodată să mă descurc și deseori se întâmpla la Dorpat ca până la sfârșitul lunii să stau fără ceai sau fără zahăr" (vol I, p) Ca persoană cu totul sinceră, EL I nu și-a ascuns neajunsurile; indiscreția și inexactitatea lui Pirogov în chestiuni monetare era într-adevăr pur rusească; așa că de la Sevastopol i-a scris soției sale: "Vă rog să nu uitați să scrieți câți bani donați am luat cu mine; acum stabilesc conturile, mi se pare

că au fost ; dar faci față scrisorilor lui Bezborodko, câte a trimis - am uitat "(Sev pis) Doar printre noi oamenii de înaltă dezvoltare și de onestitate neîndoielnică pot fi atât de neglijenți cu banii publici N I a înțeles perfect ce precizie era necesară în raport cu banii donați pentru bolnavi, dar, după cum știți, natura este mai puternică decât rațiunea Cele mai bune aspecte ale personajului rus și-au găsit cea mai deplină întruchipare în personalitatea lui Nikolai Ivanovici - aceasta este sensibilitatea morală, strictețea față de sine, sinceritatea necondiționată și veridicitatea Toată ficțiunea noastră, toată critica noastră mărturisește clar că, pentru ruși, cele mai importante, cele mai arzătoare întrebări sunt întrebări de viață morală Pentru ruși, principalul lucru este latura etică a vieții; Rușii acordă cea mai mare atenție problemelor de moralitate Acest lucru este atât de cunoscut, încât nu este necesar să ne oprim asupra acestei întrebări *) Profesorul Sikorsky susține că "slavii în general și rușii în special se remarcă prin înclinația lor către analiza internă, în special către analiza morală" (Culegere de articole științifice și literare "Features from the Psychology of the Slavs", p) Osip Lurie mai spune: "Fiecare națiune își creează o filozofie care îi este proprie și care reflectă sufletul său național Caracterul celosofiei ruse este în esență moral " "Gândirea generală a filozofilor ruși este moralitatea" (Ossip Lourie La philosophie russe contemporaine pp ,) La aceeași concluzie Biblioteca "Runivers" V F chizh "Jurnalul unui medic bătrân" lovește în primul rând modestia autorului Dacă acest jurnal ar fi fost tradus într-o limbă străină, iar argumentele filozofice și psihologice ale autorului ar fi fost omise, un străin, care nu cunoaște numele lui Pirogov, ar fi crezut că acest jurnal aparține celui mai obișnuit profesor de chirurgie, cunoscut unor camarazi din specialitatea sa Nici măcar un indiciu de mare merit, nici cea mai mică fantezie, vai atât de comun printre marii oameni de știință, nu găsim în acest jurnal N I nu consideră necesar să-și amintească meritele, succesele; din întregul Jurnal emană modestie și veridicitate uimitoare Cine se va întâlni cu oameni de știință moderni celebri va fi de acord cu mine că N I este o excepție extrem de rară în acest sens Repet că "Jurnalul unui medic bătrân" este cu totul diferit de autobiografiile obișnuite: N I nu spune nimic bun despre sine, nu își relatează triumfurile, nu își descrie isprăvile Numai o dată își menționează succesul; dar să-ți amintești aproape patruzeci de ani mai târziu și să consideri necesar să descrii un astfel de succes nu putea fi decât o persoană extrem de modestă, care mai presus de toate prețuia respectul oamenilor virtuoși "Apariția în lume a primei părți a analelor mele clinice mi-a dat, aproape în același timp, plăcere și beneficiu Engelhardt (profesor de mineralogie), cenzor și poet înflăcărat, vine pe neașteptate la mine, ia una foaia mea scoasă din analele de buzunar, citește cu voce tare, cu voce agitată și cu lacrimi în ochi, recunoașterea mea sinceră a unei greșeli grosolane de diagnostic, într-un caz, care a provocat decesul pacientului; iar recunoașterea a fost urmată de un reproș adus deșertăciunii și vanității sale După ce l-a citit, Engelhardt îmi strânge mâna, mă îmbrățișează și, epuizat până la imposibil, pleacă cheniyam au venit Legras (Au pays russes) și Fouillée (Esquisse de psychologie des peuples européens) Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CA TIP DE RUS "Nu voi uita niciodată această scenă; a fost prea îmbucurătoare pentru mine" Judecând după Jurnalul unui medic bătrân , acest succes i-a fost cel mai drag lui Pirogov Tăcut despre meritele și faptele sale bune, N I , în amănunt, necruțuindu-se, se oprește asupra neajunsurilor, faptelor sale rele, dar "Jurnalul unui bătrân doctor" nu

seamănă deloc cu Mărturisirile lui J J Rousseau; nu este o dorință morbidă de auto-acuzare și autoflagelare; nu, acestea sunt amintirile unei persoane sincere, sensibile din punct de vedere moral N I era clar conștient de propria sa imperfecțiune, dorit cu ardoare să fie sincer: "În plus, sunt un eu egoist și, prin urmare, îmi este frică de mine, astfel încât descrierea vieții mele interioare în public să nu fie luată de mine drept deșertăciune, dorința de a se arăta și de a fi original, iar toate acestea nu au stricat ar fi adevărul interior, pe care aș vrea să-l păstrez în forma sa cea mai pură în însemnările mele Această străduință pentru adevărul interior constituie principala valoare a Jurnalului vechiului doctor Un astfel de jurnal ar putea fi lăsat de o persoană care urăște postura și desenul, care iubește cu pasiune adevărul interior Adevărul sincer este fundalul principal al Jurnalului vechiului doctor ; Descriindu-și viața, N I nu a tăcut despre deficiențele sale "Toți avem destulă murdărie în fundul sufletului nostru; dacă, scufundându-te în acest fund, îl răscoli, atunci tu însuți nu vei putea distinge purul de cel păcătos "- N I știa cât de greu este să-și înțeleagă chiar și propriile neajunsuri, era îngrozit, ca o persoană înzestrată cu o conștiință sensibilă, a acestor neajunsuri Ca persoană pur rusă, N "I era departe de a se considera perfect; a înțeles clar că este un om păcătos și el însuși era îngrozit de propria imperfecțiune morală El, ca un intelectual rus , a fost chinuit de "reflecție , autoanaliză; nu cred că am fost inferiori în această privință inteligenței altor țări Biblioteca "Runivers" V F chizh Nemulțumirea constantă față de sine este direct caracteristică intelectualului rus și, probabil, a rusului în general, dar, desigur, știm puțin despre oameni pentru a judeca cât de dezvoltată este "autodisciplina" acolo N I se numește de două ori o casă auto-făcută ("Eu, ca un om auto-făcut " I), prin urmare, acesta nu este un cuvânt rupt accidental din condei N I a fost într-adevăr un "self-made * " din aceste gânduri vin atât de jos și de josnic, încât la prima lor apariție din secretul sufletului, le aruncă involuntar în vopsea" (I p) N I nu și-a amintit meritele, faptele sale bune și bune, dar nu a uitat de faptele sale rele; își descrie în detaliu greșelile, faptele sale, cu o franchețe uimitoare; dar în "Jurnalul unui medic bătrân" nu există acea nuanță patologică care să atragă atenția în Confesiunile lui J -J Rousseau Pirogov se tratează cu adevărat și strict, mai strict decât contemporanii și chiar adversarii săi; dar această severitate indică înalta dezvoltare morală a lui N I "Eram conștient de neajunsurile mele ca profesor * (I p o), N I scrie despre perioada Derpt a vieții sale "Aș putea eu, o persoană tânără, fără experiență, să fiu un adevărat mentor al chirurgiei?! (I p) Știm cât de mult erau apreciate activitățile lui Pirogov la acea vreme Pirogov descrie în detaliu cum, de două ori la sosirea sa în Dorpat, a vrut să facă stropi; din păcate, astfel de bătăi de cap, după cum știe toată lumea, sunt foarte frecvente în viața aproape tuturor, dar N I , toată viața lui, nu a putut uita de acestea, în esență, nevinovații care nu au făcut rău nimănui "În alt caz, îngâmfarea mea m-a făcut un prost pur acest caz îmi este memorabil și încă mă aruncă în vopsea * (I p) Aceasta a fost scrisă de un bătrân grăbit să-și descrie viața; o asemenea sensibilitate morală este foarte rară Pirogov a fost chinuit de conștientizarea că era ingrat Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CA TIP DE RUS nym în raport cu persoanele care i-au făcut bine "În inima mea nu am fost niciodată ingrat, dar vai! de fapt, nu m-am descurcat sau nici măcar nu am vrut (cine ajunge la adevăr, scotocind prin gunoiul unei inimi bătrâne!) să fiu recunoscător tocmai acolo unde

recunoștința era o datorie sacră" (I p ZOI) Pirogov revine la acest subiect la pagina "Și pentru toate acestea, cum i-am mulțumit? Nimic, o trăsătură urâtă " N I a fost chinuit de amintirile suferințelor pe care le-a provocat animalelor în timpul experimentelor (p și): "Îmi devine și mai greu când îmi găsește amintirea unui bătrân care a fost operat și acum patruzeci de ani" (I) p); Nu era nicio piatră în vezică, iar Pirogov era atât de supărat din cauza acestei greșeli, încât l-a trimis pe bătrân "în iad" N I , ca un rus bun, a vrut să se "căiască" înaintea tuturor nelegiuirilor pe care le săvârșise; marele cunoscător al sufletului rus, Dostoievski, a aflat pentru noi această trăsătură a caracterului rus Numai asta poate explica astfel de replici neobișnuite în autobiografii bani la sfârșitul lunii au rămas o zi sau două fără zahăr și apoi, într-una din aceste zile, diavolul m-a amăgit să fur în secret trei-patru bucăți de zahăr din conserva lui Inozemtsev El a observat cumva asta și a încuiat tabla O, rușine! "Am dat-o ca să nu se adeverească Apropo, o să mărturisesc şi furtul cu cărţi Toată viaţa m-am ascuns, adică am luat, n-am dat departe trei cărți, și apoi, când am vrut să le returnez, nu era cui să-i fie rușine să amâne totul și să amâne returnarea (I Art) O astfel de sinceritate și sinceritate sunt posibile doar pentru un om foarte mare; dar dorința de a se pocăi "voi asculta" este tocmai caracteristică rusului; din câte îmi amintesc, nu am citit astfel de mărturisiri sincere în nicio autobiografie Pentru o persoană rusă, bunătatea este mai înaltă, mai importantă decât adevărul în frumusețe, știința și arta ar trebui să servească moralității: Biblioteca "Runivers" V F chizh principalul sens al vieții pentru N I era rezolvarea problemelor etice *) Îndoiala și dorința arzătoare de a înțelege sensul vieții - pentru asta a fost cheltuită mai ales forța spirituală a lui N I El și-a dat seama clar că ne lipsește încrederea în noi înșine "Cu toții ne-am pierdut încrederea în noi înșine" (I p), dar cu greu avem dreptul la încredere în sine Pirogov, cu mintea lui limpede și profundă, a înțeles cât de puțin avem dreptul la încredere în sine care chiar și un mijloc atât de sigur ca experiența este inaplicabil și, între timp, aceste lucruri sunt chestiuni ale vieții, fără a căror rezolvare pentru sine, cel puțin aproximativ, nu se dorește să moară" (L p) Aceasta este o căutare arzătoare a adevărul, cred, a fost motivul principal al plecării în sat; în singurătate, pe îndelete, N I -a dat cu totul reflecţiilor asupra întrebărilor care îi chinuiau sufletul sensibil La ianuarie , Pirogov scria în jurnalul său: "Aseară am condus din curentul de câmp; era frig si limpede Stăteam în sanie cu spatele la soarele care apune Jocul și jocul de culori de la verzui la căpriu și albastru deschis la orizont și de la roz la violet pal, cu multe sclipici pe zăpadă, m-au fascinat atât de mult, Am respirat aerul înghețat atât de ușor și liber, încât am început involuntar să parodiez reproșul vieții lui Pușkin și mi-am șoptit, cu lacrimi curgându-mi în ochi: "Nu întâmplător, nu degeaba " Percepția estetică l-a făcut pe N I reflectă asupra sensului vieții, și-a îndreptat gândurile către căutarea adevărului Acest episod indică foarte clar caracterul pur rusesc al lui Pirogov; în nicio altă ţară nu a existat o critică literară ca a noastră, care să caute îndrumarea vieţii morale în opere de artă Pentru Pyro- x) Fouillée (L'Avenir de la métaphysique, p) a definit frumos o astfel de activitate "Ia plus haute action est précisément une spéculation sur le grand inconnu" Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CA TIP DE RUS ca o persoană pur rusă, frumusețea nu avea un sens autosuficient De asemenea, pentru N I , rolul principal al vieții morale era neîndoielnic în comparație cu viața mentală: "Istoricii precum Buckle și, împreună cu el, majoritatea

din noua generație, susțin în zadar că omenirea datorează în principal dezvoltării adevărurilor științifice în societate și moralitatea nu pare să fie deloc contribuită la succesul lui, adică progres, fericire și prosperitate "Care ar fi începutul nostru etic dacă adevărul etern și întreg nu ar fi servit ca bază?" (I p) Evlavia pentru "adevăr , dragostea arzătoare pentru el este esența întregului personaj al lui Pirogov, dar mintea sa sceptică rusă îi spune că adevărul este inaccesibil, de neînțeles pentru noi "Adevărul este așa, că, fără iluzie, doar străduința pentru ea ne-ar fi fost neplăcut, așa că minciuna a fost inexplicabilă pentru nazală cu un insurmontabil al adevărului" (I p) "Idealitatea primește și mai mult blând, când dezvăluie inumarea în toate privinţele unei chestiuni de eroare şi slăbiciune Este de la sine înțeles că personalități atât de înalt morale precum Pirogov sunt peste tot o excepție rară și, prin urmare, studiul caracterului moral al lui N I nu ne poate explica starea moralității în Rusia în secolul al XIX-lea Nu putem decât să fim mândri de ceea ce am apreciat N I ; intelectualitatea noastră din Pirogov îl prețuia mai ales pe marele umanist, o personalitate morală strălucitoare; nici un om de știință, nici o persoană publică nu a trezit un asemenea devotament față de sine ca Pirogov Mulți nu cunosc toate meritele științifice ale lui Pirogov, mulți sunt antipatici față de opiniile politice ale lui N I , dar Pirogov umanistul este fermecător pentru toată lumea Cu greu pot fi greșit explicând această închinare generală a lui Pirogov prin faptul că N I mai complet, mai complet decât alții a personificat idealul nostru moral Este imposibil să citești Jurnalul Bătrânului Doctor pozitiv și nu Biblioteca "Runivers" V F chizh iubesc autorul a fost scris de cel mai bun cetățean al nostru, de înțeles pentru noi toți Recrearea caracterului moral al N I nu face parte din sarcina mea; Mă voi limita doar la a reaminti principiile de bază ale moralei lui Pirogov Pirogov, desigur, nu putea suporta moralitatea utilitarista; aceasta este morala engleză, așa cum spune Nietzsche pe bună dreptate *), iar N I era o persoană pur rusă Și ce morală este posibilă fără un ideal? Ei se înșală pe ei înșiși și pe alții care pun bazele moralității în interese reciproce, egoism etc Ei iau doar manifestări exterioare, una, ca să spunem așa, latura rituală a vieții noastre morale și nu își dau osteneala să privească mai adânc în interiorul lor înșiși " Pirogov a mărturisit morala dezvoltată de gânditorii francezi - adevăratul umanism; tocmai această morală este acceptată sincer și profund de inteligența noastră și, poate, mai devreme decât de toate de către Pirogov; este foarte posibil ca N I să fi elaborat aceste opinii pentru el însuși în mod destul de independent; influența lui a fost enormă și, prin urmare, răspândirea acestei moralități în rândul intelectualității noastre, într-o oarecare măsură, trebuie atribuită lui N I Această morală este înrudită cu sufletul moale slavului; nu degeaba inteligenţa noastră îl onorează atât de mult pe Pirogov Moralitatea lui Pirogov este rezumată cel mai pe deplin în poemul său dedicat lui A V "A fi fericit cu fericirea altora Aici este adevărata fericire, aici este idealul pământesc al vieții Dragostea pentru aproapele curată, adâncă trebuie pătrunsă, Cine caută pe alții pentru fericirea pământească în fericire Dragostea fierbinte, activă pentru oameni este inseparabilă de respectul pentru o persoană, pentru demnitatea umană bd VP; S Biblioteca "Runivers" N Si, PIROGOV, TIP KAK RUS În răufăcători și în bunătate Trebuie să iubim idealul omului Trebuie să onorăm și să iubim idealul omului Desigur, aceasta este adevărata morală creștină; dacă Dostoievski a exagerat, susținând că poporul nostru a acceptat mai pe

deplin spiritul creștinismului, atunci nu există nicio îndoială că venerarea lui Pirogov indică marea sensibilitate morală a intelectualității noastre Pentru a încheia cu această latură a personalității spirituale a lui Pirogov, permiteți-mi să vă reamintesc că natura rusă a lui Pirogov s-a manifestat și în atitudinea sa față de o femeie, în credința în influența ei moralizatoare Marea Ducesă Elena Pavlovna "a făcut o revoluție în spitale, introducând în ele un element feminin sensibil în îngrijirea bolnavilor" (Sevas pis p); "femeile, chiar și în conducerea multor instituții publice, sunt mai înzestrate cu abilități decât bărbații" (vol II, p) Oricine cunoaște viața socială în străinătate va fi de acord cu mine că nicăieri nu există atât de mulți susținători ai egalității în drepturi ca noi, nicăieri nu există atâta încredere în abilitățile superioare ale femeilor ca și noi După ce a muncit mult pentru știință, după o activitate publică fructuoasă, H II , ca un adevărat bătrân rus, și-a petrecut ultimii ani în reflecție asupra principalelor probleme ale vieții În acest sens, imitatorul său este "conducătorul sufletelor" modern, care și-a schimbat activitățile la bătrânețe, cu fervoare tinerească, purtat de rezolvarea acelorași probleme Într-adevăr, asemănarea dintre acești doi înțelepți este izbitoare; Pirogov a devotat cei mai buni ani ai vieții sale la știință, arta L N Tolstoi; ambii au lucrat în domeniul pedagogic; ambii mari gânditori ai noștri, după ce au atins cea mai înaltă glorie și prosperitate deplină, în ultima perioadă a vieții lor au fost complet angajați în filozofie L N a revenit la artă, N I s-a angajat în practica medicală, a ajutat războinicii suferinzi Biblioteca "Runivers" V F chizh în - iar în - S Prima perioadă de activitate a acestor doi cei mai buni concetăţeni este asemănătoare în sensul că Pirogov a interesat Europa de ştiinţa rusă, L Tolstoi a glorificat arta rusă în întreaga lume Nu îndrăznesc să compar activitatea pedagogică a lui Pirogov și L Tolstoi; din câte înțeleg, profesorii apreciază mai mult activitatea pedagogică a N I ; în calitate de cetăţean educat şi profesor, nu pot spune decât că activitatea pedagogică atât a lui N I cât şi a lui L N are o importanţă comparativ mai mică în viaţa lor rodnică: starea tristă a şcolii noastre este dovadă Avem dreptul să fim mândri de operația noastră și de toată medicina, precum și de arta noastră, dar, vai, ar trebui să ne doliu doar pentru școala noastră Este destul de înțeles de ce filosofia lui L N a avut o mare influență între noi; Din păcate, N I a murit relativ devreme, iar în timpul vieții nu și-a împărtășit gândurile "The Old Doctor's Diary(r) nu a putut fi distribuit pe scară largă; gândurile mărețe din acest jurnal prețios sunt expuse în fragmente, împrăștiate, nu aduse într-un sistem, multe sunt spuse foarte pe scurt, în indicii În convingerea mea profundă, în această ultimă creație a lui N I avem cea mai înaltă manifestare a gândirii noastre filozofice Întrucât filosofia lui Pirogov a fost deja subiectul lucrărilor lui Pyaskovsky (Pirogov ca psiholog, filozof și teolog Întrebări de filosofie) și D Dobromyslov (Filosofia lui Pirogov după jurnalul său Credință și rațiune l ç), există nu este nevoie să ne oprim pe această problemă în detaliu În filosofia lui N Pirogov, precum și în filosofia lui L Tolstoi, înțelegerea Divinului este în prim-plan Pirogov, la fel ca Tolstoi, cu mare suferință mentală a găsit o soluție la această întrebare principală în întreaga lor filozofie "Voi începe cu faptul că consider că credința este o astfel de capacitate psihică a unei persoane, ceea ce este mai mult Biblioteca "Runivers" V F chizh în - iar în - Prima perioadă a activității acestor doi cei mai buni concetățeni este asemănătoare în sensul că Pirogov a interesat Europa de știința rusă, L

Tolstoi a glorificat rusul în întreaga lume artă Nu îndrăznesc să compar activitatea pedagogică a lui Pirogov și L Tolstoi'; din câte înțeleg, profesorii apreciază mai mult activitatea pedagogică a N I ; în calitate de cetăţean educat şi profesor, nu pot spune decât că activitatea pedagogică atât a lui N I cât şi a lui L N are o importanţă comparativ mai mică în viaţa lor rodnică: starea tristă a şcolii noastre este dovadă Avem dreptul să fim mândri de operația noastră și de acest medicament, precum și de arta noastră, dar, vai, ar trebui să ne doliu doar pentru școala noastră Este destul de înțeles de ce filosofia lui L N a avut o mare influență între noi; Din păcate, N I a murit relativ devreme, iar în timpul vieții nu și-a împărtășit gândurile Jurnalul unui medic bătrân* nu putea fi difuzat pe scară largă; gândurile mari din acest prețios jurnal sunt expuse fragmentar, împrăștiate, nu aduse într-un sistem, multe sunt afirmate foarte pe scurt, în indicii În profunda mea convingere, în această ultimă creație a lui N I avem cea mai înaltă manifestare a gândirii noastre filozofice a fost deja subiectul lucrărilor lui Pyaskovsky (Pirogov ca psiholog, filozof și teolog Questions of Philosophy) și D Dobromyslov (Pirogov's Philosophy from Jurnal Faith and Reason), atunci nu este nevoie să ne oprim asupra această * întrebare în detaliu În filosofia lui N Pirogov, precum și în filosofia lui L Tolstoi, înțelegerea Divinului este în prim-plan Pirogov, la fel ca Tolstoi, cu mare suferință mentală a găsit o soluție la această întrebare principală în întreaga lor filozofie "Voi începe cu faptul că consider că credința este o astfel de capacitate psihică a unei persoane, ceea ce este mai mult Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CA TIP DE RUS toți ceilalți îl deosebesc de animale "(vol I p IÓ) "Săraca mea minte și sălășluind în univers (în loc de Dumnezeu), era înfricoșată de el, ca înainte de începutul nemărginit și veșnic" (vol I) p) "Săraca mea mintea rătăcitoare de mai multe ori s-a oprit la această mărturisire; pentru mine existența unei rațiuni supreme și a unei voințe supreme a devenit la fel de mult o necesitate ca și propria mea existență intelectuală și morală" (vol I, p) În ciuda diferenței semnificative în înțelegerea religioasă a lui Pirogov și L Tolstoi, practic, în esență, credințele lor sunt similare "Iubirea atotcuprinzătoare și harul Duhului Sfânt sunt două elemente esențiale ale idealului credinței lui Hristos, care o deosebește de morală, precum cerul de pământ" (vol , p) vol I p)" "Crezând că idealul principal al învățăturii lui Hristos; datorită inaccesibilității sale, va rămâne etern și va influența pentru totdeauna sufletele care caută pacea, printr-o conexiune interioară cu Divinul, nu ne putem îndoi nici măcar un minut că această învățătură este destinată să fie un far de nestins pe calea sinuoasă a progresului nostru" (vol I cu ; Cu greu poate fi pus la îndoială că N I , la fel ca mulți oameni de știință ruși, s-a simțit obosit și dezamăgit devreme Ultima perioadă din viața lui, adică din , se odihnise deja de la muncă și citise puțin; la o astfel de concluzie ar trebui să se ajungă pe baza propriei sale mărturisiri: "Filozofia modernă a inconștientului, pe care mărturisesc că nu am citit-o" (vol p) De vreme ce Pirogov în această perioadă a vieții a lucrat la filozofie probleme, ne explică mărturisirea sa, de ce N I nu a reușit să-și dezvolte și să sistematizeze ideile sale Nu consideră necesar să studieze creațiile filozofice, chiar și pe cele care i-au interesat cel mai mult pe contemporanii săi Un rol semnificativ a jucat și modestia extremă a lui Pirogov) Nu la- Întrebări de filosofie, carte b Biblioteca "Runivers" V F chizh dând mare valoare ideilor sale filozofice, neconsiderându-le deosebit de importante, N I nu s-a putut angaja în dezvoltarea și

sistematizarea lor Vai, aici trebuie să regretăm că "calitățile rele și bune ale naționalității noastre" ne-au lipsit de întreaga doctrină filozofică a marelui nostru gânditor Chiar și filosofia lui N I este cea mai vie manifestare a spiritului nostru național Filosofia lui Pirogov, după propria definiție, este "empirismul radio" (vol I p) Este greu posibil pentru noi și poate pentru alți Mair -issy: Empirismul rațional este cel mai complicat de proprietățile minții noastre; o altă membrană , acum în viitorul apropiat, acum în viitorul apropiat În viziunea filozofică asupra lumii, principala proprietate a minții lui N I s-a manifestat clar și clar Această proprietate este inerentă persoanei ruse; Un cunoscut savant european, care îi cunoștea (Benedict) pe mulți dintre intelectualii noștri și care vizitase în repetate rânduri Rusia, mi-a spus că el consideră garanția progresului nostru ca fiind că noi, mai mult decât alte popoare, suntem independenți de doctrinele preconcepute În cele din urmă, fără îndoială, o înțelegere pur rusească a lumii, elaborată și practicată de aproape toți oamenii, stă la baza viziunii despre lume a lui N I "Sunt pentru predestinare După părerea mea, tot ce se întâmplă ar fi trebuit să se întâmple și nu s-ar fi putut întâmpla, Asta înseamnă Fatalism Da, ca o speculație că cele mai multe coexistă în mintea mea și, prin urmare, mi se pare cea mai logică și consecventă și, în consecință, aplicarea strictă la viață a doctrinei predestinației ar trebui să conducă la inacțiune completă "Cea mai apropiată afinitate a vederii asupra lumii este evidentă de poporul nostru și N I ; bineînțeles, ideea principală, generală atât pentru popor, cât și pentru N I , ideea a fost dezvoltată și pusă filozofic de Pirogov, nu în modul în care o exprimă oamenii La fel ca oamenii noștri, Pirogov nu a susținut consecvență Fatalism Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CARE ESTE TIPUL RUSULUI Este clar că într-un domeniu pur științific, precum chirurgia, proprietățile originale ale minții rusești a lui Pirogov nu au putut fi manifestate; este necesar doar de remarcat dezvoltarea timpurie a N I , sobrietatea minții, aversiunea față de ostentație, teatralitatea, ura față de doctrinarism Foarte curând, tânărul om de știință și-a dat seama de eșecul complet al intervenției chirurgicale chiar și în cele mai bune clinici; Dezvoltarea timpurie și sobrietatea minții lui N I sunt dovedite de faptul că el a înțeles pe deplin atât inconsecvența științifică, cât și atitudinea meșteșugărească față de munca primilor luminari ai chirurgiei din acea vreme Poate că ar fi mai corect să atribuim acest lucru talentului înalt al marelui nostru chirurg Proprietățile unui rus s-au manifestat în aversiunea lui N I față de ostentație, față de doctrinarism "Eram suficient de convins că se luau adesea măsuri în instituții clinice celebre nu pentru a descoperi, ci pentru a întuneca adevărul științific" (vol I p numiți martiri ai "doctrinarismului fără minte" (vol I p) Medicii noștri pot fi blamați pentru multe lucruri, dar cu siguranță nu trebuie învinovățit nici pentru străduința pentru șarlatanism, nici pentru doctrinarismul fără creier Pentru aproape toți doctorii noștri, atât șarlamănismul, cât și doctrinarismul sunt la fel de respingătoare ca și pentru marele nostru profesor; în acest sens, N I este, fără îndoială, cel mai bun medic rus Desigur, știu că șarlatul și doctrinarismul nu sunt nicăieri considerate o virtute, dar am văzut și în "instituțiile clinice celebre" din străinătate dorința de a strica; chiar și oameni de știință celebri nu au ezitat să facă trucuri cu prostii și hipnoză De asemenea, am fost surprins de doctrinarismul oamenilor de știință străini mai puțin talentați Doctorii noștri au urmat întotdeauna preceptele marelui lor profesor;aceste proprietăți ale minții lui

Pirogov, pur rusești, au fost întotdeauna foarte apreciate de noi;de vreme ce Y I le-a întruchipat în sine mai mult decât oricine altcineva, nu un singur doctor folosit cu atâta evlavie ca Pirogov Biblioteca "Runivers" V F chizh Dezvoltarea timpurie a lui Pirogov poate fi atribuită cu greu naționalității sale, dar, fără îndoială, natura rusă a lui N I s-a manifestat în entuziasmul cu care s-a dedicat studiilor științifice la Dorpat Privind îndeaproape modul în care lucrează tinerii noștri și cei locali în străinătate, am ajuns la concluzia că nimeni nu lucrează cu atât de entuziasm ca rușii; bineînțeles, nu toți, dar unii dintre tinerii noștri oameni de știință, apucându-se, ca să spunem așa, să lucreze într-un laborator bine echipat, se dedică în întregime muncii, lucrează în stare de ebrietate, uitând de tot ce este în lume, cu excepția științei Am auzit aceeași părere de la profesori străini, sub îndrumarea cărora lucrau rușii; Un cunoscut om de știință mi-a exprimat surprinderea de ce rușii, care lucrează cu atâta entuziasm în străinătate, după ce se întorc acasă, muncesc atât de puțin Regretatul fiziolog Ludwig a spus că Voroshilov a fost cel mai sârguincios elev al său; nimeni nu a lucrat în laboratorul lui cu atâta entuziasm ca Voroșilov; Ludwig m-a întrebat de ce Voroșilov nu a lucrat acasă Pirogov a lucrat cu atât de entuziasm încât E I Mayer i-a spus lui E N Însuși N I spune că în timpul profesorului său la Dorpat, adică din , a lucrat șase ore pe zi (vol I p) Nu putem decât să fii surprins de eficiența lui N I : a creat atât de multe în prima perioadă a profesorului Desigur, N I a fost bogat înzestrat de natură, dar opera sa mărturisește nu numai mintea sa înaltă, ci și sârguința sa remarcabilă N I Pirogov a ocupat departamentul în ; în s-a mutat pentru a servi la Academia de Medicină; Oficial, Pirogov a părăsit profesorul lui M -Kh academie în ; De fapt, a părăsit academia în ? când a mers la teatrul de operațiuni militare din Crimeea (Malis N I Pirogov, p) Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CA TIP DE RUS - Bineînțeles, nu poate exista nicio îndoială că N I a fost nevoit să părăsească departamentul: era cunoscut de Marea Ducesă Elena Pavlovna și de autorități în general, ceea ce este dovedit de faptul că în a primit cel mai înalt post Fără îndoială, Pirogov a părăsit departamentul de bună voie; s-a lăsat purtat de întrebări socio-pedagogice cu aceeași ardoare, la fel de complet ca în tinerețe s-a dedicat în întregime Științei Întreaga sa viață ulterioară mărturisește că știința în general și chirurgia în special nu i-au mai absorbit atenția; ea, ca să spun simplu, l-a plictisit Nimeni nu îndrăznește să nege că, dacă N I ar fi vrut să-și continue activitatea științifică, ar fi putut lucra atât în , cât și în ca profesor, medic șef al unui spital și director al unei clinici private Trebuie să recunoaștem că deja în chirurgia și-a pierdut farmecul pentru N I : și-a folosit vastele cunoștințe, dobândite înainte de , în - , iar în - , s-a angajat în practica chirurgicală și s-a stabilit în sat, dar nu și știința a fost principalul lucru din viața lui în această perioadă Așadar, în floarea vieții, ani, N Și întrerupe, la cererea proprie, activitatea științifică; nu există niciun indiciu că Pirogov ar regreta vreodată pasul pe care l-a făcut Nu-mi amintesc un caz în care un om de știință european, la fel de talentat ca N I , și-a încetat activitatea științifică la vârsta de de ani; la această vârstă, oamenii de știință străini se consideră în mijlocul drumului, lucrează cu zel neclintit, își fac planuri pentru lucrările viitoare Oamenii noștri de știință arată de la început oboseală și dezamăgire Cred că natura rusă a lui N I s-a manifestat foarte clar în această deziluzie timpurie față de știință Din păcate, N I nu a avut timp să descrie această perioadă a

vieții sale și, prin urmare, nu știm ce l-a determinat de fapt să părăsească știința atât de devreme, dacă a fost oboseală, explicată prin muncă îndelungată, extrem de intensă, dacă a fost dezamăgire, i -e conştiinţă Biblioteca "Runivers" V F h și w nu că știința nu mai poate umple viața, a fost convingerea că puterile date de Dumnezeu pot fi aplicate mai util în alt domeniu Activitatea publică și pedagogică a lui Pirogov a fost de scurtă durată; în martie , a fost demis din funcţia de curator; în a fost trimis în străinătate timp de ani pentru a observa tinerii oameni de știință ruși Adevăratele motive pentru încetarea activităților de serviciu ale FL I sunt necunoscute; se obişnuieşte să se creadă că a fost concediat pentru liberalismul său Acum nu mai este necesar să dovedim că Pirogov a fost întotdeauna o persoană complet bine intenționată; "Am locuit trei săptămâni (în) la Petersburg și chiar nu știam de ce să fiu surprins: dacă era vorba de licențiere, pe de o parte, sau de nepăsare, pe de altă parte; uneori prostiile și provocările cele mai strălucitoare au fost auzite destul de tare, aproape public, alteori articolele de jurnal foarte modeste erau interzise În general, timpul imediat premergător emancipării mi-a lăsat impresia a ceva vag, nehotărât, care nu mi-a permis să înțeleg dacă ar trebui să ne bucurăm de ceea ce avea să vină, sau doar să ne fluturăm mâna" (p) Fără îndoială, dacă D N Tolstoi ar fi fost la curent cu convingerile lui Pirogov, ar fi depus toate eforturile pentru a menține în serviciu un monarhist atât de convins Părerile politice ale lui N I sunt foarte instructive: "Sunt convins că toți cei care vor să-și stabilească o reprezentare în Rusia împreună cu mine nu vor o slăbire, ci o întărire a puterii monarhice În fiecare zi, toată lumea este din ce în ce mai convinsă că a venit momentul în care progresul provocat de însuși monarh este acceptat și dă roade bune numai cu participarea activă și independentă a societății (Culegere istorică a trecutului p) ' "Reprezentarea, în esență, nu numai că nu slăbește, ci chiar întărește puterea autocratică, dând manifestărilor ei o mai mare oportunitate și, ca să spunem așa, Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CA TIP DE RUS intuiție, dar limitează puterea nu mai mult decât orice lege emisă de aceeași putere* (Ib p) Fără îndoială că N I a părăsit serviciul nu pentru că, în principiu, conform convingerilor sale, nu putea servi în situația politică dată; se știe că prietenul său HX Bunge a murit președinte al comitetului de miniștri Trebuie să ne gândim că N I nu a vrut în mod deosebit să slujească; înalta sa patronă Elena Pavlovna a avut suficientă influență pentru ca Pirogov să primească un post înalt În plus, datorită naturii sale rusești, Pirogov a avut cu greu statornicia și commodența necesare în serviciu N I și-a dorit din toată inima să lucreze în folosul Rusiei la Sevastopol "care nu și-a răcit încă inima pentru cele înalte și sfinte, nu poți privi tot ce se întâmplă în jurul nostru cu o privire unilaterală, egoistă * (Sevast pis , p) Ajuns la Sevastopol în noiembrie , Pirogov, revoltat de ordinul nostru urât, deja în primăvara anului decide să părăsească Sevastopolul Într-o scrisoare din iunie , N I îi scrie soției sale: "O, cât de fericite vor fi multe autorități de aici, pe care le bombardez precum bombardează Sevastopolul când plec Știu că asta își doresc mulți Medicii atașați mie știu asta, știu că vor fi chemați fără mine și de aceea, în ciuda tuturor asigurărilor și promisiunilor, vor să alerge după mine fără să se uite înapoi Îl vor primi și surorile * (Sevast Pis , p) În luna mai, N I a părăsit Sevastopolul, epuizat de luptă, știind cât de greu ar avea plecarea lui pentru răniți și bolnavi Trebuie adăugat că autorităţile superioare îl preţuiau pe Pirogov' "Am fost introdus aici de Saken şi Anna" (Sev pis , p III) Biblioteca "Runivers"

V F chizh a părăsit cea mai utilă activitate, sătul de certuri, sătul de lupta cu hoții mărunți și mincinoșii Nici cei mai buni oameni ai noștri nu realizează necesitatea absolută de a lupta împotriva răului; Împreună cu N I , ei gândesc: "Vrei involuntar să te îndepărtezi de rău, ca să nu fii măcar un martor inactiv al acestuia " Pirogov era o persoană extrem de morală și, prin urmare, la sfârșitul lunii august s-a întors la Sevastopol; și de data aceasta nu a stat atât de mult, așa cum a cerut situația bolnavilor și răniților: la decembrie a plecat la Petersburg Este foarte probabil ca Pirogov să-și părăsească activitățile didactice și de serviciu din aceleași motive pentru care a părăsit Sevastopolul: era obosit în lupta împotriva vulgarității N I a arătat, ca mulți ruși foarte buni, atât o lipsă de rezistență, cât și o certare, și o incapacitate de a se adapta circumstanțelor; nu știm ce mici ciocniri au dus la demiterea lui din funcția de mandatar, dar știm cât de puternic a reacționat N I la cele mai neînsemnate și inevitabile în slujba necazului Într-o scrisoare către baronesa E F Raden, * / , , N I scria: "La întoarcerea din Caucaz în , epuizat de travalii dureroase, într-o emoție nervoasă din cauza rezultatului încercărilor mele pe câmpul de luptă, am ordonat să mă prezint la ministrul de Război aproape imediat la sosirea mea și nu a dat atenție rochiei în care i-am apărut Pentru aceasta, a trebuit să ascult o mustrare ascuțită despre neglijarea mea față de Formularul stabilit de la domnul Annenkov (atunci în fruntea unui medic chirurg, academie); Eram atât de furioasă încât mi s-a întâmplat o criză isterică (cu lacrimi și suspine; acum îmi mărturisesc slăbiciunea) După acest truc, am hotărât ferm să-mi dau demisia și să-mi iau rămas bun de la academie M-am oprit în mod deliberat asupra acestui episod mărunt de nume Biblioteca "Runivers" N I PIROGOV, CA TIP DE RUS - ci pentru că i s-ar putea întâmpla doar unei persoane ruse și ne dă dreptul să presupunem că motive similare foarte meschine au jucat un rol semnificativ în circumstanța tristă pentru Rusia: demiterea lui Pirogov din funcția de mandatar Guvernul și-a pierdut foarte marele colaborator, societatea și-a pierdut o figură majoră; acum ne este destul de clar că convingerile politice nu puteau fi motivul părăsirii serviciului lui Pirogov Nu putem decât să regretăm că N I a părăsit atât de devreme funcția publică; trebuie să ne întristăm și mai mult că acest nobil cetățean și gânditor profund și-a pierdut atât de curând interesul pentru activitatea pedagogică La urma urmei, chiar și fără a deține funcția de administrator, Pirogov ar putea lucra în domeniul pedagogic Știu cât de mult sunt apreciate meritele lui Pirogov ca profesor Fiind angajat în această afacere de doar câțiva ani, Pi- rogov a făcut multe pentru dezvoltarea noastră Acest lucru dă temei de a crede că dacă N I nu s-ar fi răcit atât de repede în această chestiune importantă pentru noi, școala noastră nu s-ar fi aflat într-o poziție atât de groaznică, în care - vai! acum ea este O astfel de încredere se bazează pe faptul că acest mare gânditor a abordat deja problema principală în materie de educație "rămîne doar unul dintre cele mai fiabile mijloace de a atinge obiectivul educației - aceasta este adaptarea sa nu la personal, ci la caracteristici tribale, rasiale sau populare (identitatea tribală) (, p) "Oricine reușește să facă asta, cărțile sunt în mâinile lui Și aceasta nu este o sarcină ușoară * Din păcate pentru noi, nu am avut un profesor egal în talent cu Pirogov și, prin urmare, nimeni nu a putut să ne adapteze școala la "individualitatea noastră tribală" și, prin urmare, noi, în esență , nu au școală, și sunt instituții care eliberează diplome V Chizh Biblioteca "Runivers" Etica lui D Hume III Scurte observații critice eu În eseul nostru anterior, dedicat

expunerii opiniilor etice ale lui Hume *), am caracterizat opiniile lui Hume asupra celor două virtuți de bază - dreptatea și bunăvoința După o analiză a acestor două virtuți, Hume, în Investigația sa asupra principiilor moralei (și, de asemenea, mai concis, în Treatisea) caracterizează calitățile unei persoane care se alătură acestor tipuri de virtute de bază Toate aceste calități pot fi reduse, potrivit lui Hume, la trei grupe: I) calități utile nouă înșine,) calități care ne plac direct nouă înșine și) calități care sunt direct plăcute altora Hume nu face o listă exhaustivă a tuturor acestor calități, ci se oprește doar pe caracterizarea celor mai tipice dintre ele Așadar, din prima categorie, atenția îi este atrasă de prudență prudentă (discreție), diligență (industrie), moderație (frugalitate) În conformitate cu această din urmă calitate, deficiențe precum zgârcenia și extravaganța sunt umbrite) Apoi se caracterizează calități mai complexe, a căror valoare este determinată de un număr mare de condiții, acestea sunt onestitatea, fidelitatea, veridicitatea *) În plus, sunt indicate o serie de calități, *) "Probleme de filosofie", KN IÒ) Anchetă cu privire la principiile lui Morais, ρρ -) Ib , p Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM III SCURT REMARCI CRITICE referitoare la cele trei proprietăți pozitive menționate anterior (prudență, diligență, moderație) Astfel de calități includ: cumpătarea, sobrietatea, răbdarea, constanța, perseverența, prevederea etc *) În concluzie, se fac observații cu privire la influența proprietăților corporale sau a stării de proprietate asupra acelor calități care fac obiectul aprobării În ceea ce privește calitățile care ne plac direct nouă înșine, aici Hume denumește starea generală de bucurie sau veselie (veelia), curajul, calmul, capacitatea de a percepe sublimul și pateticul, în legătură cu sentimentul de grație δ) În cele din urmă, printre calitățile care sunt direct plăcute celorlalți, Hume include politețea, sinceritatea autentică și vivacitatea în conversație, un tact deosebit în relația cu ceilalți oameni - datorită diferențelor de gen, vârstă, poziție etc și, în sfârșit, este menționat aici o asemenea calitate ca curăţenia) Toate aceste calități, potrivit lui Hume, sunt una dintre sursele acelui respect sau lipsă de respect, care se hrănește oamenilor cu astfel de calități Hume nu numește în mod direct aceste calități virtuți, dar el crede că acest epitet le poate fi aplicat, pentru că în esență nu există nicio diferență între ele și virtuțile caracterizate anterior Adevărat, în acest caz se subliniază adesea că aceste calități sunt, parcă, involuntare și nu presupun că, într-un anumit sens, activitate liberă, care stă la baza vieții morale conștiente Dar o astfel de distincție cu greu poate fi considerată pe deplin valabilă Deci, multe dintre aceste calități au fost numite virtuți) II , p) II , anii -) II , anii -) II , p V Biblioteca "Runivers N VINOGRADOV y moraliştii antici, care nu considerau acest semn de arbitrar esenţial Atunci, virtutea și viciul pot fi considerate involuntare, în același sens în care frumusețea și urâțenia sunt privite ca atare Judecățile morale apar în legătură cu dezvoltarea naturală a plăcerii și a durerii și numim acțiuni bune sau rele, în funcție de relația lor cu conținutul mental general al unui anumit individ În fine, în ceea ce privește liberul arbitru, dacă îl înțelegem în sensul strict al cuvântului, el nu poate exista nici în termeni de calități, nici în termeni de acțiuni Nu totul arbitrar este gratuit Astfel, acțiunile noastre sunt mai arbitrare decât judecățile noastre, dar nu există libertate în sensul propriu în niciunul dintre cazuri Baza distincției dintre bine-născut (în sens strict) și calitățile naturale, evident, a fost faptul că posturile (după extrem, din ele)

este aproape complet nelimitată de realizarea întăririi conștiente, apoi ca primii sunt subordonați unor astfel de stimuli precum recompensa și pedeapsa, lauda și vina Dar oricum ar fi, moraliştii antici, care în acest caz nu au făcut nicio diferenţă fundamentală, erau pe drumul cel bun *) Această scurtă caracterizare sau, mai degrabă, lista acestor calități - virtuți - arată că sancțiunea virtuții nu constă în nimic exterior, ci în acele proprietăți de utilitate și plăcere, care sunt inerente atât virtuților caracterizate anterior - dreptatea și bunăvoința, cât și în aceste calități mai puțin semnificative Utilitatea socială a tuturor acestor calități nu poate fi pusă la îndoială Dar beneficiul conține un alt element emoțional,) Tratat, , pp - ; cf Anchetă cu privire la principiile lui Morais, pp - Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM III SCURT REMARCI CRITICE care este necesar și pentru atingerea fericirii Acest element este plăcerea sau plăcerea, proprietăți care explică, printre altele, atractivitatea utilului În viața de zi cu zi, vedem constant o referire la utilitate ca bază pentru trezirea unui sentiment plăcut în relația cu cineva care posedă această calitate Astfel, cu greu este posibil să lăudați o persoană mai puternic decât prin constatarea utilității activității sale pentru societate Chiar și obiectele neînsuflețite, mașinile de orice fel, fac obiectul laudelor noastre doar cu condiția ca regularitatea și eleganța pieselor să nu afecteze adecvarea lor pentru un anumit scop util Dimpotrivă, dacă acest lucru nu se întâmplă, dacă în aceste mecanisme se realizează principii pur geometrice, atunci cu greu putem obține sentimentul plăcut menționat Deci, dacă în orice casă toate ferestrele și ușile ar fi pătrate obișnuite, această clădire cu greu ne-ar putea mulțumi: părțile indicate din ea ar corespunde prea puțin scopului lor, deoarece ar fi atât de puțin în concordanță cu structura generală a corpului uman Prin urmare, nu este nimic surprinzător în faptul că o persoană al cărei comportament este dăunător societății și periculos pentru toți cei care intră în contact cu el ar trebui să provoace un sentiment de dezaprobare și cenzură în privitorul) Dar, desigur, această împrejurare nu ne dă dreptul de a aplica epitetul "virtuos" nici obiectelor neînsuflețite Acestea din urmă nu pot stârni un sentiment aparte, a cărui apariție este legată de natura conștientă a activității umane aceste emoții Dacă atribuim abilitatea de a le produce unor obiecte neînsuflețite, acționăm numai ъ Ancheta cu privire la principiile lui Morais, p Biblioteca "Runivers" n vinogradov ar fi la pofta discursului nostru, care nu poate fi luat în serios II Dacă am încerca acum să rezumăm opiniile etice ale lui Hume tocmai spuse, atunci acest rezumat ar putea lua următoarea formă și ar putea fi exprimat în astfel de prevederi · Hume, in primul rand, considera necesara justificarea principiilor morale, indiferent de religie, intrucat prea putin a apreciat, in limba sa, religiile populare, pline de superstitie si fanatism, care sunt izvorul multor fapte imorale Astfel, sancțiunea moralității ar trebui să fie doar în sine, și nu în afara ei, cu atât mai puțin în domeniul religiei Aceasta stabilește o anumită autonomie a moralității Apoi, stabilirea și justificarea principiilor morale nu poate proceda decât prin metoda empirică, prin analiza procesului activității morale însuși Aceasta respinge construcția a priori a moralității, care în construcțiile ei reiese din anumite propoziții abstracte În acest proces de analiză a activității morale, subiectul care acționează trebuie luat în plinătatea experiențelor sale spirituale, întrucât activitatea sa este ceva integral, unit în conceptul de caracter moral, presupunând anumite motive pentru descoperirea lui și având o anumită valoare obiectivă

Punctul esențial al acestei analize este elucidarea naturii evaluării morale, în virtutea căreia unele acțiuni sunt considerate morale, altele imorale Aici, în primul rând, este respins punctul de vedere intelectualist al moralității, principalii apărători ai căruia au fost Clark și Wollaston : activitate, fiind divorţat de sufletele concrete !) Ib , r Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM III SCURT REMARCI CRITICE experiențe, nu pot fi considerate, după Hume, o sursă de judecăți morale O astfel de sursă nu poate fi decât un sentiment, o stare particulară de plăcere sau neplăcere care apare din a vedea acțiuni pe care le numim virtuoase sau vicioase Acest sentiment este imediat în natura apariției sale la un anumit individ și din acest punct de vedere poate fi comparat cu gustul estetic, cu acea stare de spirit, care este în legătură cu percepția frumuseții în diferitele sale Forme Astfel putem recunoaște existența unui sentiment moral deosebit, care este decisiv în judecățile noastre despre ceea ce este bine și ce este rău Dar acest sentiment necesită o analiză mai profundă, în legătură cu clarificarea întrebării de ce se stabilește o evaluare atât de înaltă a actelor numite virtuoase și se determină o atitudine negativă față de actele care sunt calificate ca vicioase Această analiză se realizează pe baza unei investigații a naturii a două tipuri de virtuți - artificiale și naturale - Cardinalul virtuților de primul tip este virtutea dreptății, virtuțile de al doilea tip sunt grupate în jurul acelei trăsături a naturii umane, care poate fi numită bunăvoință O analiză a virtuții dreptății duce la concluzia că un simț al dreptății ia naștere pe baza stabilirii unei anumite relații între tendințele egoiste ale naturii umane și înclinațiile sale binevoitoare, iar aici un rol important revine Factorilor pur externi, de diferite feluri de bunuri materiale, a căror utilizare, cu o relativă limitare a acestora din punct de vedere cantitativ, necesită înfrânarea egoismului și respectarea unor reguli Astfel, baza supremă pentru a prefera dreptatea în detrimentul nedreptății Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV corectitudinea este luarea în considerare a beneficiului și tocmai a beneficiului pentru societate și, prin urmare, pentru individ Dar aceasta nu înseamnă că în fiecare caz individual o persoană cântărește toate motivele unui act, evaluează întreaga posibilitate infinită a consecințelor preconizate ale actului său: de fapt, un astfel de proces nu are loc și o persoană acționează, mai întâi dintre toate, sub influența iem a sentimentului binevoitor, care este proprietatea originară a naturii sale Preferința anumitor acțiuni, care se numesc morale, față de altele, care sunt calificate drept imorale, nu poate fi în niciun caz dedusă din înclinațiile egoiste ale naturii umane: deși aceste înclinații există ca un fapt incontestabil, totuși ele apar întotdeauna înaintea noastră în combinație cu alte înclinații - binevoitoare, care vizează interesele altor oameni Socialitatea naturii umane este un fapt care nu poate fi pus la îndoială, iar noțiunea de stare originală a umanității pe care o găsim la Hobbes este o ficțiune antipsihologică Aici un rol enorm aparține acelei proprietăți a naturii umane, care se numește simpatie, și în virtutea căreia ne putem imagina cu ușurință starea de spirit a altei persoane, fie că este vorba de bucurie, tristețe sau altă stare similară Astfel, dacă relațiile morale apar pe baza stabilirii unui anumit echilibru între egoism și bunăvoință, atunci în acest proces de determinare a moralului nu există nici un element de calcul rece, care este presupus în sisteme pur utilitare, fie că va fi sistemul de Hobbes sau Bentham: în Hume, în primul rând, se referă la valoarea socială a anumitor acțiuni și deja din această valoare mai

largă se produce valoarea individuală, deoarece fiecare persoană este inevitabil un membru al societății) TIKA D YUMA III SCURT REMARCI CRITICE Aici, așadar, are încă deplină forță conceptul, care provine din lumea antică și conform căruia binele statului, ca întreg social, este mai presus de binele persoanei individuale III Toate aceste puncte din concepțiile morale ale lui Hume sunt într-o anumită relație cu direcțiile anterioare ale eticii engleze și, pentru a înțelege originalitatea relativă a opiniilor lui Hume, este necesar să ne oprim mai în detaliu asupra caracterizării fiecăruia dintre aceste puncte, având în vedere aceasta într-o perspectivă istorică Așadar, în ceea ce privește atitudinea față de religie ca sancțiune a moralității, această întrebare are o istorie destul de lungă și ne-am întâlnit adesea cu ea când analizăm sistemele prehumane ale eticii engleze În ceea ce privește rezolvarea acestei întrebări, în general, ea a coincis de mai multe ori cu atitudinea față de această problemă pe care o găsim la Hume, întrucât aici avem în vedere o viziune negativă asupra religiei ca sancțiune morală exclusivă Astfel, chiar și la Hobbes am văzut o încercare de a face morala independentă în raport cu religia, făcând chiar și adevărul religiei dependent de sancțiunea statului Apoi, aceeași idee a autonomiei moralei se regăsește și la Shaftesbury, prin care aici au fost indicate și consecințele negative ale sancțiunii religioase și, în același timp, s-a încercat să se găsească o bază pentru sancțiunea morală în domeniul sancțiunii experiențele emoționale în sine Mai mult, cei mai apropiați predecesori ai lui Hume, Getcheson și Butler, în ciuda conexiunii lor speciale cu tradiția bisericească, au încercat totuși să-și fundamenteze opiniile etice independent de sancțiunea teologică, bazându-se doar pe date pur psihologice În cele din urmă, chiar și reprezentanții moralității intelectualiste, Clark Wollaston, și-au justificat cele mai importante instrucțiuni etice au scos și fără premise teologice, deși în concluzia finală au avut întotdeauna în fața lor un anumit crez al religiei creștine Astfel, Hume, în acest punct al sistemului său moral, nu este în întregime original, iar legătura sa cu predecesorii săi, și poate chiar dependența de ei, este destul de evidentă Relativa sa originalitate constă în faptul că, mult mai categoric decât predecesorii săi, el privește religia tradițională ca pe un tor-maz al progresului moral, în măsura în care ea în Formele sale concrete este plină de superstiție și fanatism, adică trăsături atât de nocive tocmai din punctul de vedere al relaţiilor sociale Tocmai aici se poate observa pesimismul atât de tipic acestui gânditor în raport cu religia, întrucât își găsește expresie concretă în diferitele forme ale vieții religioase tradiționale Astfel, nu poate fi vorba aici de corelația dintre sancțiunile morale și cele religioase, pe care nu doar reprezentanții intelectualismului pronunțat, precum Clark și Wollaston, ci chiar apărătorii moralității sentimentului, astfel de gânditori, încearcă să o stabilească (uneori, totuși, , mai degrabă deghizat) ca Getcheson și Butler În ceea ce privește, acum, un alt punct în etica lui Hume, acesta poate fi desemnat ca empirism etic, ca încercare de a da o interpretare și rezolvare a unei probleme morale plecând exclusiv de la datele experienței și negând orice apriorism în construcțiile morale Desigur, Hume nu a avut lipsă de predecesori în această direcție, iar moraliștii englezi ne-au menționat deja - Hobbes, parțial Locke, apoi Sheothesbury, Getcheson, Butler - toți au încercat să-și bazeze construcțiile etice nu pe vreo considerație a priori, ci asupra datelor experienței în sens larg, adică atât analiza

experiențelor personale în procesul activității morale, cât și studiul originii empirice Biblioteca Runiverse D ETICA LUI HUME III SCURT REMARCI CRITICE • norme morale diverse Așadar, la fiecare dintre moraliștii menționați, construcția eticii a fost precedată de o caracteristică a activității mentale, întrucât aceasta din urmă a fost atrasă în mintea cercetătorului, în legătură cu concepțiile sale filozofice și psihologice generale Dar am menționat deja că niciun moralist anterior nu ne-a oferit o analiză atât de detaliată a experiențelor psihice care au loc în procesul activității morale precum o găsim la Hume Hume, în special în prima ediție a operei sale principale, a dedicat un eseu special elucidării fundamentelor psihologice ale moralității, în timp ce, ca unul dintre predecesorii săi imediati, Getcheson, el a considerat aparent această descriere a experiențelor psihologice în actele de activitate etică ca un sarcina secundară a moralistului Apoi, principalul punct de vedere empiric nu a fost realizat în mod consecvent, în domeniul analizei relațiilor morale, de niciunul dintre moraliștii anteriori: a fost complicat fie de elemente raționaliste, fie de referire la unele proprietăți originare ale naturii umane, care se presupune că nu ar putea fi redusă, pe baza analizei empirice, la date psihologice mai simple, direct cunoscute Știm că aceste elemente raționaliste se remarcă la Hobbes, se evidențiază și mai clar la Locke și găsesc o anumită reflectare la Butler, în doctrina sa despre conștiință În ceea ce privește instinctivitatea în manifestările activității morale, această trăsătură este subliniată în mod deosebit de Hutcheson, parțial de Sheftesbury și, poate, ceva mai devreme de Cumberland În Hume, pentru prima dată, vedem o încercare de a face din empirism o metodă exhaustivă de explicație, deși implementarea acestei încercări aici, așa cum vom vedea puțin mai târziu, nu poate fi numită complet reușită Pe de altă parte, Yum pe primul L Întrebări de filosofie, KN JOI * Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV Analiza este cea care propune planul, ea caută să descompună cele mai diverse tipuri de experiențe mentale în procese mai simple și să le reducă, în final, la o manifestare mai elementară și mai primordială a psihicului nostru Adevărat, în acest proces de reducere a complexelor psihice complexe la elemente primare, însuși Hume este ezitant, întrucât în cea de-a doua ediție a tratatului său de morală tinde să înmulțească principiile explicative de bază, dar cu toate acestea se opune întotdeauna referirilor prea dese la mișcările instinctive ale sufletului nostru , și aceasta este diferența lui esențială față de unul dintre predecesorii săi imediati, căruia, fără îndoială, îi datora mult în formularea conceptului său și pe partea pozitivă: îl înțelegem pe Hutcheson Această putere a analizei psihologice a reliefului se dezvăluie în diferite etape ale procesului de investigare a activității morale în întregime Știm deja că Hume prezintă întreg acest proces ca fiind extrem de complex În considerarea naturii unui act moral, trebuie să acordăm atenție nu numai expresiei exterioare a acțiunii și rezultatelor care decurg din aceasta, ci să avem în vedere și motivele care stau la baza acestei acțiuni Pe baza percepției întregii complexități a acestui act, în spectator ia naștere o anumită experiență emoțională, iar una dintre etapele inițiale ale acestei experiențe este ceea ce numim judecată morală, când o anumită acțiune este calificată drept bună sau morală, iar opusul ei este calificat drept rău sau imoral Această pronunțare a unei propoziții morale presupune, în opinia lui Hume, înțelegerea întregului caracter al unei persoane ca totalitate a celor mai înalte și mai stabile manifestări

ale psihicului uman și nu poate fi limitată la perceperea trăsăturilor individuale în activitatea unei persoane , care poate servi ca expresie a continuării sale aleatorii, tranzitorii, Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM II SCURT REMARCI CRITICE de clădiri Dar acest lucru, desigur, nu epuizează sfera analizei psihologice în acest proces de cercetare a activității morale și aici intră în joc una dintre cele mai importante întrebări de etică - întrebarea temeiurilor judecăților noastre despre bine și rău, sau chestiunea sancţiunilor moralei Hume pune cu siguranță această problemă și încearcă să-i dea un anumit răspuns, care este în strânsă legătură cu viziunea sa asupra conceptului de virtute în general Toate aceste probleme, desigur, au fost puse și de moraliștii anteriori și, în special, de cei mai apropiați de Hume - Hutcheson și Butler, dar în ele nu am găsit întotdeauna întrebări clar împărțite cu privire la sursa sentințelor morale și a sancțiunilor morale, toate cu atât mai mult cu cât problema sancțiunilor acestor gânditori a fost complicată de considerentele lor teologice, care, datorită poziției profesionale a autorilor, s-au strecurat uneori destul de involuntar în construcțiile lor etice În ceea ce privește, acum, prima dintre întrebările evidențiate, problema naturii diferențelor noastre morale (pentru a folosi limbajul lui Hume), judecățile noastre despre ceea ce este bine și ce este rău, viziunea lui Hume este, în primul rând, determinată de latura negativă, întrucât Hume este aici un oponent al intelectualismului în domeniul moralității, mai ales că acest intelectualism a fost formulat de Clarke și Wollaston Hume nu este în întregime original în acest punct, deoarece are predecesori în Sheathesbury și Hutcheson, dar în ambii acești gânditori nu găsim o argumentare detaliată a opiniilor lor, conectată cu însăși esența opiniilor lor psihologice Acești moraliști nu presupun în critica lor o descriere a naturii însăși a activității intelectuale și, prin urmare, atunci când le citește lucrările, cititorul nu își imaginează întotdeauna clar împotriva ce anume luptă acești gânditori și cum își imaginează rolul intelectului în acte de activitate morală Cel mai apropiat anterior Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV Porecla lui Hume, Butler, alesese deja în mod conștient punctul de vedere al unui compromis pe această chestiune delicată, dar de aici soluția problemei în discuție a avansat puțin Cât despre Hume, aici formularea întrebării este mai precisă: Hume are în vedere reprezentanții cunoscuți ai intelectualismului și le respinge punctele de vedere, bazându-se pe propriile opinii psihologice clar formulate Numai ținând constant în minte aceste concepții psihologice ale lui Hume putem înțelege învățătura lui despre pasivitatea rațiunii, despre inutilitatea acestei Funcții în procesul discriminării morale: în toate aceste cazuri, vorbim de rațiune abstractă, izolată de rațiunea noastră experiențe emoționale și volitive și, în virtutea unei existențe atât de abstracte, incapabile să fie motivul voinței noastre Desigur, este întotdeauna firesc să ne întrebăm dacă o astfel de Funcție psihică izolată există într-adevăr - dar odată ce, împreună cu Hume, este dat un răspuns afirmativ la această întrebare, atunci cu greu se poate obiecta la toate acele concluzii pe care le trage Hume, privând astfel de funcţia oricărei semnificaţii reale în actul activităţii morale Dar, indiferent de un fel sau altul de soluție la această întrebare, se poate întotdeauna să fie de acord cu Hume în lipsa dovezilor acelui obiectivism intelectual pe care îl întâlnim cu Clarke și Hutcheson și, în acest sens, unele dintre opiniile lui Hume nu și-au pierdut semnificația pana mai tarziu Subiectivismul lui Hume, înțeles în sensul cel mai larg al cuvântului, întrucât aici înseamnă transferul centrului

de greutate, în procesul de evaluare mo-al, în lumea interioară a actorului și a acțiunii contemplative, spre deosebire de încercările infructuoase pentru a găsi un criteriu de moralitate în analiza conceptelor și corespondența lor cu ființele reale vaniya lucruri, un astfel de subiectivism poate fi cu greu considerat o dezvoltare învinsă și ulterioară a eticii În ceea ce privește, acum, viziunea pozitivă a lui Hume despre Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM III SCURT REMARCI CRITICE natura criteriului moral, deci constă, după cum știm, în recunoașterea bazei emoționale a judecăților noastre morale, prin care înțelegem tocmai sentimentul care trezește într-o persoană atunci când contemplă un act moral Acest sentiment are un caracter specific și nu poate fi confundat cu alte tipuri de experiențe plăcute, apare direct, independent de considerentele de câștig personal și, datorită acestor trăsături de apariție, este similar cu cel care se numește de obicei gust în domeniu de arta Recunoașterea naturii emoționale a judecăților noastre etice, în legătură cu asumarea unui sentiment moral special, nu este, desigur, nu foarte nouă în istoria dezvoltării eticii engleze și am întâlnit deja acest concept de mai multe ori de-a lungul sondajului nostru asupra diferitelor tendințe ale eticii engleze Dacă omitem ideea destul de nedefinită a lui H More, cu facutatea sa de boniforni, nu trebuie decât să ne oprim asupra predecesorilor imediati ai lui Hume: Sheftesbury, Hutcheson, Butler, pentru a observa acest concept în ei Culoarea emoțională a judecăților noastre este recunoscută de toți acești moraliști și, în plus, toți admit o facultate morală specială, un sentiment etic deosebit, fie că este vorba despre armonia sigură a afectului a lui Shaftesbury, facultate morală, Hutcheson, conștiință, Butler Dar dacă examinăm mai îndeaproape punctele de vedere ale fiecăruia dintre acești gânditori în raport cu sentimentul moral, vom vedea că, în ciuda unei anumite asemănări cu conceptul lui Hume, nu-l putem identifica în niciun caz pe acesta din urmă cu vreo viziune a unuia dintre moraliștii menționați , iar ideea humeană despre natura acestui complex mental conține încă o anumită particularitate Așadar, în ceea ce privește primul dintre gânditorii menționați, Shaftesbury, știm că trăsătura dominantă a construcțiilor sale etice a fost estetismul, iar această tendință a frumuseții a comunicat un aspect deosebit Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV lorit și acea înțelegere a sentimentului moral pe care îl întâlnim cu Shaftesbury Cât despre Hume, acest punct de vedere îi era străin și nu găsim în el nici principiul economiei afectului, nici principiul armoniei, iar simțul său moral este ceva mai particular Adevărat, Hume aduce procesul de apariție a judecății morale mai aproape de procesul de înțelegere artistică a frumosului, dar această asemănare se referă la instantaneitatea acestor experiențe mentale, absența elementelor de calcul și premeditare în aceste acte și nu se referă deloc implică acea armonie, care este o condiție necesară pentru apariția emoției estetice Apoi, în ciuda asemănării binecunoscute a conceptului lui Hume cu doctrina getchesoniană a bunăvoinței, nu putem transforma această asemănare în identitate, deoarece cu această asemănare în punctele de vedere ale acestor moraliști există și o anumită diferență Astfel, bunăvoința universală, pe care Hutcheson o consideră proprietatea de bază a naturii umane, nu poate fi în niciun caz identificată cu ceea ce înțelege Hume sub denumirea de sentiment moral Hutcheson consideră această abilitate ca fiind instinctivă și înnăscută, nesupusă nicio analiză ulterioară Nu așa gândește Hume despre natura sentimentului moral, care, în opinia sa, este un produs foarte complex Adevărat, baza acestei experiențe spirituale deosebite este dată în însăși natura

omului, sub forma tendințelor egoiste și simpatice originare ale ființei umane; este, de asemenea, adevărat că înclinațiile simpatice sunt, după Hume, foarte eficiente în condițiile existenței sociale, dar numai pe baza interacțiunii acestor predispoziții poate apărea un sentiment caracterizat, iar acesta, în toată specificul său specific, poate în în niciun caz nu se reduce la proprietățile originale și de bază ale naturii umane, așa cum recunoaște Hutcheson În prima sa lucrare (Tratat) Yum Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM III SCURT REMARCI CRITICE subliniază complexitatea acestui sentiment deosebit de puternic, întrucât forma de experiență emoțională pe care o observăm în emoția morală își datorează originea stabilirii unui anumit echilibru între "egoism" și "noblețe limitată", așa cum o exprimă Hume Este adevărat că în cea de-a doua ediție a lucrării sale despre morală, Hume subliniază mai puternic tendințele binevoitoare ale naturii umane, dar și aici totul se reduce la un sentiment de simpatie înțeles în mod special, iar acesta din urmă nu poate fi în niciun fel identificat cu universalul bunăvoinţa lui Hutcheson În egală măsură, concepția lui Hume nu este o simplă repetare a viziunii lui Butler Adevărat, acesta din urmă, spre deosebire de Hutcheson, acordă o mare importanță tendințelor egoiste ale unei ființe umane și în acest caz se apropie mai mult de Hume, dar problema stabilirii unui echilibru între aceste tendințe și înclinațiile binevoitoare este pusă doar de ei, și nehotărâtă complet leneş Apoi, cea mai înaltă autoritate în procesul judecății morale la Butler este conștiința, care are o valoare dominantă între toate activitățile mentale, iar această imagine a conștiinței are o culoare pronunțată raționalistă la Butler Nu există nimic de acest fel la Hume: acesta din urmă nu afirmă primatul conștiinței morale pe care îl găsim la Butler, iar sentimentul său moral este doar una dintre Formele activităților mentale, alături de alte Funcții mentale Pe de altă parte, Hume nu a putut atribui sentimentului său acea colorare raționalistă, care este la Butler și care stă în totală contradicție cu atitudinea negativă atât de puternic subliniată a lui Hume față de intelectualism în domeniul moralității Astfel, viziunea lui Hume despre însăși esența sentimentului moral nu poate fi pe deplin identificată cu opiniile moraliștilor anteriori, deși în aceste concepții sunt deja date elementele pentru concepția lui Hume Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV Același lucru trebuie spus despre cealaltă problemă fundamentală a eticii - problema sancțiunilor morale Problema sancțiunilor a fost, desigur, atinsă de toți moraliștii anteriori și am vorbit despre ea la timp Știm că unul dintre cei mai vechi gânditori englezi, Bacon, a considerat religia sau acea învățătură a creștinismului dată în Evanghelie ca fiind sancțiunea finală Locke a înclinat și el spre aceeași sancțiune, în ciuda faptului că este și un susținător al teoriei utilitariste Acest principiu al utilității este înaintat cu mult mai multă forță de Hobbes, iar autoritatea decisivă, în determinarea tipurilor de utilitate și în calcularea avantajelor acestora, este statul, care, după cum știți, sancționează adevărul religiei Cât despre predecesorii imediati ai lui Hume, Sheftesbury, Hutcheson, Butler, vedem în ei încercări de a găsi o sancțiune pentru morală în afara sferei religiei, fie că este vorba de principiul armoniei lui Sheftesbury, de bunăvoința universală a lui Hutcheson, de conștiința lui Butler Oricum ar fi, în toate aceste cazuri observăm transferul sancțiunii moralei către activitatea cea mai etică, către fundamentele ei psihologice și sociale De asemenea, după cum știm, Hume caută motive pentru sancțiune morală în activitatea morală însăși Soluția problemei sancțiunilor este la Hume în strânsă

legătură cu analiza sa asupra virtuților artificiale și naturale (în terminologia lui Hume) Hume, în ambele scrieri sale dedicate elucidării problemei morale, dedică prea mult spațiu studiului virtuții dreptății, ca fiind cea mai tipică categoriei virtuților naturale El se oprește în detaliu asupra analizei celor mai diverse Forme de relații sociale și dă o mulțime de observații extrem de valoroase cu privire la cele mai diverse manifestări ale publicului, întrucât pe baza acestora se dezvoltă acea Formă a relațiilor reciproce, care presupune respectarea de dreptate Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM III SCURT OBSERVAȚII CRITICE G Aici Hume, fără îndoială, dezvăluie o originalitate considerabilă, căci nimeni înaintea lui nu a apelat la un material sociologic atât de bogat pentru a rezolva una dintre cele mai importante probleme etice În această analiză, care lasă în urmă cu mult toate raționamentele sociologice ale lui Hobbes, se dezvăluie cunoștințele foarte extinse ale lui Hume despre domeniul științelor istorice în sens larg și se dezvăluie capacitatea sa de a înțelege cele mai complicate întrebări pur juridice Rezultatul acestei analize este concluzia că virtutea dreptății este prețuită pentru că servește interesului comun, intereselor rasei umane Astfel, aici apare un criteriu utilitar, dar cu o colorare aparte: centrul de greutate aici se bazează tocmai pe binele comun, iar binele individual se presupune aici a fi atât de strâns legat de întreaga varietate a relațiilor sociale încât poate exista nu se vorbește despre faptul că acest bun poate fi considerat ca fiind complet independent, indiferent de baza sa socială Prin urmare, problema fericirii individuale ca scop în sine nu este pusă aici: această viziune asupra lui Hume diferă în mod clar atât de Forma ulterioară a utilitarismului, pe care o întâlnim cu Bentham, cât și de unele Forme ale epicureismului antic, în care fericirea individul a fost adus în prim-plan În egală măsură, această tendință a lui Hume nu poate fi identificată cu punctul de vedere al lui Hobbes, unde Forma originală a existenței umane este individualismul datorită premiselor psihologice ale acestui gânditor (om la om este un lup), când egoismul pare a fi motorul principal al toată activitatea umană Hume, după cum am văzut, se străduiește în mod constant să se distingă de Hobbes și se bazează pe idei psihologice care sunt diferite de cele ale lui Hobbes Aceste premise psihologice deosebite ale lui Hume îl ajută să găsească o a doua sancțiune pentru moralitate, pe care o vede fie în simpatie (dacă rămâneți la prima ediție Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV tratatul său de morală) sau în tendinţele binevoitoare ale naturii noastre (dacă avem în vedere, în principal, O anchetă asupra principiilor moralei*) Dar, în ciuda acestei diferențe, însăși esența acestei sancțiuni nu se schimbă: cu toate acestea, aici ies în prim-plan proprietățile sociale ale naturii umane și tocmai în ele trebuie să se caute sancțiuni pentru acele acțiuni care se numesc morale și care sunt considerate valoroase tocmai din punct de vedere al intereselor sociale Aici, din nou, Hume seamănă cu toți predecesorii săi imediati - Sheothesbury, Hutcheson și Butler - deși niciunul dintre acești gânditori nu a avansat elementul social la fel de puternic ca și Hume Am remarcat deja punctul de vedere estetic al colecției Sheft, instinctivitatea criteriului moral la Hutcheson, elementul raționalist în conceptul de conștiință la Butler: toate aceste trăsături nu ne permit să identificăm viziunea lui Hume cu opiniile sale predecesorii Hume este cel mai apropiat dintre toți de Getcheson și Battler și el însuși nu neagă această apropiere, mai ales în raport cu primul, dar totuși nu repetă acești moraliști: Hume nu poate recunoaște acel original, independent de experiența vieții sociale, preponderenţa unor

tendinţe binevoitoare, ireductibile la orice tendinţe psihice mai elementare cu care ne întâlnim la Hutcheson, la fel ca şi pentru el, în modul său pur empiric de explicare, primatul nemotivat al conştiinţei ca Funcţie mentală dominantă pe care o găsim la Butler este de neînţeles Toate acestea indică originalitatea relativă a celor mai importante concepte ale lui Hume în domeniul moralității, cu toată legătura lor strânsă cu tendințele anterioare ale eticii engleze Această legătură este dezvăluită fără prea multe dificultăți, iar o înțelegere a principiilor de bază ale eticii lui Hume este imposibilă fără o prezentare clară constantă a celor mai importante principii morale ale predecesorilor săi Dar in acelasi timp Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM III SCURT REMARCI CRITICE Analiza (> a punctelor de vedere ale predecesorilor lui Hume trece de obicei cu vederea impactul emanat de la unul, aparent, un foarte mic gânditor, și în același timp de la lumea antică, impact care ar trebui subliniat în mod special ca fiind foarte semnificativ pentru Hume în consecințe generale Ne referim la Cicero Hume cunoștea foarte bine lucrările acestui eclectist și le prețuia foarte mult Acest lucru este dovedit nu numai de referințele frecvente ale lui Hume la acest scriitor, ci și de mențiunea specială a lui Hume într-o scrisoare către Hutcheson că el, Hume, în dezvoltarea concepțiilor sale morale a fost mult îndatorat acestui eclectist roman *) O examinare atentă a tratatelor lui Cicero despre analiza întrebărilor morale nu face decât să confirme această mărturie a lui Hume Deosebit de importante aici sunt lucrări ale lui Cicero precum "De finibus bonornm et ma-lorum" și chiar mai mult "De officiistt Ultimul tratat, fără îndoială, l-a influențat pe Hume atât prin construcția sa generală, cât și prin analiza sa unor concepte precum dreptatea, faptele bune, utilitatea, onestitatea etc Toate acestea au dat naștere unuia dintre cei mai noi oameni de știință, ocupat cu semnificația culturală a lui Cicero, la spunem că etica lui Hume este "în esență o nouă ediție a doctrinei lui Ciceron despre îndatoririle") scrierile lui Cicero indică originalitatea gânditorului englez atât în formularea însăși a problemei morale, cât și în metodele de interpretare a acesteia *) Barton j Viața și corespondența lui D Hume, Edinburgh, , v , p și urm) Cp De officiis, L I, ce I-III) Zielinski Th Cicero im Wandel der jahrhunderte, Aufl , Leipzig , S Biblioteca "Runivers" d Hr VINOGRADOV opiniile moralistului britanic și îl compară cu învățăturile lui Cicero despre virtutea înnăscută a dreptății, în legătură cu binecunoscutul principiu al consensus gentium x) Astfel, chiar și această influență străveche incontestabilă nu poate în nici un fel să ascunde originalitatea concepțiilor etice ale lui Hume în însăși esența lor Dar oricum ar fi, toate aceste puncte importante din învățăturile morale ale lui Hume sunt foarte valoroase din punctul de vedere al dezvoltării ulterioare a eticii, conținând astfel de elemente care, pe de o parte, au trezit o atitudine pozitivă față de ei înșiși, pe celelalte, au fost obiectul criticilor deseori destul de corecte Ne vom concentra pe acestea și pe altele IV În ceea ce privește punctele care au fost favorizate în principal de moraliștii de mai târziu, problema relației dintre religie și morală iese în prim-plan, mai ales că prima încearcă să o sancționeze pe cea din urmă Am atins de mai multe ori istoria acestei întrebări pe pământ englezesc, am remarcat încercări de a ne elibera de această dependență și am subliniat, în același timp, în raport cu unii moraliști englezi, inutilitatea acestor încercări, întrucât curentul teologic totuși deseori pătrunse în construcţiile morale ale acestor gânditori - adesea datorită poziţiei lor confesionale sau sociale Hume s-a exprimat mult mai clar și mai ferm

asupra acestui punct, fără a lăsa loc de îndoială aici În acest fel, el a luat destul de deschis partea principiului autonomiei în domeniul moralității, principiu atât de subliniat * mai târziu de Kant și care a devenit una dintre pietrele de temelie în construcțiile ulterioare ale moralității Adevărat, această autonomie înseamnă independența activității morale față de una !) Mier De finibus bonorum et malorum, L P; De natura deorum, LI Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM II SCURT REMARCI CRITICE numai sancțiunile sunt teologice și nu sunt determinate de o analiză a acestui concept în întregime, totuși, chiar și într-o astfel de formulare a întrebării există deja un anumit pas înainte, mai ales dacă se ține cont de acele ezitări pe această temă pe care le-am se întâlnesc cu cei mai apropiați predecesori ai lui Hume - Hutcheson și Butler Mai mult, metoda lui Hume de a investiga problema morală merită să fie remarcată Această metodă este aceeași cu cea a filozofiei teoretice, despre care am avut deja destule de spus în prima parte a lucrării noastre Hume îl numește empiric și îl contrastează cu modul abstract sau speculativ de a considera o problemă etică adoptat de unii dintre predecesorii săi (în special Clark și Wollaston) Numai având în vedere această opoziție se poate aborda evaluarea acestei metode Pot exista opinii diferite cu privire la întrebarea dacă un sistem de moralitate poate fi construit printr-o metodă pur empirică, pretinzând o autojustificare logică completă Dar cu greu se poate nega caracterul unilateral al acelor construcții etice pe care le avea în vedere Hume și care porneau din principii complet nemotivate, identificând destul de ilegal normele morale cu schemele matematice Chiar dacă recunoaștem necesitatea unor premise a priori pentru întemeierea unui sistem moral legitim din punct de vedere logic, putem fi pe deplin de acord cu obiecțiile lui Hume pe care le propune împotriva acestor construcții pe baza acestor principii abstracte arbitrare Pe de altă parte, valoarea metodei empirice este indiscutabilă pentru construcția oricărei teorii din domeniul moralității, dacă înțelegem această metodă în sensul larg pe care i-l dă Hume, caracterizându-l nu numai în opoziție cu considerația abstractă a întrebări etice, dar și subliniind constant necesitatea de a aborda o analiză mai profundă a contra în sine Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV fenomene specifice de investigat în acest caz Această analiză presupune, în primul rând, aplicarea metodei empirice generale de studiu a celor mai diverși Factori care au loc în procesul activității morale, iar apelul la principii a priori poate fi justificat de la sine deja după aceste metode empirice de investigare au fost epuizate, iar după ce s-a relevat insuficienţa acestui gen de studiu al fenomenelor analizate Astfel, chiar și în acest punct, este greu posibil să obiectăm ceva în esență împotriva caracterizării principiului humeian Nu mai vorbim despre faptul că foarte multe sisteme de morală din timpurile moderne găsesc posibil să se mulțumească cu această metodă unică de cercetare pur empirică Apoi, în urma acestei analize de către Hume a principiilor de bază ale eticii, ajungem la convingerea complexității procesului etic, iar această complexitate este subliniată în special de Hume Aici Hume din nou nu se află în contradicție cu datele celei mai recente științe a moralității, care declanșează și această complexitate Desigur, pot exista mari diferențe de opinie în ceea ce privește componența acestui proces moral și în ceea ce privește semnificația fiecăruia dintre elementele implicate, însă însăși complexitatea sa poate fi cu greu negata de vreun moralist modern În ceea ce privește aceste elemente în sine, Hume, în primul rând, ridică în mod clar întrebări despre motive și despre rezultatele activității, deoarece în însăși caracterizarea unui

act moral, este necesar, potrivit lui Hume, să se acorde atenție ambelor Tocmai această distincție a fost făcută de Hume destul de exact și este foarte fructuoasă din punctul de vedere al încercărilor ulterioare de a rezolva problema morală Aici stă baza acestei distincții între tipul formalist și cel teleologic în luarea în considerare a problemei etice, așa cum observăm nu numai în utilitarismul englez de mai târziu, ci și la Kant și în unele Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM III SCURT REMARCI CRITICE de reprezentanți ai ultimei etici germane (de exemplu, Paulsen) În discutarea naturii motivelor activității morale, Hume consideră că este necesar să se țină seama de întreaga complexitate a psihicului unui anumit individ, deoarece acesta își găsește expresia în totalitatea experiențelor mentale numite caracter și nu se limitează doar la manifestări mentale accidentale, chiar dacă au avut în momentul de față și expresia cea mai vie, ocupând aparent o poziție dominantă în sufletul nostru Printr-o asemenea setare a cazului, Hume anticipează cele mai solide construcții ale moralității ulterioare, unde acest sens al caracterului, ca complex mental mai complex și mai stabil, este întotdeauna subliniat în contrast cu alte conținuturi mai mobile și mai schimbătoare ale conștiinței În ceea ce privește acum următorul punct din concepțiile etice ale lui Hume, atitudinea lui negativă față de criteriul intelectualist în domeniul moralității, am vorbit deja suficient despre aceasta și am remarcat semnificația pozitivă a acestei concepții, mai ales că am văzut o manifestare unilaterală a acestui intelectualism în unele învățături engleze anterioare despre moralitate Insuficiența acestei metode de evaluare a comportamentului moral, atunci când rațiunea este luată în abstracție de alte experiențe emoționale, nu necesită dovezi speciale În locul acestui criteriu, Yum pune o evaluare emoțională, apropiindu-se în acest caz cu câţiva reprezentanţi anteriori ai moralei engleze (în special cu Shaftesbury) Prin aceasta, Hume, fără îndoială, privește mai adânc la bunicul, subliniind în acest caz * complexitatea moralei np Queçca și observând importanța elementului de simțire într-o anumită experiență etică Acesta din urmă, de fapt, poartă întotdeauna o colorare emoțională, care o deosebește de obicei de procesul gândirii abstracte, logic rece în cazul lui Hume, desigur, Întrebări de filosofie, KN IOS- Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV mult mai aproape de realitatea reală decât cei mai mari intelectuali Dar, subliniind pe bună dreptate natura emoțională a experienței etice, Hume nu merge la extreme, ca să spunem așa, de emoționalism unilateral și nu consideră sentimentul ca fiind motorul original al întregii noastre activități Dimpotrivă, el indică pe bună dreptate elementul instinctiv de activitate inerent actelor noastre cele mai elementare, care sunt însoțite de un sentiment de plăcut sau neplăcut Din acest punct de vedere, plăcerea sau neplăcerea, în stadiile incipiente ale activității, sunt considerate nu ca motive principale ale activității, ci doar ca urmare a activității desfășurate Aceasta din urmă are o semnificație independentă, iar baza pentru aceasta este dată în însăși organizarea omului, fie că îl considerăm pe acesta din urmă din punct de vedere anatomic și fiziologic, fie că ne limităm la o singură analiză psihologică Adevărat, la nivelurile superioare de activitate, sentimentul joacă un rol mai semnificativ ca motive pentru activitate, când însăși anticiparea plăcerii poate fi unul dintre stimulii pentru un anumit act, dar nici aici acest sentiment nu poate fi întotdeauna motivul final, nu mentionam faptul ca tot acest proces este posibil doar pe baza implementarii prealabile a activitatii Toate acestea indică din nou percepția psihologică

excepțională a lui Hume, care l-a ajutat să anticipeze unele dintre prevederile psihologiei voluntaristice moderne În fine, atunci când se caracterizează elementele pozitive din etica lui Hume, trebuie subliniată în mod deosebit colorarea sa socială, care este în strânsă legătură cu premisele psihologice de bază ale moralității sale Desigur, aici Hume nu a fost cu totul original, întrucât întâlnim și în patria sa o serie întreagă de gânditori care tocmai pe această bază au încercat să rezolve problema morală Biblioteca "Runivers " ETICA D HUM III SCURT REMARCI CRITICE probleme Dar unii dintre acești moraliști au pornit de la premise psihologice complet diferite, care sunt în conflict cu realitatea psihologică Acest lucru, de exemplu, se poate spune despre Hobbes, cu concepția sa extrem de individualistă despre însăși esența naturii umane Pe de altă parte, însăși încercările acestui gânditor și ale gânditorilor înrudiți de a construi moralitatea pe baza egoismului nu au putut avea succes, datorită unei interpretări unilaterale a relațiilor sociale dintre oameni în etapele anterioare ale existenței umane Un alt tip de gânditor, condus de Shaftesbury, nu a evitat unilateralitatea și a adus în prim-plan instinctele sociale ale naturii umane Am văzut deja că însăși ideea acestei socialități era destul de vagă și nedefinită, adesea stabilită oarecum arbitrar, fără o pătrundere suficientă în însăși esența naturii umane În plus, o idee mai corectă a rolului acestor instincte sociale în suma totală a vieții umane a fost împiedicată de introducerea unui punct de vedere estetic, care nu era întotdeauna în concordanță cu acel principiu pe care Shaftesbury l-a numit economia afectelor Hume, după cum știm, a recunoscut asemănarea criteriului etic cu cel estetic doar din partea imediată a acestora și nu a considerat deloc posibil să-și identifice sentimentul moral cu acel sentiment ciudat al armoniei pe care Shaftesbury l-a propus atât de mult Pe de altă parte, însăși analiza lui Hume a înclinațiilor sociale ale naturii umane are un caracter mai subtil și pătrunde mai adânc în însăși esența naturii umane Hume pune această analiză în legătură mai strânsă cu dezvoltarea reală a omenirii, deoarece în această descriere a progresului rasei umane el reușește să evite noțiunile uneori destul de fantastice ale predecesorilor săi Luați în considerare acest curs al evoluției umane-
* Biblioteca "Runivers" d Hr vinogradov se dezvăluie aici în legătură cu o serie întreagă de factori istorici specifici care au jucat un rol important în geneza diferitelor concepte morale şi juridice Acest lucru ar trebui spus mai ales despre acele părți ale tratatelor de etică ale lui Hume, unde este analizat conceptul de dreptate, în legătură cu dezvoltarea relațiilor sociale în general conceptele morale Culoarea utilitarismului pe care o dobândește teoria morală a lui Hume în acest proces de elucidare a genezei moralității își are sursa tocmai în această dominație a elementului social În acest sens, așa cum am menționat deja, utilitarismul lui Hume diferă în mod clar atât de formele anterioare, cât și de cele ulterioare ale acestei tendințe, fie că este vorba de utilitarismul lui Hobbes și Locke sau de utilitarismul de mai târziu al lui Bentham: la Hume, în primul rând, utilitatea unei iese un anumit act pentru societate și de aici se determină sensul său pentru individ În general, elementul de socialitate este evidențiat foarte clar de Hume, iar Hume cu greu se află aici în contradicție cu principalele tendințe ale eticii moderne Dimpotrivă, orice sistem de morală din ultima vreme, încercând să-și găsească o bază mai solidă, își îndreaptă în mod firesc atenția către analiza relațiilor sociale, iar însumarea fundamentului sociologic oferă deja în mare măsură întregul , uneori foarte complexă, construcție etică v Toate

particularitățile construcțiilor morale ale lui Hume tocmai descrise disting favorabil această teorie etică de multe alte construcții analoge, dintre care erau atât de multe pe pământul englez Dar alături de aceasta găsim aici o serie întreagă de puncte care sunt foarte vulnerabile și pe care toate aceste cong etice Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM III SCURT REMARCI CRITICE Cele de construcții ale lui Hume au fost, în general, de foarte scurtă durată Unele dintre aceste puncte privesc aspectele cele mai esențiale ale problemei morale și, prin urmare, respingerea lor duce, fără îndoială, la recunoașterea faptului că soluția problemei etice, pe care o găsim în tratatele lui Hume, este departe de a fi definitivă Astfel, în primul rând, se atrage aici atenția asupra însuși conceptului de moralitate, care ar trebui pus în fruntea cercetării etice și de a cărui definiție depinde cursul analizei ulterioare Revenind la luarea în considerare a acestui concept în scrierile lui Hume, noi, din păcate, nu găsim definiția lui complet precisă Hume își începe expunerea afirmând Faptul însuși al diferenței dintre moral și imoral, considerând că acest fapt este direct cunoscut și evident de la sine pentru toată lumea Dar o astfel de afirmație, desigur, nu este suficientă și aici a fost nevoie de o analiză mai profundă, care ar fi trebuit să ducă la o stabilire precisă a conceptelor de moral și imoral Este adevărat că, în expunerea sa ulterioară, Hume încearcă să definească aceste concepte mai precis, dar nu reușește întotdeauna și de multe ori ne este greu să indicăm granița dintre ceea ce este considerat moral și ceea ce este considerat ca fiind opusul acestuia Există și mai multă confuzie atunci când ceea ce se numește de obicei moral se găsește în comparație cu unele fenomene înrudite, de exemplu, cele juridice, sau când, odată cu aceasta, sunt denumite fenomene care par a fi indiferente din punct de vedere moral În toate aceste cazuri, conceptul de "moral" este prea larg, incluzând în sfera sa ideea unor astfel de acte care nu pot fi numite morale în sensul propriu al cuvântului Această lipsă a unei analize preliminare, mai profunde, a conceptului de "morală" constituie, fără îndoială, un neajuns foarte semnificativ al tuturor analizelor humeene din domeniul eticii și reduce foarte mult valoarea tratatelor sale de la Biblioteca "Runivers" I VINOGRADOV aceasta zona Această *împrejurare negativă se datorează, probabil, sensului larg al termenului "moral", pe care îl găsim în limba engleză, când acest termen este adesea identificat cu conceptul de "spiritual", spre deosebire de acele nume care se ocupă de fenomenele naturii în durere într-un sens cuvinte şi sunt exprimate prin termenul "natural" Pe de altă parte, extinderea acestui termen a fost influenţată de apelul lui Hume la filosofia antică Am văzut deja ce puternică influenţă a Filosofului tratatele lui Cicero aveau despre Hume, unde putem afirma și această vagitate și amploare în folosirea numitului anterior Desigur, elementul de evaluare nu a fost eliminat din acești termeni în filosofia eclecticului roman, ci punctul de vedere din despre care s-a făcut această evaluare nu a fost suficient de clarificat acolo, mai ales în forma eclectică, așa cum o observăm în ultima perioadă, eleno-romană, a filosofiei antice Dar acest efect negativ asupra lui Hume al spiritului antic este și mai pronunțat în folosirea unui alt termen, care este, de asemenea, foarte des exploatat de el și care, în același timp, menţinând în acest caz o strânsă legătură cu Filosofia antică, dă se ridică la un grad şi mai mare de incertitudine şi confuzie în sfera conceptelor pur morale Ne referim la termenul "virtute " Hume recurge constant la acest nume și, totuși, dacă am încerca să stabilim exact sensul acestui termen în Hume, atunci încercările noastre ar fi cu greu încununate cu succesul dorit

Diferitele locuri în care Hume comentează acest termen este cel mai probabil să conducă la ideea că în acest caz Hume a fost și el puternic influențat de gândirea antică Virtutea este aici, în cea mai mare parte, înțeleasă ca o calitate perfectă în general, indiferent de semnificația ei morală Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM III SCURT REMARCI CRITICE Astfel, o acţiune se numeşte virtuoasă chiar dacă este utilă sau plăcută nouă înşine sau altora Astfel, fenomenele morale nu se disting suficient de cele care sunt utile și plăcute în sens larg Toate încercările obositoare ale lui Hume de a dovedi prezența unui tip special de plăcere în actele numite morale în sens strict nu pot fi considerate convingătoare și nu elucidează însăși esența unui act moral Și mai confuză este explicația lui Hume că atunci când se caracterizează acțiunile morale, nu trebuie să acordăm atenție arbitrarului sau involuntarei acțiunii Toate acestea indică faptul că influența filozofiei antice asupra lui Hume nu a fost în niciun caz destul de fructuoasă, deși este foarte greu de decis aici cât de multă influență a fost în acest caz în sensul propriu și cât de multă inițiativa într-o astfel de înțelegere a moralului act i-a aparținut lui Hume însuși, care ar putea în idealurile filozofiei antice să găsească doar o confirmare proprie, dezvoltate în alte condiții, concepte filozofice Dar oricum ar fi, această influență străveche a avut loc și am menționat deja că semnificația principală în acest caz aparține concepțiilor filozofice ale lui Cicero Influența acestui eclectism a fost exprimată, printre altele, în propunerea lui Hume a două tipuri de virtuți, naturale și artificiale și, în legătură cu aceasta, într-o descriere mai detaliată a principalelor virtuți ale fiecărui tip - bunăvoința și dreptatea Toate aceste remarci arată cum acest apel la filosofia antică a avut un efect negativ asupra formulării lui Hume a problemei morale, asupra formulării și clarificării celor mai importante puncte ale acestei probleme Aceste neajunsuri în discuția lui Hume asupra punctelor ridicate au fost remarcate, după cum vom vedea mai târziu, de către unii reprezentanți de mai târziu ai moralității britanice și au dat naștere unei tratari mai profunde a problemei etice Biblioteca "Runivers" N VINOGRADOV, Această unilateralitate și incompletitudine a analizei lui Hume asupra însăși esenței activității morale este dezvăluită și în raport cu alte puncte importante, anulate anterior, din construcțiile sale de bază Deci, în ceea ce privește natura unei judecăți morale, aceasta din urmă este analizată aici doar din punctul de vedere al unei persoane care contemplă un act moral și astfel, aici, nu se acordă atenția cuvenită experiențelor persoanei care acționează însuși sau vinovatul faptei Dar nici această analiză a stării de spirit a contemplatorului nu poate fi considerată exhaustivă Deci, aici sentimentul moral este considerat cel mai tipic proces mental, dar ce ceea ce reprezintă această stare de spirit, ne este greu de spus Această stare este mai degrabă definită negativ, deoarece particularitatea sa este remarcată în comparație cu procesele pur intelectuale Dar care este particularitatea acestei experiențe ca emoțională, de ce diferă alte stări mentale înrudite care decurg din contemplarea altor acțiuni umane, pe care cu greu le putem numi: morale - acest lucru nu este suficient de clarificat de Hume Referire la faptul că acest sentiment este direct cunoscut noi, și că putem, printr-un mod pur intuitiv, să-i determinăm fără dificultate specificul, cu greu poate fi considerat convingător și suficient din punctul de vedere al unei analize psihologice mai obiective În orice caz, însăși natura acestui sentiment nu este clarificată aici, iar relația lui cu alte aspecte ale psihicului nostru nu este stabilită

După analiza lui Hume, ne este încă greu să ne imaginăm ce rol joacă elementul intelectual în procesul judecății morale La fel, nu ne este clar dacă există în acest proces descoperirea laturii active, a spiritului nostru și, dacă da, în ce anume se exprimă Mai mult, - într-adevăr, o analiză neîndoielnică a procesului moral poate, și ^Ђ plasa / și din punctul de vedere al agentului însuși (și nu doar al spectatorului) și, poate, această analiză este profund valoroasă în interesul clarificării Biblioteca "Runivers" ETICA D HUM III SCURT REMARCI CRITICE însăşi esenţa actului moral Cu greu se poate argumenta împotriva faptului că descrierea stării de spirit a unei persoane care îndeplinește un act, la care ne referim moral sau imoral, ar trebui inclusă ca parte integrantă în această analiză a sentimentului moral, chiar și în înţelegerea acestei experienţe pe care o regăsim la Hume Cum este determinat subiectiv acest act, prin ce etape trece acest proces de acțiune morală, ce rol joacă aici intelectul și voința noastră, clarificarea tuturor acestor puncte este de cea mai mare importanță și absolut necesară, indiferent de ce teorie morală ne construim Kj> din păcate, toate acestea sunt în mare măsură ignorate de Hume și, prin urmare, reduc foarte mult valoarea construcțiilor sale etice În special, acest lucru se poate spune despre ignorarea elementului de activitate (în forma sa cea mai înaltă) în procesul acțiunii morale Acest element este pe bună dreptate subliniat atât de puternic de etica modernă, dar între timp rămâne complet în umbra lui Hume: imediatitatea a sentimentului moral, definit din punctul de vedere al acţiunii morale contemplative, este cel mai puţin capabil să dezvăluie acest element de activitate În cele din urmă, dacă acordăm atenție analizei lui Hume asupra principalelor tipuri de virtuți - virtuțile dreptății și virtuțile bunăvoinței, atunci aici vom întâlni suficientă incompletitudine și ambiguitate, care au fost pe bună dreptate remarcate și de reprezentanții de mai târziu ai moralității britanice Adevărat, analiza virtuții dreptății poate fi privită ca o achiziție foarte valoroasă în domeniul studiului sociologic al genezei acestei proprietăți, dar am fi cu greu să spunem același lucru în raport cu o altă virtute, bunăvoința în al doilea dintre ele face completări, în legătură cu analiza acestei calităţi, la textul principal al lucrării Și totuși, cu toate acestea, nu ajungem aici un clar și Biblioteca "Runivers " I VINOGRADOV o idee clară despre însăși esența acestei virtuți Deci, atunci valoarea acestei calități este plasată de Hume în dependență de elementul de utilitate inerent acestei proprietăți, atunci bunăvoinței i se atribuie o valoare pozitivă în sine, întrucât această proprietate este imediat plăcută și atractivă, indiferent de beneficiul care poate fi derivat din acesta Această incertitudine și ezitare în opiniile lui Hume sunt strâns legate de opiniile lui Hume asupra rolului tendințelor egoiste și altruiste ale naturii umane în economia generală a vieții umane Aceste vederi ne dezvăluie și o anumită dualitate și, parcă, indecizie Pe de o parte, Hume se consideră un adversar al lui Hobbes și nu găsește posibil să se alăture ideilor sale extrem de individualiste despre esența naturii umane, preferând în acest caz să se apropie de opiniile adversarului lui Hobbes, Sheftesbury În acest caz, bunăvoința este văzută ca proprietatea de bază a naturii umane, c abstracție de la rezultatele practice la care poate duce Pe de altă parte, Hume nu poate în niciun fel să fie de acord cu optimismul lui Sheathesbury cu privire la natura umană și subliniază constant tendințele egoiste ale ființei umane, care sunt atenuate de înclinații binevoitoare deja în legătură cu utilitatea acesteia din urmă în procesul social evoluţie Această ezitare trece

prin ambele tratate prin Hume, iar în primul dintre ele vedem mai degrabă o pantă spre egoism, în al doilea - spre aspirații binevoitoare În legătură cu aceasta, există și diferența caracterizată anterior în opiniile lui Hume cu privire la natura simpatiei, când simpatia, pe de o parte, este privită ca o proprietate psihologică generală și când, pe de altă parte, se apropie în esența sa exact tendinţele altruiste ale naturii umane Aici se află sursa incertitudinii care Biblioteca Runiverse D ETICA LUI HUME III SCURT REMARCI CRITICE este generată de luarea în considerare a ambelor tratate ale lui Hume Aparent, Hume însuși era bine conștient de această incertitudine, ceea ce explică o serie întreagă de rezerve și clarificări suplimentare, pe care le face în principal în al doilea tratat al său Dar toate acestea nu elimină dificultatea remarcată și nici după aceasta nu putem ajunge la un acord deplin în ideile noastre despre esența eticii lui Hume Deosebit de obscur este ideea utilitarismului lui Hume Această obscuritate se datorează tocmai concepției nedefinite a relației dintre tendințele egoiste și altruiste ale naturii umane care a fost caracterizată Din această cauză, nu ne este întotdeauna ușor să ne imaginăm pentru cine și în ce circumstanțe poate fi utilă această sau acea acțiune În același timp, nu găsim la Hume o relație bine stabilită între utilitate și plăcere, deși el își folosește adesea clasificarea calităților ca fiind utile sau plăcute atât pentru sine, cât și pentru ceilalți În acest caz, mult mai multă claritate este inerentă altor Forme de utilitarism, fie că este vorba de utilitarismul hobbesian sau de utilitarismul bentham, unde vedem premise clar exprimate și strict formulate Aceste calități ale punctelor de plecare nu vorbesc deloc despre corectitudinea lor din partea Faptică, dar sunt cel puțin legate logic de acele concluzii uneori extreme din ele Din păcate, acest lucru nu se află în construcțiile etice ale lui Hume, deși ideile sale despre proprietățile de bază ale unei ființe umane, în ciuda naturii lor de compromis, sunt poate mai aproape de realitatea psihologică decât aceste concepții extreme ale moraliștilor englezi amintiți Toate aceste neajunsuri ale construcțiilor morale ale lui Hume nu au putut decât să dea naștere unor lucrări ulterioare de gândire etică pe pământul englez, dar toate acestea pot face obiectul unui eseu separat N Vinogradov Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Problemă gnoseologică (la CRITICA criticii) § I Problema epistemologiei ocupă, fără îndoială, un loc central în viața intelectuală a epocii noastre Epistemologia critică este cel mai bun fruct al culturii mentale Este imposibil să trecem pe lângă epistemologie, îndoielile ei, întrebările ei, interdicțiile ei Dacă te aprofundezi în baza vitală și în sensul vital al problemei epistemologiei critice, în psihologia ei, va trebui să recunoști că această problemă este rezultatul reflecției dureroase, al dualității, aproape a unui fel de suspiciune Critica gnoseologică este hamletismul în sfera filozofiei, o indecizie reflexivă de a acționa în domeniul cunoașterii ca urmare a unei încălcări a integrității vitale Nu cunoaștem atât de mult, cât reflectăm asupra cunoașterii, trecem prin toate etapele divizării Hamletismul epistemologic presupune încă de la început cunoașterea ruptă de întreaga viață a spiritului, subiectul divorțat de obiect și opus acestuia, gândirea separată de ființă și plasată undeva în afara lui Dar sunt momente când gândul, obosit de hamletismul morbid, trebuie să se întoarcă la Don Quijoteism sănătos Acest don-chijotism epistemologic este locul unde începe Gândirea nu poate fi separată de ființă și opusă acesteia; cunoașterea nu poate fi separată de viață și opusă acesteia Gândirea este carne și oase i) Un fragment dintr-o carte Întrebări de

filosofie, carte Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV din sângele ființei, cunoașterea este carne din carne și sânge din sângele vieții Gândirea este ființă, ea rămâne în ființă; cunoașterea este viață, se realizează în viață A opera cu subiectul, care este în afara ființei, deasupra ființei și ființa este întotdeauna opusă, înseamnă a opera cu cea mai pură ficțiune Orice epistemologie trebuie să facă distincția între subiect și obiect, dar această distincție nu este o distincție între subiect și ființă Ființa nu este neapărat un obiect, așa cum tind să afirme idealiștii critici: este la fel de mult un subiect Subiectul și obiectul sunt aceeași ființă Ființa aparține primatului originar și absolut Distincția dintre subiect și obiect are loc în interiorul ființei însăși, iar epistemologia nu poate pretinde că ocupă un loc în afara ființei În afara existenței, nu există loc pentru nimeni și nimic, în afară de împărăția diavolului Este o nebunie să consideri viața ca rezultat al obiectivizării și raționalizării subiectului cunoaștere, a face viața dependentă de categoria cunoașterii, de judecată Subiectul cunoaștere cu categoriile sale, judecățile sale, obiectivarea lui este o parte a ființei, o parte a vieții Ființa nu este în niciun fel dependentă de gândire și cunoaștere, ea precede actul cognitiv foarte original, se ascunde în spatele acestui act cognitiv însuși Relația subiectului cunoaștere cu obiectul cunoscut este o relație în interiorul ființei, o relație dintre ființă și ființă, și nu "gândire" cu "ființă", spre deosebire unul de celălalt Prejudecata că epistemologia ar trebui să fie fără premise Nu a reușit niciodată să scape de local Și de unde se știe că nu ar trebui să existe condiții prealabile? Condiția prealabilă pentru epistemologie nu este psihologia și biologia, ci realitatea originară a existenței și a vieții spirituale, independentă de cel care știe Va deveni clar mai jos că acest punct de vedere nu are nimic în comun cu așa-zisul "psihologism", care poartă cu el eternul pericol al relativismului Gnoseologia nu se bazează pe psihologie și nici pe ontologie, nici pe vreo "logie" deloc, nu pe un fel de știință și cunoaștere, ci pe psihologic și ontologic, pe existențial Însăși viața spiritului, și nu știința vieții spiritului, precede epistemologia; în însăși viața spiritului, în însăși forțele ființei, este necesar să se caute premisele epistemologiei, și nu în psihologie sau în orice altă "logie" Acest lucru nu este destinat Biblioteca "Runivers" PROBLEMA GNOZEOLOGICĂ se fac obiecţii ale epistemologilor împotriva psihologismului Viața spiritului, fiind însăși, precede în toate sensurile fiecărei științe, fiecărei cunoștințe, fiecărei gânduri, fiecărei categorii, fiecărei judecăți, fiecărei subiecte epistemologice Nu doctrina ființei, ci ființa însăși precede doctrina cunoașterii Gnoseologii, pe de altă parte, vor să derive ființa însăși din epistemologie, să o transforme într-o judecată, să o facă dependentă de categoriile subiectului În ființă, și nu în gândire, ruptă din ființă, trebuie să cauți baze solide ale cunoașterii În viața spiritului se pot descoperi toate calitățile logicii care se opun relativismului și scepticismului Gnoseologii înving psihologismul ca o direcție care subordonează epistemologia psihologiei, dar nu vor învinge niciodată o direcție care afirmă ființa însăși înaintea oricărei epistemologie Nu vom vorbi despre epistemologie psihologică sau biologică, ci despre epistemologie ecleziastică și cosmică § · Epistemologia trebuie să înceapă prin a stabili o distincție între conștiința primară, neraționalizată și conștiința secundară, raționalizată, în timp ce de obicei începe cu conștiința deja raționalizată și nu recunoaște altfel Dar conștiinței secundare, raționalizate, nu i se dă existentul și nu

există căi către existent prin activitatea rațională a acestei conștiințe Existentul este dat numai în experiența vie a conștiinței primare, înainte de dezintegrarea raționalistă în subiect și obiect, înainte de disecția întregii vieți a spiritului Numai acestei conștiințe primare i se dă intuiția de a fi, un contact direct cu ea Conștiința primară nu obiectivează sau mortifică; trăiește cunoscând și știe trăind Rickert și studenții săi vor spune că această conștiință primară este doar o "experiență" irațională cu care epistemologia și filosofia nu au nimic de-a face, că aici se poate doar "experimenta" și nu se poate ști Dar asta e toată problema De unde se știe că cunoașterea nu este o experiență, divorțată de experiență și opusă acesteia? Poate exista o plinătate de experiență, o plinătate irațională în care să nu existe loc pentru cunoaștere? Afirm exact că în așa-numita "experiență irațională" sau, în terminologia mea, în conștiința primară, neraționalizată, Biblioteca "Runivers" NIKOLAI BERDYAEV se realizează cea mai autentică cunoaștere a ființei, se realizează acea atingere a ființei, care nu poate decât să fie cunoaștere Gnoseologii construiesc în mod arbitrar natura cunoașterii și tot ceea ce nu corespunde construcției lor nu vor să-l numească cunoaștere Gnoseologii vor să se ocupe exclusiv de fapte volumul științei pozitive; Kant chiar și exclusiv cu faptul de științe naturale matematice Dar materialul cu care operează epistemologii se dovedește a fi prea sărac și îngust pentru a construi o doctrină completă a cunoașterii Trebuie să rupăm hotărâtor de acea prejudecată epistemologică că toată cunoașterea este raționalizare, obiectivare, judecată, gândire discursivă Epistemologii critici se ocupă doar de o formă particulară și limitată de cunoaștere Pe lângă tărâmul lor, există încă domenii de cunoaștere incomensurabile și nelimitate Epistemologii, însă, văd la porțile acestor alte regate doar limita dincolo de care încep experiențele iraționale - o regiune inefabilă de haos și întuneric Din haosul irațional și întuneric, doar o mică zonă a raționalizatului și obiectivat, zona de judecată, în care domnește valoarea adevărului, este îndepărtată Eu cred că în tărâmul nemărginit al conștiinței primare, neraționalizate, există un tărâm al luminii, și nu numai întuneric, spațiu și nu numai haos În această zonă, se dezvăluie Logosul, sensul lumii Haosul și întunericul, "această lume", sunt date tocmai conștiinței raționalizate, în timp ce cealaltă conștiință primară este dată "lumii celeilalte", lumii existente cu adevărat Diferența dintre cele două conștiințe despre care vorbim este diferența dintre intelect și rațiune, sau rațiune mică și mare Mintea, mintea mare, cunoaște, cunoaște existentul, sfera ei nu este exclusiv sfera experiențelor care nu au nimic de-a face cu cunoașterea Epistemologii înșiși părăsesc sfera pe care o consideră a fi singura sferă a cunoașterii, deoarece fac din obiectul cunoașterii lor un subiect de cunoaștere care nu poate fi obiectivat Aceasta este principala contradicție a epistemologiei La urma urmei, epistemologia nu are un organ pentru cunoașterea sa specifică; gândirea discursivă obișnuită nu este suficientă aici Gnoseologii se laudă că munca lor precede cunoașterea, că ei înșiși sunt deasupra cunoașterii; dar sunt incapabili să înțeleagă misterul cunoașterii și tragedia cunoașterii Gnoseologii vor să se ridice de păr Nu au nici un rost de sprijin și deci nimic Biblioteca "Runivers" PROBLEMA GNOZEOLOGICĂ nu poate fi mutat sau răsturnat Știința pozitivă este, până la urmă, singurul punct de sprijin al epistemologilor, dar știința pozitivă însăși se poate descurca fără serviciile lor "Gnoseologia este parazitul științei § Epistemologii critici tânjesc să se elibereze de psihologism și

antropologism și pun această problemă foarte ascuțit, uneori chiar plin de spirit Dar pretențiile de eliberare completă de psihologism sunt ridicole Fatal pentru epistemologi este faptul că o persoană filosofează, că cunoașterea are loc într-un mediu antropologic Epistemologii încearcă să depășească acest fapt de nedepășit prin considerarea că cunoașterea are loc în "conștiința în general", în conștiința transcendentală, și nu în conștiința psihologică individuală, că subiectul supraindividual face judecăți și estimări Dar aici epistemologii trec în mod clar pe baze metafizice și fac presupuneri de natură ontologică Astfel, dezvoltarea a mers de la epistemologia lui Kant la metafizica lui Fichte, Schelling și Hegel De asemenea, cei mai noi neo-kantieni nu pot rezista acestei tranziții fatale către metafizică și ontologie Pe de o parte, epistemologii stau la pândă pentru metafizică și ontologie (un subiect supra-individual, conștiința în general etc); pe de altă parte, psihologia și biologia stau la pândă (organizarea psihofizică, subiectul psihologic și biologic) Astfel, epistemologia critică este fatal descompusă în ontologism metafizic și pozitivism psihobiologic Ea nu poate să se țină de ascuțimea acului și inevitabil cade la dreapta sau la stânga Problema, pusă atât de tranșant de Husserl și care a entuziasmat întreaga lume filozofică, nu poate fi rezolvată prin "critică" și epistemologie critică Husserl însuși depășește limitele epistemologiei Pentru epistemologia critică, cunoașterea este încă o chestiune umană și, prin urmare, eliberarea de psihologism înseamnă a te ridica de păr Iar omul transcendental este încă om Numai atunci cunoașterea va fi eliberată de psihologism și antropologism, dacă este determinată nu de omul transcendental, ci de universul transcendental, adică biserică Critica rămâne Biblioteca "Runivers" S NIKOLAY BERDYAEV promisiunea metafizicii (conștiința transcendentală și evaluarea supraindividuală) și pozitivismului (negarea realităților transcendentale, imanentismul, psihobiologia din punct de vedere genetic) Pentru a ne elibera în sfârșit de psihologism și antropologism, este necesar să trecem la epistemologia cosmică, ecleziastică, să ne așezăm pe pământul conștiinței conciliare Critica este un produs al individualismului protestant; fondul său antropologic și psihologic poate fi dezvăluit istoric Epistemologia critică este de origine umană, unde se poate ridica deasupra antropologismului, așa cum doresc Husserl și alții Eu, pornind de la dăruirea primordială a Logosului Divin în noi, mă pot ridica deasupra relativismului antropologic și psihologic Organul filosofării este Logosul Divin, și nu mintea umană Prin urmare, pericolul psihologismului și antropologismului rămâne doar pentru cei care sunt incapabili să îndeplinească acel act de lepădare de sine prin care o persoană se alătură minții universale Dar Logosul Divin trăiește, acționează și comunică darurile cunoașterii pline de har numai în Biserică, doar în organismul ei mistic universal În afara bisericii nu există catolicitate, nici un motiv mare Iată adevărul care nu a fost suficient înțeles de idealismul german, care a făcut atât de mult pentru a stabili ideea rațiunii universale, dar care a acceptat și a absorbit individualismul protestant Nici măcar Hegel nu a depășit antropologismul și psihologismul, pentru că Logosul său nu era ecleziastic, modul său de a filosofa era raționalist Chiar și Schelling era un gnostic prea rațional Așadar, idealismul german, a cărui semnificație este enormă, nu a arătat decât neputința gândirii dialectice în concluziile sale finale; a descoperit auto-descompunerea minții, ca începuturi ale raționalismului Poate că numai Franz Baader a stat pe drumul cel bun Da, marele Goethe rămâne reprezentantul unui

spirit cu adevărat științific, plin de obiectivism sănătos, realism, intuiționism, un dușman al subiectivismului și criticii dureroase
 cisma Goethe a fost ecleziastic în sensul cel mai profund al cuvântului, mai aproape de sufletul lumii decât Kant, Fichte și Hegel și, prin urmare, a realizat în viața sa idealul cunoașterii complete Conștiința bisericească-catedrală precede divizarea și dezintegrarea în subiect și obiect În afara experienței ecleziastice, subiectul și obiectul rămân inevitabil sfâșiate și divizate și nu pot fi reunite prin gândire Eșecul lui Schellig se explică prin faptul că a încercat adesea să afirme filozofic identitatea subiectului și obiectului, în timp ce această identitate trebuie mai întâi afirmată religios, iar apoi formulată de filosofia ecleziastică Punctul de vedere al conștiinței bisericești trebuie să fie proclamat deschis de către filozofie Toate bazele solide ale cunoașterii, eliminând pericolele relativismului și scepticismului, sunt date în conștiința Bisericii, nu în "conștiința în general", o fantomă inventată în birourile epistemologilor, ci în conștiința Bisericii, ca existent , ca suflet viu al lumii, unit cu Logosul Numai conștiința ecleziastică cunoaște existentul; existentul nu este dat conștiinței raționale și individuale Cunoașterea mistică și religioasă nu este mai puțin universal obligatorie și fermă decât cunoașterea științifică și rațională, deoarece crește din adâncurile conștiinței bisericești și ale minții bisericești § · Cohen, cel mai extrem și, poate, cel mai consistent epistemolog neokantian, consideră că epistemologia ar trebui să fie orientată către faptul unei științe pozitive, în primul rând știința naturală matematică Știința pozitivă în sine nu depinde de epistemologie și nu are nevoie de epistemologie, dar epistemologia se hrănește exclusiv din faptul existenței științei În esență, nu fermitatea științei este fundamentată de epistemologie, ci fermitatea epistemologiei este fundamentată de știință și fără fermitatea științei nu are temei Nu epistemologia câștigă scepticismul și relativismul, ci învinge faptul existenței științei pozitive Ca parazit, "epistemologia" nu poate cuceri nimic Gnoseologii sunt chiar nevoiți să admită că categoriile epistemologice se pot schimba în funcție de starea științelor pozitive Dacă încerc să mă îndoiesc de soliditatea științelor naturale matematice, atunci întreaga epistemologie kantiană se va prăbuși în praf Gnoseologia pretinde a fi o apologetică a științei, dar în esență știința se dovedește a fi o apologetică a epistemologiei; știința este necesară pentru ca epistemologia să înflorească De ce există epistemologia? Epistemologia nu are nimic de-a face cu cunoașterea ființei, nu fundamentează fermitatea științei, nu învinge scepticismul și relativismul Aparent, epistemologia este o marfă pentru amator, există cunoscători ai frumuseților ei autosuficiente Dar atunci de ce să pretindem că este universal obligatoriu și științific? Gnoseologia nu numai că are condiții prealabile, dar constă în întregime doar din cerințe preliminare, nu există nimic în ea în afară de cerințe preliminare Condiția prealabilă în epistemologie este știința și, în plus, știința pe care dorește să o accepte; epistemologia nu este o condiție prealabilă pentru știință Ultimul capitol al epistemologiei nu conține mai mult decât primul capitol Gnoseologie - scolastica apei pure; este mai scolastică decât orice scolastică Epistemologia înflorește în deșertul gândirii autosuficiente, ruptă de rădăcini și sucuri Florile gnoseologice nu sunt flori vii, ci flori artificiale, de hârtie Nu există o dezvoltare organică de-a lungul întregului drum al epistemologiei Rickert a vrut

să orienteze epistemologia nu numai pe faptul științelor naturale, generalizatoare, ci și pe faptul științelor istorice, individualizatoare El a produs o epistemologie oarecum diferită de cea a lui Cohen, cu valoare în centrul ei Gnoseologia, ca știință a valorilor, este foarte spirituală, dar principalul ei merit constă în faptul că este o reductio ad absurdum a criticii Este întotdeauna un mare merit Și așa întreb Se poate orienta epistemologia pe faptele științelor naturii, se poate orienta pe faptele științelor istorice, nu se poate orienta epistemologia pe faptele revelației religioase? Faptul revelaţiei religioase trebuie crezut pentru a orienta orice asupra ei Dar chiar și faptul științei pozitive trebuie crezut pentru a orienta ceva asupra ei Odată acceptat faptul științei, ea hrănește Faptul revelației religioase se hrănește și el, odată ce este acceptat Știința și religia ar trebui să fie recunoscute cel puțin la fel de egale ca hrană pentru filozofie Dacă dependența de știință nu umilește epistemologia, atunci de ce umilește dependența de religie? De ce filosofia științifică este liberă, Biblioteca "Runivers" PROBLEMA GNOZEOLOGICĂ iar filozofia religioasă nu este liberă? Aceasta este o prejudecată ridicolă a epocii noastre "științifice" Numai epistemologia, care va fi orientată nu numai către faptul științei, ci și către faptul credinței, faptul revelației, doar o astfel de epistemologie integrală atinge ființa vie, cuprinde cunoașterea ca secret al căsătoriei cunoașterii cu ființa Faptul credinței, care dezvăluie existentul, faptul revelației existentului în credință este faptul primordial din care trebuie să pornească epistemologia și filosofia Faptul științei este un fapt; faptul credinței este un fapt al existenței Faptul existent este primordial gândirii Epistemologia kantiană, orientată numai pe faptele științei, este o epistemologie secundară, de rangul doi Epistemologia primară, de prim rang, este orientată către faptul credinței, care este atât cunoaștere, cât și a fi împreună Pentru Rickert și tendințele epistemologice aferente, ființa este doar o formă de judecată existențială Natura este dată numai în știința naturii, viața mentală doar în psihologie, istoria doar în știința istorică În afara cunoașterii științifice, în care fiecare ființă raționalizată este dată, iar a fi pentru ei este deja un produs al raționalizării, rămân doar experiențe iraționale, care nu sunt ființe, care nu există Experiențele iraționale - această diviziune a "criticii", pe care alții o numesc în mod arbitrar misticism, este un haos întunecat în care nimic nu poate fi recunoscut sau numit Doar valorile și normele aduc lumină în acest haos întunecat; dar ei înșiși sunt copii raționaliști ai conștiinței Există lumină doar într-o conștiință raționalizată în cunoaștere; înainte și în afara acesteia nu există lumină și nici ființă Acesta este un raționalism teribil, criminal, pentru care nu numai știința; cunoașterea, dar și lumea însăși, ființa însăși este rezultatul raționalizării, al judecății Dar este o nebunie să crezi că ființa poate depinde de cunoaștere, că ea este dată doar în științe, că în afara judecății nu poate fi vorba de a fi Este nevoie de o deteriorare foarte profundă a sănătății pentru a da cunoștințelor o semnificație cu adevărat demonică Adevărat, acest rol demonic al cunoașterii este jucat doar în cărțile de epistemologie, numai în aceste cărți se desființează, supuse judecății Dar aceste cărți în sine reflectă boala, Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV lovit deja de viața însăși Într-adevăr, pentru Kant, nu numai știința, cunoașterea, ci lumea însăși, natura însăși este creată de categorii cognitive, de subiectul care judecă Natura există doar pentru că există științe naturale matematice, iar știința naturală matematică presupune

categorii epistemologice Nu numai existența științei și a filozofiei depinde de logică și epistemologie, ci și de existența lumii în sine Această afirmare a primatului cunoașterii asupra ființei este urmărită în mod constant de Cohen Pentru el, cunoașterea științifică este a fi; raționalismul său nu se limitează la orice intruziune a iraționalului, ca la Rickert Acest punct de vedere trebuie să ajungă fatal la metafizica panlogismului, întrucât recunoaște exclusiv raționalitatea, logicitatea ființei și ființa exclusivului rațional, logic O astfel de mișcare către hegelianism este conturată în neo-kantianismul modern Hegel este pentru totdeauna un model de raționalism demonic și titan Pentru Rickert, ființa este creată de o judecată care stabilește valori Acesta este neo-fichteanismul Pentru Cohen, ființa este creată pe categorii, printr-o metodă logică Acesta este neohegelianismul Neo-kantianismul se mișcă în același cerc în care s-a mișcat și kantianismul Oare nu dă naștere unui nou feuerbachism și materialism? Trebuie verificată însăși premisa filosofării raționaliste Este imposibil să smulgi o plantă din rădăcini cu impunitate Nu poate trăi fără să se hrănească cu rădăcini Nutriția normală în noua filozofie a fost încălcată de mult timp § Ființa, viața lumii nu poate fi acceptată decât inițial, înainte de judecată, acceptată de plinătatea spiritului cuiva, nu raționalizată de conștiința sa Nu se poate ajunge la ființă, la viața lumii, se poate doar părăsi Ființa este dată la început, nu la sfârșit; nu poate fi dedusă, dedusă Există o intuiție a ființei, dar nu există modalități de gândire discursivă pentru aceasta Doar nebunia raționalismului ar putea transforma ființa într-o categorie, să o atașeze de judecată, să o facă dependentă de cunoaștere Acea ființă este dată direct, intuitiv conștiinței noastre primare, holistice, acest lucru nu poate fi dovedit, nu poate fi dedus din nimic, poate fi doar descoperit și acceptat Este imposibil să repetă destul de des că venim din a fi, Biblioteca "Runivers" PROBLEMA GNOZEOLOGICĂ dar nu veni la el Filosofia adevărată, filozofia religioasă descoperă întotdeauna dăruirea primordială, dar descoperirea acestei dăruiri primordiale este o lucrare dificilă din cauza obscurității în care trăim În ceea ce privește a fi în general, la fel și a ființei absolute, ființa lui Dumnezeu, nu se poate veni, nu se poate dovedi pe Dumnezeu, nu se poate decât să ieși din Dumnezeu, să se descopere inițial pe Dumnezeu în sine Dar pentru aceasta, este nevoie de o ispravă de eliberare de amăgire - un fel de activitate mistică În conștiința secundară, raționalizată, deja disecată, ființa este mediată pentru noi, îndepărtată; credem mediocru în toate sensurile Aceasta este o pedeapsă inevitabilă Visionismului idealist i se pare că în cunoașterea indirectă a unei conștiințe raționalizate, ființa este construită de subiectul cunoaștetor și depinde de el În realitate, conștiința raționalistă și cunoașterea indirectă sunt doar o stare dureroasă a ființei însăși, o ruptură care a avut loc în ea Dar epistemologia raționalistă nu poate vedea acest lucru, ea este vizibilă doar filozofiei religioase, inițiate în misterele ființei Dar ce este cunoașterea într-un astfel de caz, de ce cunoașterea, care este valoarea cunoașterii? Raționaliștii într-un fel, empiriștii (raționaliștii) într-un alt fel vedeau în cunoaștere o reflectare a realității în cunoscător, sau o reflectare adecvată sau o reflecție schimbată, ca într-o oglindă strâmbă știind subiectul s-a dovedit a fi o mașină de copiat, "mintea" și "experiența" copiau realitatea Dar cu o astfel de înțelegere a naturii cunoașterii, cunoașterea s-a dovedit a fi o duplicare a realității, un fel de repetare inutilă a acesteia Dacă cunoașterea este reflecție pasivă și copiere, atunci nu este clar care este valoarea creativă a cunoașterii

Critica s-a răzvrătit pe bună dreptate împotriva unei astfel de transformări a cunoștințelor în copiere pasivă și duplicare a realității și a dorit să afirme valoarea creativă a cunoștințelor așa cum este generată de activitatea subiectului Dar critica nu a reușit să facă acest lucru, pentru că ea însăși este pentru- lovit de toate păcatele raționalismului Raționalismul presupune inițial pe cunoscător și pe cunoscut ca fiind separat și opus Apoi începe reflecția asupra subiectului, care este relația dintre aceste două principii separate și opuse Critica acceptă din toată inima această separare și Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV opus Numai subiectul care cunoaște, rupt de obiect, rupt de ființă, poate fi tentat să fie o oglindă, o reflectare a realității, să fie o copie adevărată a realității Un subiect de cunoaștere care trăiește în profunzimile ființei în sine nu poate avea decât dorința de a crea în mod activ valori în ființa însăși, de a dezvolta ființa la perfecțiune O altă tentație a subiectului cunoaștere detașat este dorința de a se recunoaște pe sine ca creator al ființei, de a vedea în realitate, parcă, o copie a lui însuși În același timp, valoarea creativă a cunoașterii se dovedește a fi iluzorie, neîndreptată spre nimic, nenăscând nimic Cunoașterea nu este în niciun sens o reflecție, copiere, duplicare a ființei și în niciun sens nu este o creație, o construcție a ființei Subiectul cunoaștere nu este un reflector pasiv al ființei și nu este creatorul său activ; este un lucrător viu în ființă, un dezvoltator de ființă, crescând energia creatoare a ființei, un creator al valorilor ființei Ce este cunoașterea, care este valoarea ei, dacă privim cunoașterea însăși ca ființă, sensul cunoașterii, ca fiind realizată în ființă? § · Cunoașterea însăși este ființa, o funcție vie a ființei, valoarea dezvoltării ființei Cunoașterea este un act de autoconștiință și autocunoaștere a ființei universale, la care ne alăturăm și noi, - o funcție a dezvoltării universale Cunoașterea nu este o reflectare a ființei și nu este o construcție a ființei, ci este o auto-dezvăluire a ființei, dezmembrarea și proiectarea ei În actul cunoașterii, ceva se întâmplă cu ființa însăși, cu cea mai reală realitate, în virtutea căreia ființa se îmbunătățește, se dezvoltă, realizează valoare Și asta nu se întâmplă în conștiința psihologică individuală, ci în profunzimile ființei universale Cunoașterea este calea de la haos la spațiu, de la întuneric la lumină, și nu pentru că subiectul cunoaștere modelează ființa cu conștiința sa transcendentală și răspândește asupra ei lumină rațională, ci pentru că ființa însăși este iluminată și prinde contur în actul cunoașterii de sine Acest punct de vedere, l-aș numi realism creativ și încă numim realism mistic Da, cunoașterea este o valoare, în cunoaștere se realizează un act creativ, dar valoarea este în ființă însăși, creativitatea în Biblioteca "Runivers" PROBLEMA GNOZEOLOGICĂ dezvoltarea acestuia Cunoașterea arborelui este dezvoltarea, îmbunătățirea arborelui, realizarea reală a valorii în lumea plantelor Acest lucru sună paradoxal doar la auzul superficial După cum a fost deja stabilit anterior, pornim de la premisa că cunoașterea are loc în conștiința și mintea ecleziastică, catolica, universală, divină În conștiința bisericească este dată identitatea subiectului și obiectului, a cunoașterii și a fii cunoscute, a gândirii și a ființei În conștiința bisericească, orice cunoaștere este autocunoaștere a ființei universale, trecerea ei la cosmosul strălucitor Ceea ce epistemologii văd doar o valoare ideală, cognitivă, are atunci o valoare reală, existențială Acea dezmembrare și diferențiere și unificare și sinteză, care sunt date în cunoaștere, au loc în ființă însăși, în ea înfrâng întunericul haotic Subliniez încă o

dată: cunoașterea nu este în sufletul individual o formă și o iluminare, adică dezvoltarea creativă a ființei, dar în cea mai universală ființă Pentru ca un copac să crească, să înflorească și să se îmbunătățească, el trebuie să fie cunoscut în conștiința conciliară, universală, iar această cunoaștere este în același timp și autocunoaștere Adevărata cunoaștere a oricărui obiect este și autocunoașterea acestui obiect, acest obiect este și subiectul, subiectul și obiectul sunt identice Epistemologia este biologică în sensul biologiei ecleziastice, catolice, universale Criteriul cunoașterii, criteriul valorii nu este etic, ci biologic Acesta este criteriul existenței și inexistenței, al vieții și al morții, al dezvoltării și al declinului Astfel, se afirmă identitatea ființei și gândirii, nu identitatea raționalistă în spiritul panlogismului, ci identitatea mistică în spiritul panexistenței În cunoaștere, factorul creator, creator de valoare este Logosul, mintea mare, sensul lumii Activitatea Logosului, rațiunea, cuprinde ființa, luminează ființa, unește creația cu Creatorul Prin urmare, în cunoaștere nu are loc o reflecție pasivă, ci o stăpânire activă Cunoașterea este așadar viața ființei însăși și, prin urmare, în ființă însăși are loc ceea ce se întâmplă în cunoaștere, pentru că în subiectul cunoscător și în obiectul cunoscut, în gândire și în ființă, aceeași minte universală, Logosul, principiul divin, vieți și acțiuni, stăpânind peste opus falsități Rațiunea nu este un început rațional, intelectual, este un spirit integral în lume și în om Cunoașterea este o valoare deoarece în ea ființă revine la sursa inițială, adică învinge nebunia decăderii haotice Dar o asemenea întoarcere are loc numai în cunoaștere vie, întreagă, cunoaștere cu adevărat nupțială Conform expresiei de geniu a pr Baader: a cunoaște adevărul înseamnă a fi adevărat Valoarea cunoașterii constă în faptul că în ea ființa devine mai adevărată Dar adevărul trebuie câștigat și, prin urmare, cunoașterea adevărului este o ispravă a întregii vieți a spiritului, este perfecțiunea ființei Adevărul este meritat prin isprava renunțării la mintea individuală în numele dobândirii minții Bisericii Í Numai în biserică planta crește și este cunoscută; în afara bisericii ea piere și se cufundă în întuneric § Limbajul este un instrument foarte imperfect și periculos; ne eșuează la fiecare pas, creează contradicții și ne încurcă Limbajul a devenit deosebit de dificil de atunci, deoarece sensul real, conținutul real al cuvintelor, aproape că se pierde, sensul cuvintelor a devenit nominal Acum, în filozofie, trebuie să discutăm asupra fiecărui cuvânt, să cădem de acord asupra semnificației cuvintelor în volume întregi Cuvintele goale care și-au pierdut sensul real nu îi lasă pe oameni să se apropie unul de celălalt Am vrea să venim să ne vizităm și să vorbim inimă la inimă, dar cuvintele nu ne lasă să trecem dincolo de sală Gnoseologia nu numai că se supune acestei puteri a nominalismului, ci și consolidează această putere Disputele gnoseologice sunt în principal dispute despre cuvinte, dezacordurile epistemologice sunt polisemia cuvintelor Cu toții suntem de acord asupra sensului cuvintelor al căror sens imediat s-a pierdut Puterea corupătoare a literaturii asupra filosofiei, a nominalismului asupra realismului, nu va fi învinsă decât atunci când se va restabili misticismul imediat al cuvintelor, nu magia cuvintelor, care întotdeauna vrăjește, ci misticismul cuvintelor, care eliberează mereu "Gândul rostit este o minciună" Aceste cuvinte pătrunzătoare ale poetului (tot un gând rostit) sunt acum prea mult abuzate Ei vor să ne asigure că fiecare enunț este raționalizare, adică uciderea vieții ascunsă * în spatele celor vorbite Dar bo

PROBLEMA GNOZEOLOGICĂ cuvântul divin era o rostire a sensului lumii și nu era o minciună Și fiecare rostire, fiecare cuvânt atașat Logosului, nu este o minciună, este adevărul Sensul real al cuvintelor este restaurat din legătura cu Cuvântul - Logos, acest Cuvânt nu mai este raționalizare Când vorbesc cu un frate în duh care are aceeași credință ca mine, nu suntem de acord cu sensul cuvintelor și nu suntem despărțiți de cuvinte, pentru noi cuvintele sunt umplute cu același conținut și sens real, Logosul trăiește în cuvintele noastre Raționalizarea cuvintelor, asupra căreia insistă atât de mult epistemologia critică, este dezintegrare și ruptură Nominalismul este o boală nominaliştii raţionalişti nu sunt convinşi că cuvintele au un conţinut real; de prea multe ori sunt sunete goale pentru ei Pentru unii, cuvintele sunt viață, realitate, acțiune; pentru alții, cuvintele sunt doar cuvinte, doar nume, doar sunete Pentru epistemologia critică, fiecare combinație de cuvinte este o judecată, iar fiecare judecată este o raționalizare Și declarația de dragoste, exprimată în cuvinte, este și o judecată rațională? Și poezia, care este întotdeauna rostire, este și o judecată rațională? Oare adevărata filozofie nu ar trebui explicată în dragostea a doi îndrăgostiți? O, atunci se vor înțelege, apoi toate cuvintele vor fi pline de conținut și sens real Cât de groaznică acea filozofie a încetat să mai fie o explicație a iubirii, a pierdut Erosul și, prin urmare, s-a transformat într-o dispută despre cuvinte Filosofia religioasă este întotdeauna o explicație în dragoste, iar cuvintele ei nu sunt raționalizate, sensul cuvintelor sale nu este nominal Ce minciună că cunoaşterea este epuizată de judecata raţională! Expresia iubirii este rostirea cunoașterii celei mai înalte și adevărate Dragostea pentru Dumnezeu este cunoașterea lui Dumnezeu, dragostea pentru lume este cunoașterea lumii, iubirea pentru om este cunoașterea omului Pentru unii, combinația de cuvinte este o judecată rațională, gândire discursivă; pentru alții, aceeași combinație de cuvinte este intuiție, combinația este plină de sens real Această dispută nu este rezolvată de epistemologie - aceasta este o dispută despre apartenența la două lumi diferite, la o lume în care totul este raționalizat, iar cuvintele sunt lipsite de sens real, au doar nominal și la o lume în care totul este dat într-o integritate mistică și de aceea cuvintele sunt pline de valori reale Este imposibil de dovedit că ființa este ființă, și nu o formă de judecată existențială, se poate experimenta doar acea răsturnare a vieții, după care Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV transformarea fiinţei în judecată este o nebunie De unde știm că adevărul poate fi întotdeauna dovedit și minciuna poate fi întotdeauna respinsă? Este posibil ca o minciună să fie mult mai concludentă decât adevărul Dovezile sunt una dintre ispitele prin care suntem protejați de adevăr §?· Imperfecțiunea limbajului, nominalismul teribil al cuvintelor, oferă o aparentă justificare pentru învățătura criticii moderne, conform căreia ființa este doar o formă de judecată existențială și nu există ființă în afara judecății Și această afirmație însăși cade sub teribila putere a nominalismului cuvintelor Este întotdeauna periculos să operezi cu expresia "ființa este" sau "a fi nu este" "A fi" în primul rând întotdeauna "este" și nu poate fi niciodată că "nu este" Dar ce înseamnă "este"? Este "este" doar în judecată? "Este" este un pachet dintr-o judecată, o parte a unei judecăți și aici se mai spune că "este" este o parte a unei judecăți Nu există nicio cale de ieșire din judecată și cercul său fatal în tărâmul nominal al cuvintelor Este posibil ca totul "să fie" doar în judecată și nu există nimic în afara judecății? Dar, la urma urmei, "să nu mănânci", "nu" este, de asemenea,

parte din judecată Se dovedește a fi un coșmar teribil Este imposibil să dezlegeți acest nod, poate fi doar tăiat A tăia acest nod înseamnă a rupe radical cu nominalismul cuvintelor, a reveni la cuvintele conținutul și sensul lor real Misticismul limbajului trebuie să depășească coșmarul logicii formale și al literaturii nominale Nu vreau, cu tot spiritul, nu vreau să fiu în puterea nominalismului limbajului și a formalismului logicii, pentru care "ființa" este o formă de judecată, în fiecare "e" rostit doar o parte a judecății este dată Și știu că am dreptate în a tăia acest nod, că slujesc adevărul rupând cu orice formalism și nominalism Dacă ne predăm puterii exclusive a principiului formal rațional, atunci cădem fatal în domeniul nominalismului cuvintelor, al cuvintelor lipsite de sens real, al formelor lipsite de conținut real Numai prin efortul unui spirit sănătos se poate rezista acestui formalism rațional și nominalism Știu perfect ce semnificație reală și conținut real are gândul pe care l-am rostit atunci când spun: "adică" și "asta nu este" Știu, știu că nu este ființa mea și nu Biblioteca "Runivers" PROBLEMĂ GNOZEOLOGICĂ ființa lumii depinde de judecată, de legătura "este", iar judecata cu toate părțile ei depinde de ființa mea și de ființa lumii Da, și toată lumea știe asta foarte bine Dar ei îmi cer să mă prefac că nu știu nimic și că depind în întregime de formalismul judecății și de nominalismul cuvintelor Nodul este tăiat de faptul că pornesc din intuiția imediată și primară a ființei, a existenței Enunțarea raționalizată în judecata gândirii despre ființă este doar o formă condiționată, în care pentru unii este dată însăși ființa, pentru alții doar judecata Aceeași formă poate avea un sens diferit, în funcție de faptul că suntem în puterea nominalismului cuvintelor sau eliberați de acesta Nu se poate ajunge la ființă prin judecată, nu se poate deduce, nu se poate deduce rațional, nu se poate decât să iasă din ființă și să rămână în ea Cunoașterea precede judecata și în judecată nu găsește decât forma condiționată a exprimării sale, așa cum ar putea-o găsi în gesturi Nu poți pune un semn egal între judecățile "ființă" și "este" În ceea ce privește ființa, jocul formal nominalist cu cuvântul "este" este inacceptabil Acest sofism al formalismului și nominalismului nu are niciun capăt, dacă cineva se predă Rickert își bazează filosofia pe valoare, pe care o înlocuiește în cele din urmă ființa Dar și Rickert, de mai multe ori trebuie să spună cuvântul că există valoare, există, adică, acea valoare este a fi Dacă nu există valoare, nu există, atunci valoarea este inexistență, ceea ce, de asemenea, nu este bun Nu se poate spune nimic despre valoare în cuvinte, nu poate exista o doctrină a valorii, pentru că valoarea trebuie să preceadă judecata, să nu depindă de judecată, ci să fie determinată de aceasta Școala de la Freiburg, ca oricare alta, nu are un corp pentru doctrina ei a valorilor În judecata rostită, fiecare doctrină, fiecare filozofie a valorilor este raționalizată Situația nu este mai bună cu "valoarea" decât cu "ființa", iar "valoarea" și "ființa" sunt plasate în mod egal în judecata pentru filosofia raționalistă Prin urmare, este permis să preferați a fi Epistemologia critică poate fi acuzată de ceea ce îi place să acuze pe toată lumea Nu este nimic transcendental la ea; totul decurge din faptul dat, asupra căruia ea a vrut să se orienteze în mod arbitrar În afara judecăților din care constă cunoașterea, nu poate exista epistemologic * C) Întrebări de filozofie, carte ώ Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV nu, fără filozofie a valorilor Epistemologia se dovedește a fi imposibilă din punctul de vedere al epistemologiei Gnoseologia este doar o expresie a puterii nominalismului cuvintelor Doar epistemologia intuitivă* nu este

contradictorie în interior Printr-un act de voință al întregului spirit, nu mă mai joc cu cuvântul "este" și mă întorc la realism Eu "sunt" nu numai în judecata care pronunță "cutare și așa este", știu prea bine acest lucru și toată lumea o știe Știu același lucru despre întregul volum al ființei, care nu depinde de nicio judecată, nici măcar de judecata "conștiinței în general", așa cum susțin epistemologii Nominalismul cuvintelor permite în egală măsură să spui "există", "inexistența este", "nu există ființă", "Dumnezeu există" și "există o gaură în inel" "Ființa" nu depinde de faptul că judecata își pronunță "este", deoarece această parte a judecății este gata să numească o gaură în inelul existent Ființă-ființă Aceasta este inițial $ °· Rickert și școala sa, pe de o parte, pragmatismul lui James și Bergson, pe de altă parte, sunt fenomenele cele mai remarcabile și de actualitate ale filosofiei moderne Bergson și Rickert sunt, poate, cele mai mari daruri filozofice ale Europei moderne și nu se poate să nu țină seama de ele În aceste ultime rezultate ale filozofiei europene, o problemă este ascuțită până la ultimul grad - problema relației dintre rațional și irațional Filosofia modernă recunoaște iraționalitatea ființei și afirmă epistemologic raționalismul Aceasta este contradicția de bază a filosofiei moderne Epistemologia lui Rickert este raționalistă până la ultimul grad; dar același Rickert, împreună cu Lask, prezintă problema iraționalului, a iraționalității realității, a iraționalității individualității Raționalitatea cunoașterii și iraționalitatea realității se dovedesc a fi incomensurabile Este imposibil să cunoști realitatea, deoarece raționalul nu acoperă iraționalul, iar subiectul cunoaștere este incapabil să facă față haosului, iar realitatea nu există ca realitate transcendentă Pragmatismul lui James și Bergson se ridică împotriva raționalismului epistemologic Pragmatismul rupe de cunoașterea abstractă, încearcă să restabilească legătura dintre cunoaștere și viață, să revină Biblioteca "Runivers" PROBLEMA GNOZEOLOGICĂ cunoașterea în funcția vieții - marchează criza filozofiei raționaliste Dar pragmatismul este carnea și sângele sângelui raționalismului, iraționalismul pragmatic este doar reversul raționalismului James și Bergson sunt gânditori străluciți, meritele lor sunt neîndoielnice, încearcă să iasă din limitările raționalismului și abstracției Dar rămân în același cerc, deoarece raționalismul și iraționalismul sunt pe același plan Raționalismul nu poate fi învins de voluntarism Raționalismul este tărâmul rațiunii mici, rațiunii Voluntarismul și iraționalismul trec înaintea unei minți mici, înaintea rațiunii și își limitează dominația doar la o voință întunecată, irațională Subiectul și obiectul rămân sfâșiați atât pentru voluntarism, cât și pentru iraționalism, deoarece ei nu văd al treilea principiu comun subiectului și obiectului, marea minte, Logosul Epistemologia, care se bazează pe ideea Logosului, o minte mare care unește subiectul și obiectul, nu va fi raționalism sau iraționalism, ci supraraționalism Raționalismul și iraționalismul, acești copii ai unei fragmentări și dezuniri, sunt învinși nu de pragmatismul slab, ci de epistemologia bisericească, de conștiința bisericească Epistemologia modernă ucide cunoștințele vii ale căsătoriei, deoarece nu este capabilă să combine raționalul și iraționalul Ființa, ca irațională, rămâne în afara gândirii, ca rațională, realitatea rămâne inaccesibilă cunoscătorului Numai asumarea unei singure minți organice - Logosul în subiect și obiect - leagă gândirea și ființa, depășește opoziția dintre rațional și irațional Dar mintea - Logosul - trăiește și acționează numai în conștiința ecleziastică, catolică, universală Fără Dumnezeu, fără conștiință divină, nu numai Dumnezeu, ci și lumea și omul nu pot

fi cunoscute, întrucât raționalitatea subiectului nu poate face nimic cu iraționalitatea obiectului Orice cunoaștere autentică este participare la rațiunea conciliară, care depășește opoziția raționalului și a iraționalului, este participare la autocunoașterea absolutului Pragmatismul lui James, iraționalismul lui Bergson, reductio ad absurdum a oricărei epistemologie critice la Rickert - toate aceste fenomene au o mare semnificație simptomatică, ajutând la depășirea crizei Dar singura cale de ieșire poate fi * * Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV epistemologia bisericească, la conștiința bisericească Atunci claritatea pierdută și realismul pierdut vor fi redescoperite Sursa eternă a idealismului este India În religia și filosofia Indiei, toate modelele de idealism, cu toate pericolele iluzionismului, sunt deja date În conștiința religioasă și filozofică a Indiei se poate găsi nu numai Schopenhauer, ci și Rickert și tot idealismul transcendental În idealismul transcendental s-a reflectat atitudinea indiană față de ființă Ființa devine iluzorie, iar această ființă iluzorie se îmbină perfect cu știința pozitivă, cu realismul empiric Grecia este sursa eternă a realismului În conștiința filozofică și religioasă a Greciei se dă o afirmare veche a ființei, se oferă o percepție reală a sufletului lumii Realismul grecesc al pământului, realismul sufletului lumii, a trecut în conștiința ecleziastică universală Noua filozofie religioasă are ca suport principal nu transcendentalismul indian, ci realismul grec Acest realism se păstrează în biserică § acea Rickertianismul la modă, care a ajuns acum la tribunal, este în esență o varietate a fichteanismului Fichte a continuat opera lui Kant spre înlocuirea finală a ființei prin datorie Fichteanismul nu poate îndura nicio completare în ființa absolută Acest spirit necesită un proces nesfârșit în îndeplinirea datoriei Nu există Dumnezeu, trebuie să existe un Dumnezeu, dar nu va exista niciodată un Dumnezeu, deoarece procesul împlinirii lui Dumnezeu - obligația - nu are sfârșit, nu are sfârșit Prin urmare, spiritul fichtean este în strânsoarea multiplicității rele, a infinitului rău Acest spirit este folosit de cei care doresc să-și rezerve dreptul de a alege între o multitudine infinită de adevăruri ultime Această alegere nu este niciodată ultima, deoarece ultima necesită finalizare Acest spirit se teme de acea completare, de sfârșit, care este dat în ființa absolută Din ce în ce mai departe este ceea ce trebuie creat, și deci fără sfârșit, fără a rezolva conflictul dintre timp și eternitate Aceasta este filosofia valorilor, care perpetuează inevitabil infinitul malefic Doar filosofia ființei duce la infinit bun, la eternitate, la final Biblioteca "Runivers" PROBLEMA GNOZEOLOGICĂ Filosofia neo-phichteană a valorilor este captivantă pentru că promovează și idolatrizează actul creator Dar acest act creator nu vine din existent și nu merge la existent, rămâne iluzoriu Absolut - devenirea, dar nu existenta Nu există Dumnezeu viu, există doar un Dumnezeu al normelor și al valorilor Este un coșmar, un coșmar al infinitului rău, cu adevărat rău Într-adevăr, chiar și în filosofia ființei, absolutul devine în actul creator, dar absolutul - și ființa, Dumnezeu este viu Epoca noastră gravitează spre filosofia infinitului negativ Dar filozofia eternității pozitive va câștiga Rickert abuzează mult de cuvânt și de experiența λ Numai "experiența" pură nu este raționalizată, doar în "experiența" inefabilă și neobiectivă există "misticism" Dar acest "misticism al experienței" pur, liber, care, de altfel, este hotărât recunoscut de toată lumea, toți pozitiviștii și raționaliștii, se dovedește a fi cea mai groaznică sclavie Nu am voie să scot un cuvânt, nu am voie să fac nicio mișcare, să mă exprim în nimic Sunt imediat întemnițat de

raționalism, aruncat în temnița raționalizării Misticismul experienței, care este rezolvat cu amabilitate și liberalitate, nu poate fi exprimat în nimic Ca mistic nu pot face nimic, nu pot spune nimic, nu pot scrie nimic Mă pot obiectiva doar ca raționalist Acesta este și un coșmar Într-adevăr, într-un anumit sens, "experiența" este totul și totul este "experiență" "Experimentarea" nu poate fi separată de cunoaștere, iar cunoașterea însăși are loc în cadrul "experimentării" Rickert își propune să experimenteze tot ceea ce se referă la irațional și la ultimul Dar ce înseamnă "a supraviețui"? De ce cunoasterea, cultura etc , nu viata, nu "experienta"? Viața este totul Este imposibil să izolezi filozofia, arta, cultul de viață "experimentez" când știu; cunoștințele mele sunt întotdeauna "experimentare" Mai mult, creativitatea artistică este "experiență" "Experiența" este inevitabil obiectivată și exprimată "Experiența" o găsim nu numai în sufletul omului, ci și în sufletul lumii, în istorie, în cultură Toată cultura este obiectivarea "experiențelor" mistice Toată cultura se dezvoltă din cult, acesta este stabilit istoric și științific; cultul este obiectivarea misticismului religios și nu există nimic în el Biblioteca "Runivers" NIKOLAI BERDYAEV ce raţionalizare Obiectivizarea, rostirea, întruchiparea în acte nu este raționalizare, nu este mortificare; este continuarea creării lumii, creativitate unită cu Dumnezeu Dacă creezi cu Dumnezeu, filosofia ta, arta ta, societatea ta nu vor fi raționalizate și mortificate; totul va rămâne viu, actul creator va fi mistic nu numai în sursa (în subiect), ci și în rezultatele sale (în obiect) În creativitatea teurgică, în comun cu Creatorul, subiectul și obiectul sunt identice; nu numai subiectul este mistic, ci și obiectul Rickertienii ajung la o concluzie foarte ridicolă: toți misticii, acei mistici pe care istoria îi cunoaște, toți acești Eckerts, Boehms, Swedenborg, Baaders, Solovyov, toți se dovedesc a fi raționaliști Cei care au scris cărți mistice, au efectuat acțiuni mistice, aceștia nu sunt mistici, ci acei mistici care nu și-au exprimat niciodată misticismul în nimic, nici în cuvinte și nici în acțiuni, pentru care misticismul a rămas în sfera "experienței" pure Și sfinții nu sunt mistici, cu ei misticismul a fost întotdeauna exprimat, revelat, obiectivat, adică într-un fel raţionalizat Și iată, probabil, cei pe care îi cunoaștem drept raționaliști și pozitiviști evidenti, cei a căror viață nu a fost realizarea și obiectivarea misticismului, aceștia, probabil, sunt adevărați mistici Poate că Rickert și Cohen, sau chiar Marx și Spencer, sunt adevărați, puri mistici; probabil că au "experiențe iraționale", și nu au exprimat, obiectivat sau realizat aceste experiențe iraționale în nimic, i e nu le-au ucis misticismul prin raționalizare Misticul este cel despre care nici măcar nu se poate ghici că este un mistic, iar raționalistul este cel care este misticul nostru Spunem asta Rickertienilor și celorlalți critici: mâinile departe Acei mistici care trăiesc prin misticism, suferă de misticism, sunt gata să sacrifice totul • pentru a obiectiva și a realiza misticismul în viața mondială și istorică El este doar un mistic care iubește lumea cealaltă, divină, și nu un mistic, prea iubitor de această lume § Σ Realitatea nu poate depinde în niciun fel de reflecție, de cunoaștere, de raționalizare Fiecare cunoaștere Biblioteca "Runivers" PROBLEMA GNOZEOLOGICĂ reflecția vatelno-raționalistă este secundară și derivată, în timp ce realitatea este primară și nederivată; este dat înaintea oricărei reflecţii, înaintea însăşi divizării în subiect şi obiect Problema realității ființei, problema transcendentului, așa cum le place ei să spună, nu poate fi nici pusă și nici rezolvată de epistemologia raționalistă Această

problemă se rezolvă pozitiv înaintea oricărei epistemologie, se rezolvă în "experimentare", așa cum ar spune Rickert, dar "experimenting" este deja cunoaștere În epistemologia critică, problema ființei transcendente capătă un caracter fantomatic și este rezolvată doar nominal În ființa transcendentală, nimeni nu se îndoiește serios, vital, în plinătatea spiritului Îndoielile gnoseologilor sunt îndoieli pur verbale Scolastica nominalistă este ceea ce sunt studiile epistemologice ale transcendentului Transcendentul verbal este cucerit de epistemologie Ea este de fapt afirmată de viața deplină a spiritului Plinătatea și integralitatea vieții spiritului conține cunoaștere, aceasta nu este "experiența" lui Rickert Cunoașterea intuitivă, holistică, organică are loc în conștiința primară, neraționalizată Cuvântul la modă "experiență" ar fi mai bine să scadă complet Acest cuvânt fără sens este folosit în exces Acest cuvânt are un gust și un miros urât, este dureros Este timpul să punem capăt erei "experiențelor" Experiența este plinătatea experienței - acesta este singurul sens al cuvântului Iar plinătatea experienței nu poate fi opusă cunoașterii Ei încearcă să elimine însăși problema transcendentului considerând toată realitatea reală drept conținut al conștiinței Dar acest lucru doar iluzoriu și verbal împinge înapoi transcendentul Să presupunem că orice ființă este doar conținutul conștiinței, imanent acesteia, ci conținutul "conștiinței în general", dincolo de conștiința individuală, conștiința transcendentală În acest caz, fatal, "conștiința în general" însăși devine transcendentă, așa cum a fost relevat în idealismul german de la începutul secolului al XIX-lea Conștiința supraindividuală capătă inevitabil un caracter ontologic sau, ca și la pozitiviști, capătă un caracter psihologic și biologic Vad principala si neobositanta contradictie a epistemologiei critice in faptul ca Biblioteca "Runivers" NIKOLAI BERDYAEV, că pentru ea conștiința transcendentală se transformă inevitabil într-un obiect, dar trebuie să preceadă orice obiect Dar dacă conștiința transcendentală este un obiect, iar epistemologia însăși este cunoaștere, atunci trebuie să existe ceva anterior acestui obiect, adică, anterior conștiinței transcendentale și trebuie să existe o epistemologie a epistemologiei, o teorie a cunoașterii epistemologice Și așa mai departe până la infinit Nu vom ajunge niciodată la ceea ce nu presupune nimic înainte, care nu mai necesită examinare critică Epistemologia critică nu are niciun corp prin care să-și justifice operațiunile; Subiectul său este propriul său obiect și, prin urmare, epistemologia intră într-un cerc vicios Acest defect incorigibil în epistemologia critică este refuzat cu încăpățânare să i se acorde suficientă atenție La urma urmei, critica epistemologică este doar una dintre tendințele metafizice, iar pretențiile ei de a fi mai presus de orice metafizică și de a preceda orice cunoaștere sunt de-a dreptul ridicole Windelbandt și Rickert au încercat cu inteligență să reducă toată epistemologia la o obligație, la o valoare și, în acest fel, au condus-o la absurd Este o metafizică orientată spre etică, ca în Fichte Într-o astfel de epistemologie etică nu există semne de caracter științific obiectiv Pentru această epistemologie, cunoașterea se reduce în cele din urmă la credință, la libertatea de alegere, la etica voinței Aici sunt gata să apăr știința obiectivă Cunoașterea științifică conține o constrângere obiectivă și inamovibilă; știința nu poate fi etică, nu poate fi transformată în postulate ale datoriei Pozitiviștii obișnuiți au o viziune mai corectă asupra științei decât Windelbandt și Rickert În știința pozitivă, pozitivismul, nu idealismul, trebuie afirmat Idealismul critic al epistemologilor este

nu numai inutil pentru știință, ci chiar dăunător, deoarece introduce o reflecție corupătoare în munca sănătoasă a oamenilor de știință Tot ce este mare în știință este creat de spiritul realismului direct care pătrunde în obiectivitatea naturii, și nu de idealismul reflexiv, epistemologic; nu știința presupune epistemologia, ci epistemologia presupune știința Acest lucru se dezvăluie clar în școala lui Cohen, care nu poate exista altfel decât hrănindu-se cu fapte? știință pozitivă, științe matematice ale naturii Repet încă o dată: epistemologia critică este doar un parazit al științei, Biblioteca "Runivers" PROBLEMA GNOZEOLOGICĂ reflexie dureroasă din subțire Din epistemologie este acum necesară apărarea științei însăși, care este în pericol de a se îndepărta de obiectivitatea naturii ca urmare a introspecției reflexive Știința trebuie salvată, nu numai metafizica și teologia Epistemologia ne fură natura § ί · Este imposibil să etizăm cunoașterea ca Windelbandt și Rickert, dar trebuie să existe o etică a cunoașterii Este imposibil să cunoaștem normal fără etica cunoașterii, nu pentru că logica și epistemologia se ocupă exclusiv de normele datoriei, ci pentru că cunoașterea este o funcție a vieții și presupune o viață sănătoasă pentru cunoscător Știința pozitivă are un sens creator, în ea viața lumii este luminată Cunoașterea științei pozitive nu este o stare pasivă, o reflectare pasivă; este întotdeauna un efort activ, o acțiune în lume; cunoașterea este întotdeauna "pragmatică" Realizarea adevărului, iluminarea este întotdeauna activitatea creatoare a cunoscătorului, prin care se alătură lumii, minții conciliare Toată cunoașterea, chiar și cea mai pozitivă din punct de vedere științific, presupune o anumită lepădare de sine și autodisciplină Activitatea de cunoaștere este un factor de dezvoltare a lumii, de autodezvăluire și de autoconfigurare a existenței universale Nu-mi propun să revenim la naivitatea inițială, ar fi imposibil, iar asta ar însemna că întregul proces al conștiinței de sine a lumii s-a făcut în zadar și nu a câștigat nimic Acel proces diferențiator al conștiinței de sine, cu care este umplută istoria filozofiei, a avut o misiune pozitivă, a dus la multe lucruri Calea pe care trebuie să o urmăm este, desigur, calea critică, deși nu calea "criticii" Integritatea sintetică a vieții spiritului poate și trebuie să fie recreată după toate testele de diferențiere critică, trebuie realizată ca stadiul cel mai înalt al ființei Dogmatism critic, conștient, creativ - acolo ne îndreptăm Este imposibil să opunezi creativitatea dogmatismului S-ar putea spune mai degrabă: creativitatea este imposibilă fără dogmatism, fără accent dogmatic, fără afirmații dogmatice Numai critica lipsită de creativitate se opune dogmatismului Toți creatorii sunt dogmatiști, imaginea și asemănarea Creatorului Unic - Dogmatistul Creativitatea este un câine pozitiv Biblioteca "Runivers" NIKOLAI BERDYAEV matism Critica negativă, pe de altă parte, este epuizarea creativității Doar "dogmaștii" urcă pe scări, se dezvoltă, creează, "criticii" se zgâlțâie pe loc, se învârt în cerc Dogmele sunt treptele ascensiunii Urcarea pe scara cunoasterii este imposibil fara dogme, fara dogme nu se poate sta pe o treapta pentru a trece apoi la una mai inalta Dogmele sunt un instrument puternic pentru renașterea creativă a lumii, pentru dezvoltarea ei creativă Fără dogme, vom rămâne mereu la fund Doar dogma este o scară către cer și Dumnezeu Doar epoci dogmatice, organice ale creative, îndrăznețe; epocile sunt exclusiv critice, lipsite de creativitate, plate Am căutat critica ca drept, iar când am realizat-o, ne-am sărăcit și am căzut la pământ Acum căutăm dreptul de a depăși criticile, vrem un nou dogmatism, întărit de fiul nostru divin Metafizica a devenit un bogeyman, a devenit sinonim cu

raționalism S-ar putea crede că doar metafizicienii sunt raționaliști, în timp ce criticii și pozitiviștii nu sunt raționaliști Ce confuzie de concepte! Nu există nicio îndoială că metafizica a fost de prea multe ori raționalism extrem, nu în mod specific metafizică, ci filozofie în general, o întreagă tendință a gândirii și cunoașterii umane Criticii și pozitiviștii sunt doar ultimele rezultate ale acestei metafizici raționaliste, nu le este de a judeca, în posesia lor nu există un asemenea loc din care să se poată observa și studia raționalismul în metafizică Raționaliștii nu pot judeca raționalismul Raționalismul nu poate fi condamnat de cei care văd raționalizare în fiecare cunoaștere și fiecare obiectivare Tocmai cei care ar trebui să fie numiți raționaliști sunt cei care văd raționalizarea pretutindeni și raționalizarea în afara permite doar "experiență" Raționalismul și non-raționalismul în metafizică trebuie lăsate să judece misticii Deranjat mintal nu poate fi un medic într-un spital de psihiatrie Raționalismul este boală și dezordine, misticismul este sănătate și normalitate Raționaliștii vor avea și o metafizică raționalistă; dar metafizica nu a fost niciodată raționalistă printre gânditorii religioși, printre gânditorii mistici care ating esența vie a ființei Metafizica minții este raționalistă, dar nu raționalistă, metafizica Logosului Nu toate cunoștințele sunt Biblioteca "Runivers " PROBLEMA GNOZEOLOGICĂ raționamentul judecății Judecata este unul dintre instrumentele cunoașterii, dar plinătatea vie a cunoașterii nu poate fi epuizată prin judecată Metafizica spiritualistă nu este psihologism; nu poate fi obţinută de ştiinţa psihologică Spiritul este dat în experiența directă, neraționalizată, nu în acea experiență raționalizată cu care se ocupă psihologia § - Omul este un microcosmos, în el i se dă indiciul misterului ființei, macrocosmosul Acesta este adevărul fundamental al tuturor metafizicii religioase Acest adevăr a fost predat de misticii din toate timpurile Acest adevăr a fost pierdut de pozitivism, critică, empirism, raționalism Acest adevăr corespunde unei epistemologie aparte, diferită de tipurile epistemologice dominante, epistemologia filosofiei sacre Numai pentru epistemologia bisericească devine clar adevărul că omul este un microcosmos Numai epistemologia bisericească posedă acea rațiune catolică, mare, care trăiește în egală măsură în obiectul subiect, în om și în lume Omul-microcosmos este la fel de ființă complexă și multicomponentă ca și macrocosmos; conține totul, de la piatră până la Divin În toate învățăturile oculte, același adevăr misterios despre microcosmosul uman este ascuns în esență Acest mister este înțeles doar în conștiința bisericii Numai microcosmosul este capabil să înțeleagă macrocosmosul Omul înțelege secretul universului pentru că este de aceeași compoziție cu el, pentru că în el trăiesc aceleași elemente, operează același motiv Omul nu este o parte fracțională, infinit de mică a universului, ci un univers mic, dar întreg Omul este universul și, prin urmare, universul nu îi este străin Aceste două universuri, microcosmosul și macrocosmosul, într-adevăr, existențial se ating și se contopesc doar în biserică; numai în mintea ecleziastică, în conștiința ecleziastică, se realizează adevărata cunoaștere a macrocosmosului Biserica este sufletul lumii și numai în sufletul înțelept al lumii, în Sofia, atât cosmosul, cel mic și cel mare, se îmbină în căsătorie în cunoaștere Conștiința bisericească, mintea bisericească este o premisă inconștientă a oricărei epistemologie, pentru care cunoașterea este căsătoria celui care cunoaște cu cosmosul, cunoscătorul are o relație cu ființa și în ființă face ceva Biblioteca "Runivers" NIKOLAY BERDYAEV Adevărul nu este o valoare abstractă, valoarea judecății Adevărul este obiectiv, el

trăiește; adevărul este o ființă, o ființă "Eu sunt adevărul" Prin urmare, adevărul este și calea și viața Prin urmare, a cunoaște adevărul înseamnă a fi adevărat Cunoașterea adevărului este renaștere, dezvoltare creativă, inițiere în viața universală Adevarul este existenta A cunoaște adevărul înseamnă a ști ce este Este imposibil să cunoști existentul din afară, este posibil doar din interior În obiectivarea exterioară, existentul nu este recunoscut, este mortificat Numai prin adâncirea în microcosmos este cunoscut macrocosmosul Aprofundarea în microcosmos nu este subiectivism, este o ruptură a tuturor fațetelor subiectivismului Universul real se află în adâncurile omului, mintea universală trăiește în el, iar universul și mintea universală care se găsesc în om pot fi numite cel mai puțin subiectivism uman, empatie umană subiectivă Aceasta este calea realismului, obiectivismului, universalismului, nu individualismului, subiectivismului, idealismului Mintea credinței bisericești este o minte integrală, organică, o minte universală Iar libertatea este dată chiar de la începutul filosofării acestui motiv, la început, și nu la sfârșit Aceasta este filosofia libertății, filosofia libertății Geneza, viața spiritului sunt date de la început, date conștiinței primare, nu raționalizate, a conștiinței bisericii, minții bisericii Cunoașterea nu este o raționalizare a ființei și a Vieții, ci este iluminarea lor interioară, dezvoltarea lor creativă Este necesar în primul rând să renunțăm la spectrul raționalist al adevărului abstract, exclusiv intelectual Adevărul se obține nu numai prin intelect, ci și prin voință, prin plinătatea spiritului Prin urmare, adevărul mântuiește, adevărul dă viață Nikolai Berdiaev Biblioteca "Runivers" Natura îndoielii filozofice Care este natura îndoielii filozofice? Care este esența sa, care este nervul viu? Îndoiala filozofică nu poate fi înțeleasă ca un afect pur Dar, în același timp, nu este un fenomen pur mental Este ceva care nu se încadrează în schemele obișnuite de numire psihologică și necesită o analiză specială Îndoiala filosofică este acel motor ascuns prin care sunt create toate construcțiile filozofice, este acel agent misterios care creează asemenea forțelor invizibile ale naturii El este peste tot și nicăieri izolat Fiecare detaliu al gândirii din fiecare filosof adevărat este impregnat din interior cu îndoială filosofică, fiecare îndoială a viziunii asupra lumii este cauzată de acesta, designul arhitectural al întregii construcții este inspirat de el Și, în același timp, printre cei mai mari reprezentanți ai îndoielii filozofice, nu există nicio îndoială, ca metodă externă, ca model adoptat conștient Nu sunt sceptici, sunt căutători Ei nu posedă o poziție pretins imobilă și aparent stabilă de ataraxie sceptică, ei caută cu nerăbdare în mijlocul mișcării generale a Universului, încercând să audă ritmul misterios al formării lumii, să dezlege Cuvântul ascuns al naturii lucrurilor Este periculos să confundăm îndoiala filosofică cu acele diverse tipuri de sisteme sceptice pe care le cunoaștem din istoria filozofiei Relația dintre ei este aceeași ca și între Bacon, căruia îi plăcea să "descopere" noi metode și nu știa ce să facă cu ele, și) Citiți pro venia legendi la Universitatea din Moscova în mai Biblioteca "Runivers" V ern Newton, care nu a "descoperit" metode și a reușit cu brio să opereze cu ele în procesul real de cercetare Cine are mai multe îndoieli filozofice: "scepticul" Hume sau "dogmatistul" Platon? În "scepticul" Bayle sau în "dogmatistul" Erigen? Cei care cunosc istoria gândirii cu greu pot avea două răspunsuri la aceasta Îndoiala, ca putere interioară și arzătoare a testării filozofice a lucrurilor, și scepticismul, ca rezultat exterior, răcit al raționamentului îndoielnic, nu au aproape nimic în

comun Pentru a determina natura îndoielii filosofice, este necesar într-o experiență de ansamblu, unificată și îmbinată, realizând îndoiala filozofică, cel puțin * să distingem mental între două laturi: "ce" și "cum" a îndoielii, conținutul său și trăire interioară, forță motrice Se îndoiește întotdeauna de ceva și dintr-un motiv oarecare, i e Îndoiala are întotdeauna unul sau altul conținut și, în același timp, se deosebește de toate celelalte experiențe, care au întotdeauna și un anumit conținut, ca experiență sui generis, tocmai ca îndoială, și nimic altceva Această calitate certă a îndoielii, care constituie esența ei, este "syattg"-ul său pur Inutil să spun că ambele părți: atât îndoielile "ce" cât și "cum" sunt cu adevărat inseparabile; se disting doar mental; și nu poate exista nicio îndoială, fie ca afect pur, fie ca socoteală pură mecanică În îndoială, ambele părți sunt întotdeauna în unitate vie și inseparabil fuzionate: atât "ce" cât și "cum" Îndoiala non-filozofică, care pătrunde în toate sistemele de scepticism antic și modern (x) (ca să nu mai vorbim de îndoiala patologică), tinde să prezinte problema într-o asemenea lumină încât îndoiala în ansamblu și ambele părți ale ei în special au doar un aspect negativ esență, adică în esenţă nu au esenţă "Ce" al îndoielii este recunoscut doar ca o negare a tuturor afirmațiilor pozitive (adică, judecăți afirmative), iar "cum" îndoielii este recunoscut ca abținere) de la J *) Vezi discuții pline de spirit despre scepticism Vl Solovyov în "Critica Rev Nachal" Nota la p Lucrări colectate T II, p Despre diferența dintre îndoiala filosofică și patologică, vezi L M Lopatin "Probleme pozitive ale filosofiei" Partea II, pp -) În acest fel, reprezentanții îndoielii non-filosofice separă îndoielile "ce" și "cum", care sunt în esență inseparabile unul de celălalt, pentru Biblioteca "Runivers" NATURA ÎNDOIRILOR FILOZOFICE făcând unele afirmații pozitive Astfel, atât îndoielile "ce" cât și "cum" sunt recunoscute ca fiind esențial negative E chiar asa? Un astfel de personaj poate fi într-adevăr atribuit îndoielii? "Ce" al îndoielii este conținutul cunoscut al gândirii Fiecare gând se realizează pe sine în judecăți Pentru ca "ce" îndoielii să fie privit ca constând doar din negație, este necesar să admitem posibilitatea judecăților pur negative Sunt posibile? Logica din moment ce Aristotel împarte judecățile de calitate în afirmative și negative Este absolut această diviziune? Cu alte cuvinte, este posibilă o judecată în care nimic nu este afirmat și, prin urmare, într-un anumit sens, nu este afirmativă? Trebuie doar să puneți această întrebare pentru a vedea clar ce este o astfel de judecată esența actului de judecată în sine, sunt imposibile O judecată care nu afirmă nimic este o colecție de cuvinte care nu înseamnă nimic Când spunem: A nu este B, ne corectăm doar ideile generale despre A Dacă obișnuiam să gândim sau am fost înclinați să credem că A este B, atunci, după judecata noastră, A nu este B, negăm doar ceva gramatical, în esență, dar afirmăm o nouă propoziție, care poate fi pe deplin exprimată astfel: acel A, despre care ne gândim abținerea de la judecată este deja o dispoziție volitivă, care devine o relație externă cu actul de judecată Și aici, ca și în cartezianism, se născocește o schemă artificială: "/useudokg nu judecă", "doar voința judecă" Și când voința decide că este necesar să se abțină de la judecată, rațiunea se supune - și se obține o stare fericită de acatalepsie sceptică Nu există nimic de spus despre artificialitatea exagerată a unei astfel de idei a unui gând de judecată Să remarcăm cea mai importantă afinitate a îndoielii non-filosofice cu dogma rai ioului pur, pasiv și aflat într-o relație exterioară cu voința Scepticismul, oricât de ciudat ar părea, este doar reversul, așa cum ar fi, reversul raționalismului Așa cum

raționalismul presupunea o viziune asupra lumii fixă, imobilă și statică posibilă, tot așa scepticismul presupune o absență înghețată, imobilă și statică a unei viziuni asupra lumii pe cât posibil) nu este în primă instanță o hotărâre sau o decizie decisivă De Interpr cs Zeller Filosofie d Griechen Auf B , bs - Biblioteca Runivers B Э P н ъ Chiar dacă este B, are de fapt proprietăți care sunt incompatibile cu B Această propoziție completă, în esență afirmativă, rămâne ascunsă doar pentru că, cu fiecare propoziție negativă, este implicată logic Discursul nostru ar lua o formă imposibil de greoaie dacă ar fi să punem în cuvinte acest conținut întotdeauna implicit, evident, afirmativ al fiecărei judecăți negative Natura intuitivă a gândirii vii, întrerupând și înțelegând instantaneu un conținut după altul, copleșește gândirea noastră cu enti-meme; iar așa-zisele judecăți negative nu pot fi luate decât drept negative pentru că o afirmație pozitivă despre ceva, care este doar limitată sau clarificată printr-o judecată "negativă", rămâne la noi έν θυμω x) Fiecare negație este o negație definită; numai ceea ce este negat este negat Dar întotdeauna câmpul negației este deja câmpul afirmării Indiferent cât de mult ar fi negat, aria de afirmare va fi întotdeauna mai largă Acest lucru este necesar deoarece cazul extrem și limitativ al negației poate fi conceput sub forma negației în P a tot ceea ce se afirmă în S Este cazul așa-numitului în antichitate 'σοσθενεία των λόγων Volumul negației este egal cu întregul volum al afirmației Dar și în acest caz, preponderența rămâne totuși cu afirmația Pentru ca o negație, pentru a fi justificată, trebuie să se bazeze pe ceva; iar această bază nu mai poate fi negativă și trebuie să fie neapărat pozitivă, adică afirmativ Este posibil să afirmăm că avem cazul "σοσθενεία" real doar prin intermediul unui nou act de judecată Așadar, negația, putând distruge sfera aserției care i se opune ca subiect în judecată, nu poate face asta decât cu ajutorul acelei aserțiuni, care servește drept bază de judecată Și asta înseamnă, indiferent de judecata pe care o luăm, există întotdeauna mai multe afirmații în ea decât negări, adică, în esenţă orice judecată *) Dacă ar fi corect să explicăm originea cuvântului ενθύμημα, care la Aristotel are un cu totul alt sens η σημείων Anal relatii cu publicul II, Kappes Arisi Lexicon S Biblioteca "Runivers" NATURA ÎNDOIULUI FILOZOFICE aprobă; judecăţile total şi absolut negative nu există J) Acest lucru duce la o concluzie mortală pentru scepticism ca viziune stabilă asupra lumii Orice sistem sceptic este de imaginat numai în ipoteza că este posibilă o astfel de poziție a gândirii, în care volumul de negare este egal cu volumul de afirmare, că este posibil un astfel de punct de vedere, în care, prin sistemul de negare !) Conștiința filozofică, când s-a îndreptat spre problema negației, a rezolvat-o întotdeauna în sensul tocmai indicat Deja Platon în Sofistul spune: "Ceea ce nu există de la sine nu poate fi nici pronunțat corect, nici spus, nici înțeles de minte; Schopenhauer: "Nimic absolut, un nihil negati vum efectiv este chiar de neconceput și fiecare nihil din aceasta fel, considerat dintr-un punct de vedere superior sau subsumat unui concept mai general, se dovedește întotdeauna din nou a fi doar nihil privativum Orice nimic nu este nimic numai în măsura în care este de imaginat în raport cu altceva , care a dedicat un capitol separat judecăților negative și revine la ele de multe ori, spune: "Nu poate exista sinteză (și fără sinteză nu există judecată)), nici o unificare într-un întreg, dacă subiectul și predicatul rămân separate și nici măcar nu pot intra în unitate Dimpotrivă, atât într-o judecată negativă, cât și într-o judecată afirmativă, copula însăși (gramatical, desinența verbului) are exact

aceeași sens: (c p) trebuie să exprime relația pozitivă dintre subiect și predicatul corespunzător judecății , referire a predicatului la subiect, trebuie să evoce ideea că predicatul aparține subiectului* (c p) Logica, vol i, p astfel de reprezentări care ar fi negative în sine " Teich-Müller Die wirkliche und die scheinbare Welt g S Schuppe spune: "Negația pură este de neconceput " "Nu poate fi gândită fără asumarea unor condiționări pozitive" Erkenntmsstheoretische Logik § s Negație pură, spune Schuppe în alt loc, adică ceea ce nu ar fi distincția dintre un pozitiv și altul - pur și simplu nu Grundriss d Erkenntnissth und Logik S -Wundt spune și mai accentuat: "Orice judecată este inițial și prin natura ei afirmativă" (Logik B s , Aufl unanimitatea și faptul că o tulpină complet diferită a celei mai recente logici în linia lui Jevons (Fundamentals of Science p "), De Morgan (Lyar English Reformers of logic in the th century p) subliniază cu putere natura pozitivă a oricărei judecăți * O Întrebări de filosofie, KN ° Biblioteca "Runivers" V E R n judecăți dative, se înlătură un sistem de un fel de judecăți afirmative egale cu acesta în volum, astfel încât pe de o parte să nu mai rămână judecăți afirmative, pe de altă parte, această "înlăturare" se efectuează fără nici un ajutor de la noi afirmative judecăți Am văzut că acest lucru este imposibil, imposibil cu aceeași necesitate în care este imposibil să tragem vreo concluzie din două premise negative Fără a intra într-o analiză detaliată a întregii mase de inconsecvențe logice care decurg din această absurditate de bază a scepticismului, suntem acum îndreptățiți să spunem că îndoiala filozofică, neavând nimic în comun cu sistemele sceptice, nu poate avea acea esență negativă contradictorie pe care acestea din urmă o au și trebuie să concluzioneze în sine o oarecare natură pozitivă Orice filozofie, orice sistem de vederi (și nu afecte pure), orice intuiție (nu patologică) este fără greș un grup de judecăți exprimate, percepute sau altfel realizate în gândul la acel "ceva" cu care se confruntă toată lumea, despre acel X în care fiecare este , din acea "realitate" necunoscută care, direct sau indirect, este subiectul tuturor judecăților posibile, căci toate constau fie în predicarea acestui X ca subiect, fie în predicarea altor subiecte, întotdeauna condiționate de lor subordonarea, identitatea lor internă cu acest X Dar noi doar că ei au stabilit că fiecare judecată este în esență afirmativă, că nu poate exista o judecată cu totul negativă Într-un astfel de caz, nu poate exista un grup de hotărâri în care ar exista mai multe negative decât afirmații Cu alte cuvinte, fiecare punct de vedere, fiecare tip de viziune asupra lumii sau viziune asupra lumii, în virtutea naturii gândirii în sine, afirmă inevitabil și în mod necesar ceva despre X, adică despre acel "ceva", despre acea realitate necunoscută, care, după cum se spune, este predicată direct sau indirect în fiecare judecată Nu există două tipuri de viziuni asupra lumii, dintre care una afirmă, cealaltă neagă Aceasta este o invenție pioasă - pia fraus, pusă în circulație de sceptici și susținută cu plăcere de așa-zișii critică Este posibil un singur tip de perspectivă - cea afirmativă Biblioteca "Runivers" NATURA ÎNDOIULUI FILOZOFICE Toată lumea afirmă mai întâi ceva despre X și numai după ce a aprobat ceva, ei au posibilitatea de a construi sisteme ulterioare ale unei negare imaginare a cunoașterii adevărate (scepticism) sau sisteme ale unei presupuse limitări fatale a cunoașterii (fenomenalism) Desigur, aceste afirmații inițiale pre-sceptice (precum și post-Skeltice, și pre-critice (și, de asemenea, post-critice!) sunt atât de atent și de atent ascunse de privirile indiscrete, încât aisogii înșiși uită de ele și, cu deplină inocență de ignoranță, sunt conștienți de

Dar acest lucru, după tot ce s-a spus mai sus, nu ne împiedică să realizăm imposibilitatea fundamentală a tuturor încercărilor, prin intermediul anumitor afirmații ascunse, de a distruge însăși ideea cunoașterii pozitive, care se află la baza îndoielii filozofice Dacă, așa cum am arătat, fiecare judecată este în mod inerent afirmativă, dacă fiecare viziune asupra lumii, care constă în mod necesar dintr-un grup de judecăți, afirmă deja ceva despre X înainte de a începe să nege sau să limiteze, atunci există o diferență esențială între credința pozitivă și cea negativă sistemele, din punctul de vedere care ar fi mai critic cu acesta din urmă, dispare complet Atunci toată diferența dintre ele se va reduce la gradul de o singură bogăție internă *) Un exemplu de afirmații pre-sceptice ale "celui mai mare dintre sceptici, Hume, este acceptarea "impresiei" pentru "ce" necondiționat al punctului de plecare Un exemplu de afirmații post-sceptice ale lui Hume este negarea viguroasă a libertăţii (în anchetă) Scepticismul său a ajuns la concluzia că legătura cauzală a fenomenelor este o chestiune de obișnuință și numai obișnuință S-ar părea că aceasta este o concluzie directă* deci negarea libertăţii este doar o chestiune de obişnuinţă bazată pe acordarea prea multă importanţă obiceiului cauzalităţii Dar Hume afirmă determinismul! Această afirmație este cu atât mai remarcabilă cu cât în Dialoguri el* neagă semnificația dovezii cosmologice tocmai pentru că legii cauzalității, ca "obișnuință", nu i se poate atribui un caracter cu adevărat metafizic Un exemplu de afirmații pre-critice ale lui Kant (pentru a nu indica masele altora) poate fi acceptarea existenței matematicii, științelor naturale și metafizicii și cunoașterea adecvată a acestora pentru "ce" necondiționat al punctului de plecare, și o exemplu de afirmații post-critice ale lui Kant poate fi notoriul "lucru în sine", care nu-și are locul în Critica rațiunii pure și care ocupă totuși două treimi din viziunea asupra lumii a lui Kant * Biblioteca "Runivers" in, ern Toate sistemele trebuie să afirme ceva Subiectul acestei afirmații este în mod necesar acel X, acel necunoscut, acea lume misterioasă care îi înconjoară atât pe sceptici, cât și pe dogmatiști și pe filosofi transcendentali într-un mod la fel de misterios, la fel de necondiționat și de neînțeles Fiecare aserțiune, direct sau indirect, dar întotdeauna în întregime, se referă exact la acest X, iar o judecată care nu afirmă ceva despre acest X este direct de neconceput, imposibil - este ens rationis, ens i magnati o nis X al lumii este egal înaintea tuturor Este imposibil să te îndepărtezi de ea, prin însăși natura gândirii care judecă Fiecare afirmație, inevitabilă pentru muritori, este unul sau altul indiciu al acestui X ; indiferent de ceea ce afirmă filosoful, puțin sau mult, bun sau rău, înalt sau josnic, profund sau superficial, în cele din urmă deschis sau secret, sarcinile sunt aceleași pentru toată lumea Oricare ar fi rezultatele, oricare ar fi ajuns filozofii, toate acestea nu pot depăși amploarea sarcinii în sine, imensitatea faptului însuși al prezenței Sfinxului în fața minții omului, darul inevitabil al lui X'a Dimensiunile ghicitorii sunt date necondiționat, ceva primar, ceva în care rezidă gândul, pe care gândul nu-l poate crea, pur și simplu pentru că gândul însuși este unul dintre momentele acestei ghicitori Dar dacă da, atunci fiecare aserțiune (afirmație inevitabilă) care stă la baza oricărui grup de judecăți despre acest X - (adică, orice filozofie) nu este altceva decât soluția X-ului universal, nu este altceva decât pretenția de a fi aceea Într-un cuvânt, că înţelegere înţeleaptă, din care Sfinxul trebuie să cadă în abisul inexistenţei Teba Sacră, lângă care s-a culcat monstrul, cerând fie jertfe umane continue, fie indicii - aceasta nu este o fabricaţie

întâmplătoare a fanteziei religioase a grecilor, aceasta este faptul principal și primar al conștiinței umane nu, este cu siguranță ceva ce este inerent gândirii ca atare este acea fundație întunecată, acea rădăcină misterioasă din care crește și în care se regăsește chiar în primul moment al nașterii sale Oricare ar fi caracterul afirmației inițiale și oricare ar fi grupurile de judecăți care decurg din ea, toate sunt inevitabil soluția lumii - Biblioteca "Runivers " NATURA ÎNDOIULUI FILOZOFICE la fel de pretențioase, totuși toți pretind a fi soluția acelei probleme, ale cărei dimensiuni sunt date necondiționat și neschimbate Scepticii și criticii sunt într-o crudă înșelăciune de sine *) crezând că sunt mai modesti și mai moderați în pretențiile lor Îndrăzneala și ambițiile tuturor sunt aceleași Evident, ideea nu este în amploarea pretențiilor, care nu poate depăși niciodată amploarea unui dat necondiționat, cu orice gând la o sarcină inevitabil, ci în acea corespondență de forțe și putere creatoare care există între mărimea sarcinii, între diversitatea infinită a aspectelor și tipurilor individuale ale ghicitorii lumii și acele încercări de a rezolva sarcina, care în idee ar trebui să cuprindă și să acopere în mod cuprinzător toate aspectele sale infinite Acum ne putem apropia de definirea naturii pozitive a îndoielii filozofice Adevărata lui sarcină este să nu restrângă sfera cercetării filozofice, să nu reducă dimensiunea și amploarea sarcinii cu care se confruntă filosoful Adevărata natură a îndoielii filosofice constă în căutarea mereu vie a unei filozofii care să se potrivească dimensiunilor enigmei Rădăcina acestei îndoieli stă în pătrunderea tot mai profundă în esența ghicitorii, în surpriza crescândă) în fața contradicțiilor a tot *) Autoamăgirea, analogă autoamăgirii în care trăiesc oamenii cumpătați, "modesti" - "virtuoși", care cred că nu sunt implicați în păcatul lumii, că nu aparțin acelor "tuturor" , "care sunt de vină pentru toate" Чудовище Сфинксъ, подобно міровому грѣху, тяготѣетъ надъ всѣми, и кто живетъ міровому грѣху, тяготѣетъ надъ всѣми, и кто живетъ живетъ живетъ живетъ живетъ вЪ҃но-лсто въ-лсто мірѣ, въ который не падаетъ д&же тѣнь отъ чудовища, кто думаетъ поэтому, что Сть винксто Ссть чудовища ъ возможнымъ пробавляться осторожнымъ скептицизмомъ, тотъ, кромѣ логической ошибки indicat de noi, cade într-o poziție morală falsă cu o nuanță clară de ipocrizie și ipocrizie -) Aristotel, împreună cu Platon, considerau pe bună dreptate surpriza drept începutul filosofiei: o ψιλοςοψεΐν Metaf I, , b, Tot în Teatrul lui Platon D Zeller Phil d Gr V II, , și , P, , s În "uimire față de lume" - în "uimire față de obișnuit și obișnuit" vede începutul filosofiei și Schopenhauer (Prelegerea introductivă "Despre studiul filosofiei") și Solovyov "Crit Sobr op vol II, p și p - Este curios că Spinoza (Etica p I anexa la etajul XXXVI) despre capacitatea filozofului de a înțelege totul din necesitate contrastează cu capacitatea oamenilor proști de a fi surprinși de orice Evident, aceasta este o altă surpriză Biblioteca "Runivers" V E R n dat, iar cele două tulpini ale unei astfel de îndoieli sunt crearea de viziuni pozitive, crearea unei înțelegeri mereu noi și critica care merge mână în mână cu aceasta a tuturor viziunilor existente asupra lumii, ca îmbrățișând insuficient ghicitoarea lumii, ca fiind insuficient impregnată de ea , ca nu tocmai adecvat acestei ghicitori Sarcina îndoielii filozofice este pur pozitivă: în fiecare întrebare dată, în fiecare detaliu al problemei, să elimine și să descompună opiniile pozitive ale propriei sau ale altora, doar pentru a le înlocui cu altele mai flexibile, mai extinse, mai vii La negativul ghicitorii universale este necesar să găsim pozitivul Falsitatea acestui sau aceluia pozitiv nu este că este

pozitiv, ci că nu corespunde negativului, nu îl consideră suficient, îl reproduce distorsionat Dar însăși ideea de pozitiv este acea idee fără de care nu există filozofie, iar orice critică a pozitivului oricărui sistem filosofic este, în esență, crearea unui nou pozitiv, o încercare pe teren clarificată de alți filozofi de a ridica un clădire nouă, pentru a crea o nouă viziune pozitivă asupra lumii Și numai creatorii de noi viziuni pozitive asupra lumii sunt adevărați filozofi Și numai în mâinile lor și în creativitatea lor acele "îndoieli" și acele "restricții" care există în sistemele de vederi sceptice sau critice devin valoroase și utilizabile În cea din urmă, aceste îndoieli nu au valoare independentă, irelevantă, deoarece sunt corupte de dependența lor logică de acele pozitive rele, ascunse, care trebuie să fie în buzunarele filosofice ale fiecărui reprezentant al sistemului de vederi arhi-sceptic și arhi-critic Deci "ce" al îndoielii constă, ca orice act mental, în compararea unei forme date, gata făcute de afirmare cu acea afirmare ideal completă și perfectă, care este cerută de dimensiunea și caracterul ghicitorii universale În timp ce afirmația se creează, îndoiala din interior, pătrunzând-o muzical, îndreaptă atenția către apreciere, spre cântărire, care în scara lor au o afirmare ideală, cuprinsă latent în gândire, ca unic potențial al adevărului Această cântărire este adevăratul conținut al îndoielii; este pozitiv,

căci este în mod necesar un moment de tranziție, este plin de semințe de noi afirmații, este concepția de noi concepte pozitive mai perfecte Și în esența ei această cântărire, această evaluare este nașterea unei noi judecăți În această privință, rațiunea este perfect potrivită pentru conștiință, iar îndoiala pentru pocăință Pocăința este plină de conținut pozitiv Dacă actul de voință împlinit nu satisface conștiința, atunci pocăința, în care conștiința nu este satisfăcută, nu este o simplă negare a ceea ce s-a făcut deja, ci un anumit început al unei noi acțiuni (chiar și într-o idee) "Îndoiala" scepticilor este legată și de îndoiala filozofică, așa cum "disperarea" înseamnă pocăință II, la fel cum disperarea nu este o adevărată negare a perfectului (o renunțare la el), tot așa "îndoiala" scepticilor nu este o adevărată negare a afirmațiilor minții superioare a celui nesatisfăcător Așa cum o acțiune rea este cu adevărat respinsă doar printr-o acțiune bună (adică un act de voință, chiar dacă este pur intern), tot așa o afirmație rea, insuficientă este cu adevărat respinsă doar printr-un nou act de judecată, un nou act mai mult afirmare perfectă și atentă Cunoscuta frază a savantului italian "veri continuatori di una dottrina sono coloro che la negano" poate fi inversată: a nega cu adevărat, să spunem în general, orice gând nu poate fi decât cei care îl dezvoltă, care îl continuă Să trecem acum la a doua jumătate a întrebării Care este natura rădăcinii ascunse a îndoielii filozofice, "cum" ei subteran? Dacă facem abstracție de orice conținut, de orice "ce" și "de ce", sub ce formă ne va apărea energia pură a îndoielii filozofice, calitatea ei neamestecată, de bază? el, pentru a folosi frumosul termen stoic, τονος? Îndoială statică sau dinamică? Prospectiv sau retroactiv? Unde se întoarce în procesul de testare filosofică a lucrurilor: înainte sau înapoi? Scepticii ar dori să prezinte puterea îndoielii ca fiind doar puterea reținerii Îndoiala este cealaltă parte a pasiunii, a creației, a credinței Dacă impulsul creator al gândirii, ieșind ca de pe țărmuri, se ridică în entuziasmul său în sus, atunci puterea îndoielii provoacă procesul opus - o scădere, o întârziere

si se opreste Atâta timp cât îndoiala încetinește, coboară și se oprește, este o forță reală, pozitivă Dar când îndeplinește această

funcție, nu se poate mișca în altă parte, pentru că în sine, în esență, nu are și nu poate avea mișcare la început Ca o frână, esența îndoielii este negativă În sine, este iluzoriu, meonic, iar puterea sa este doar în mâncarea de muguri pozitivi de gândire, dar mâncând chiar și infinit pozitiv, nu dobândește o esență auto-pozitivă, la fel ca vacile slabe ale Faraonului, mâncând grăsime vaci, rămân slabe și fără speranță fantomatice ca înainte Poate fi acceptată această concepție negativă despre îndoială pentru a explica natura îndoielii filozofice? Nu contrazice trăsăturile sale esențiale? Dacă τονος îndoielii este negativ, atunci și îndoiala pur și simplu nu o are, îndoiala nu are calitatea care o constituie, adică, îndoieli, deoarece îndoielile nu există Această concluzie absurdă este reductio ad absurdum a îndoielii negative Dacă există o putere a îndoielii, dacă realitatea ei în filosofie este incontestabilă, atunci îndoiala trebuie să aibă neapărat propria "energie specifică", propriul "cum" definit și deci pozitiv Dacă îndoiala, fiind negativă în sine, adică unele μή ov'om, ar putea absorbi în orice cantitate rezultatele pozitive ale cercetării filozofice, ar fi un fenomen absolut minunat, căci ar fi o încălcare directă a propoziției: ex nihilo nihil potrivi Atunci nihilul îndoielii ar genera în mod neînțeles din sine acele forțe reale, fără de care traducerea rezultatelor reale, deja existente ale cercetării filozofice în inexistența pură, absolută, este de neconceput Dar nihil, care generează din sine forțe reale, care, după ce și-au îndeplinit funcția în lumea realităților, se transformă din nou în nihil, adică în neant - este fie un miracol care răstoarnă deodată toate legile gândirii, fie un truc și este nedemn și insuficient de îndemânatic O asemenea viziune se bazează în interior pe o ficțiune absolută Aici îndoiala este abstractizată artificial de procese, cunoaștere, devine ceva exterior în raport cu actele vii de gândire, le mișcă nu din interior, ci din exterior, nu prin forța de atracție, ci prin forța imboldului Conform acestui concept, îndoiala de transcendență Biblioteca "Runivers" NATURA ÎNDOIRILOR FILOZOFICE absurditate, asemănătoare cu cele antice Cum, deci, mișcă cunoașterea?" Cum se mișcă cunoașterea dacă nu este îndoiala? Dacă acest "exterior" este luat în serios, cum poate îndoiala să schimbe direcția gândirii? Cum poate fi realizată? Dacă este cu adevărat în afară, să oprească sau să schimbe cursul gândirii nu poate decât cu forța, doar ca o forță exterioară, străină, dar atunci îndoiala este cel mai mare dușman al gândirii, prin prezența sa, pur și simplu distrugând gândul gândirea în puritatea și libertatea sa, trebuie protejată de orice interferență a elementului străin de îndoială, exact în același mod în care este necesar pentru a proteja viața liberă a gândirii de bila furioasă, de o stare pur afectivă, adică exterioară de iritare Atunci îndoiala este doar psihologică și nu poate reprezenta valoare epistemologică, adică înseamnă a nega îndoiala până la capăt și a o priva de orice sens filosofic Așadar, conceptul negativ, creat parcă pentru a întări îndoiala, îl reduce de fapt la un "nu" absolut, îl transformă într-un nihil lipsit de orice interes și sens Trebuie să renunțăm la ficțiunea falsă Îndoiala este intrinsec legată de gândire Nu este în afară, ci în adâncul gândirii Pătrunde în interior fiecare gând, este prezent muzical în cea mai mică mișcare a gândirii; este imanent în procesul de cunoaştere Nu mai există îndoială, acolo unde există mai mult scepticism, dar acolo, unde energia gândirii este mai puternică, nu acolo este adusă îndoiala în cele mai înalte grade, unde oamenii sunt foarte sceptici, ci acolo unde mișcarea gândirii este potențată la fulgere Acolo unde nu există îndoială, pur și simplu nu există nici un gând; unde conținutul

gândirii nu este îmbrățișat de focul ascuns al îndoielii și nu este topit continuu de acesta, unde gândul nu curge prin contemplația reală mzheooi topit, nu există niciun gând, există un surogat, un fals, o amintire a un gând sau o presimtire a ei, dar nu gândul în sine în actu, viu, divin, -calm sau furtunos, mereu arzător Îndoiala, fiind imanentă în actele de cunoaștere, fiind inerentă naturii însăși a gândirii filozofice, este Biblioteca "Runivers" V E R și b ceea ce prin care gândul se mișcă, este πρώτοίϊν ζινον al gândirii filozofice Fără mișcare nu există gând, dar gândul este mișcat de îndoială Îndoiala este acea pulsiune interioara, absolut inseparabila, imanenta in gandire, care constituie gandirea filosofica ca fenomen sui generis, ocupand un loc cu totul independent intre alte tipuri de gandire umana, si nereductibil la nimic altceva Care este definiția lui τόνος'α a acestei atracții? Fiecare gândire filosofică tinde de la suprafață spre adânc Ceea ce nu împiedică conștiința obișnuită este plin de dificultăți pentru filosof Ceea ce, pentru privire, alunecând indiferent pe partea frontală netedă a datului, nu ascunde nicio problemă, nicio întrebare, pentru ochiul filosofic este plin de cele mai neașteptate întorsături, întorsături, înclinații și complexitate fascinantă Îndoiala, ca componentă inevitabilă a reflecției filosofice, este acea forță care atrage filozoful spre dificultăți, spre aporii, care intensifică studiul filosofic al subiectelor care, în cele mai simple și obișnuite, dezvăluie stratificări neașteptat de complexe ale lui X'ov, împletiri complicate informație Fără a distinge X'ov, fără a aprofunda în dificultățile necunoscutului, filosofia este chiar de neconceput Acest lucru a fost bine înțeles de Aristotel, care a știut atât de strălucit să simtă aporii filozofice La începutul celei de-a doua cărți a Metafizicii, el spune: "Cei care vor să rezolve bine ceva (εύπορησαι), trebuie mai întâi să le fie greu (δίαπορησαί), pentru că orice permisiune reală (ευπορία) este dezlegarea (Αυσις) dificultăților acumulate anterior (των πρότε ρον άπονρουμεν άπονρουμε) Desfacerea nu este posibilă pentru cei care nu au cunoscut nodul" Iar cei care vor să filosofeze, neputând să găsească dificultăți și să dezvăluie aporie, Aristotel, nu fără ironie, se compară cu cei care vor să meargă într-un loc necunoscut sau care vor să găsească un necunoscut ce Așadar, patosul îndoielii este, în primul rând, de a "îngreuna" stăpânirea aporii unei anumite probleme, de a te încurca într-un "nod", de a pătrunde în detaliile acelei conexiuni și împletiri complexe pe care fiecare lucru inevitabil se ascunde Și acest moment al coborârii, momentul refuzului gândirii de la tot ce este în el, isprava co-crucificării dezinteresate Biblioteca "Runivers" NATURA ÎNDOIULUI FILOZOFICE gândirea la dificultățile datei este un moment neobișnuit de caracteristic celei mai sfinte esențe a îndoielii filosofice Aici, în îndoială, este expusă o natură în esență duală Este în același timp putere și slăbiciune, și putere și neputință Coborând și coborând în aporie, moale și resemnat, încurcându-se în "nodul" acestui lucru, îndoiala, parcă, adăpostește în sine un fel de pipi, un fel de foame nesățioasă Și, în același timp, coborând și stăpânind deja aporii, deja încurcat în complexitatea "nodului", capătă brusc în sine forțe care îl transformă Sărăcia devine abundență, foamea este saturată Starea de dificultate trece într-o stare calmă de creștere a acelor concepții filozofice care au fecundat această coborâre în aporie Aici, parcă veșnic valabil în gândire, mitul platonician *, de ziua Afroditei, Poros, îmbătat cu nectar, a cunoscut-o pe Penia și ea l-a conceput pe Eros din el Îndoiala filozofică în ultima sa definiție este Erosul platonic, fiul Plenty and Poverty Prin urmare, ceea ce spune Platon

despre Eros este atât de potrivit pentru definirea τόνος'π al îndoielii filozofice: "El este întotdeauna sărac și deloc atât de blând și frumos pe cât cred mulți oameni Este nepoliticos și murdar, desculț și fără adăpost având firea de mamă, are mereu nevoie Dar după tatăl său, se străduiește după bunătate, frumos, este curajos, puternic, curajos filosofează toată viața (φιλοσοψών διά παντός του βίου) în aceeași zi, cu noroc, înflorește și este plin de viață, cu eșecuri ѣ se estompează, reînviind din nou grație firii tatălui " J) Asemenea lui Socrate, cel mai înalt purtător al Erosului, după Platon, îndoiala este ca acei oameni puternici care sunt "de obicei înfățișați cu flaute sau țevi în mână Deschide-le și vei găsi o zeitate înăuntru *) În aparență, sub aspectul Cântului, îndoiala este grea, dificilă, urâtă Ea cere doar renunțare și nu dă nimic în schimb Dar în interior, în aspectul lui Poros, deține cea mai mare putere și abundență Emotioneaza la fel ca si pe Alcibiade Socrate: "Cand o aud, inima imi bate mai tare decat cea a coribanilor furiosi, lacrimi curg involuntar din ochi") J) Simp DE) Simp V) Simp E Biblioteca "Runivers" c ern Eros, care inspiră filozofia cu tremur și entuziasm, este divinitatea care este ascunsă într-o îndoială asemănătoare forței Itak: Vedem că îndoiala filozofică trebuie gândită ca imanentă în procesele de cunoaștere Atât în "ce" cât și în "cum" ea are o natură pozitivă În conținutul său, este întotdeauna ridicarea unei afirmații limitate în numele infinitului, idealului În îo'voç'y, coincide cu fiul lui Peny și Poros, conceput la ziua de naștere a Afroditei V Ern Biblioteca "Runivers " CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Recenzie de cărți Sf V Dunin-Borkowski SJ Der junge de Spinoza Leben und Werdegang im Lichte der Weltphilosophie Munster i W Aschendorff Mit zwei Vierfarbendruckcn, dreizehn Autotypien und sieben Faksimîles XXIII - ş a Pe parcursul ultimilor ani, literatura despre Spinoza s-a îmbogățit cu o serie întreagă de lucrări, dintre care unele sunt volume, în volum încă nevăzut în acest domeniu *) Mi se pare de dorit să mă oprim pe cea mai nouă dintre aceste lucrări, și anume, asupra lucrării lui Dunin-Borkovskiy, care este încă în afara competiției în ceea ce privește "detaliile de prezentare", iar volumul apărut în tipărire este doar primul volum - despre tinerețea lui Spinoza - și ar trebui urmat de urmat, după toate probabilitățile, nu mai puțin impresionant ca mărime, al doilea volum despre epoca majoratului lui Spinoza În volumul său, promisiunile făcute în prefață, aspectul bun al ediției și multe aplicații, deși de merit mixt, această lucrare în special poate atrage atenția și, prin urmare, este cu atât mai important să se remarce caracterul și esența ei a conținutului său, astfel încât persoanele familiarizate cu viața și învățăturile lui Spinoza, să poată) pr Erhardt, Die Philosophie des Spinoza im Lichte der Kritik Leipzig, Reisland VII+ S A Wențel, Die Weltanshauung Spitiozas bd I Spinozas Lehre von Gott, von der menschlichen Erkenntnis und von dem Wesen der Dinge Leipzig, Engelmann, V+ Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE imaginați-vă ce pot găsi în această lucrare, iar cei care sunt puțin familiarizați cu filozoful ar putea veni cu o evaluare destul de critică a lucrării pretențioase a părintelui ordinului iezuit în toate privințele Personalitatea istorică a lui Spinoza se conturează în prezent cu un grad considerabil de claritate, în principal datorită lucrărilor lui Freudenthal și Meinsma) Atitudinea societății și științei față de învățătura lui Spinoza a trecut, după cum se știe, printr-o serie întreagă de faze și abia acum această învățătură poate conta în sfârșit pe o apreciere corespunzătoare conținutului ei O scurtă, dar distinctă schiță a acestor faze, în relație cu Spinoza ca filosof și om, și o reprezentare

a legăturilor în care învățătura sa poate fi plasată cu alte curente filozofice și istorice, dă ca rezultat al multor studii care tocmai au fost realizate până acum un articol de Benno Erdmann, asupra căruia atrag atenția persoanelor interesate de Spinoza și de aprofundarea în continuare a înțelegerii lui despre lume) Dunin-Borkovsky în cercetările sale și-a propus două sarcini: în primul rând, să urmărească dezvoltarea lui Spinoza cu o minuțiozitate care nu fusese încă atinsă de nimeni; în al doilea rând, să ofere o istorie a acelor curente care, în opinia sa, stau în legătură mai mult sau mai puțin strânsă cu perspectiva lui Spinoza asupra lumii Dunin-Borkovsky conturează anul ca punct final al cercetării sale; astfel, principala sursă de discuție este așa-numitul "Scurt Tratat" (Tractatus de Deo etc) Dar autorul aduce în considerare toate restul scrierilor lui Spinoza, mai ales în toate acele cazuri în care încearcă să dovedească împrumuturi Putem sublinia următoarele puncte principale în cartea lui D -B După o schiță "aproape exhaustivă" a lucrărilor biografice despre Spinoza, autorul își dă propria relatare despre copilărie și tinerețe; apoi urmează o descriere a dezvoltării ideilor călăuzitoare;) Recent ( ) a apărut traducerea germană din celebra lucrare a lui Meinsma (Meinsma: Spinoza en zíjn kring) o face accesibilă chiar și pentru persoanele nefamiliare cu limba olandeză) Binno Erdmann, Betrachtungen úber die Deutung und Wertung der Lehre Spinozas, Genethliakon Cari Robert zum Marz Berlin, Weidmannsche Buclihandlung Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Raționamentul foarte lung este însoțit de o elucidare a relației lui Spinoza cu Talmud și Cabala Kt "i se alătură problema influenței scolasticii evreiești și a surselor arabe Pe parcurs, unele fundamente ale spinozismului sunt criticate Printr-o "victorie pirică" asupra scepticismului și o "unire momentană cu naturalismul", Spinoza ajunge, în opinia autorului, la începuturile cunoașterii de încredere Influența lui Hobbes și Descartes este considerată de autor din diferite părți ale influenței lor Autorul consideră că propria sa descoperire este stabilirea influenței asupra lui Spinoza a unor curente filozofice minore ascunse, tendințe mistice și "secrete platonice" Cartea se încheie cu o expunere a atitudinii lui Spinoza față de creștinism, față de sectarismul etico-creștin, față de misticismul creștin, pe de altă parte, față de libertinismul timpului său și, în final, față de Aristotel și scolastici Prin toate aceste discuții foarte lungi, autorul oferă, în opinia sa, "o iluminare cu totul nouă" (p IV) a dezvoltării lui Spinoza Acest lucru este adevărat în orice caz, în sensul că adesea el schimbă complet acele corelații de umbre și lumină în descrierea istorică a lui Spinoza, care ne sunt atrase din lucrările altor cercetători O critică detaliată a opiniilor individuale ale autorului ar fi deplasată aici; Ca exemplu* al unei critici atât de detaliate și a rezultatelor la care duce, se poate indica un articol al lui Freudenthal, apărut în urmă cu câțiva ani*), în care acesta, apărând corectitudinea propriei prelucrări a celei mai vechi biografii a lui Spinoza, relevă o serie întreagă de inexactități și inexactități în datele D -B pe aceeași problemă) Această analiză a datelor de către D -B arată clar cât de atent trebuie să tratezi cercetările sale istorice Freudenthal notează, de altfel, deja la acel moment o trăsătură clar exprimată în modul de prezentare a autorului, și anume, aplombul său extrem în comunicarea departe de a dura) Freudentbal, I Ueber den Text der Lucasschen Biographie Spi nozas, Zeit-scbr f Phil tu phil Kr , Bd dacă) Vezi articolul lui D -B în Archiy f Gesch, d Phil , Bd XVIII Raspunde D -V , pe decret, articolul lui Freudenthal, omagii într-o notă de la pagina a cărții analizate, nu

slăbește critica grea a lui Freudenthal critica prevederilor (p); această trăsătură este extrem de caracteristică acestei lucrări Pentru a arăta proprietățile cărții luate în considerare, în cazul de față va fi destul de suficient să cităm câteva fragmente din ea Luate ca exemple de la mulți ca ei, ele vor da cu ușurință o idee despre ce fel de nouă iluminare a învățăturilor și personalității lui Spinoza, pe care D -B le oferă cititorilor săi În general, se rezumă în principal la a face să vedem învăţătura lui Spinoza exclusiv din punctul de vedere al dependenţelor şi analogiilor în raport cu tendinţele anterioare şi contemporane Idealurile etice ale lui Spinoza, de altfel, nu numai idealurile tinereții sale, ci idealurile sale în general, după autor, sunt preluate aproape în întregime din spusele Talmudului (p și urm) Dorința pretențioasă de a indica sursa pentru fiecare detaliu îl determină pe autor, cu "datele sale aproape exhaustive", să vadă împrumuturi din Talmud chiar și în lucruri precum atitudinea negativă a lui Spinoza față de irascibilitate (p), sau în atitudinea sa pozitivă față de munca (p) După ce a deschis ochilor cititorului o întreagă "pădure de citate din Talmud", în cuvintele lui D -B , acesta din urmă încearcă să atârne de copacii acestei "păduri" toate opiniile etice ale lui Spinoza, nu observând că pentru aceasta el trebuie să spargă un singur întreg într-o masă de cei care nu au ei înșiși nici un sens pentru pasaje Dar nu numai idealurile etice ale lui Spinoza sunt împrumutate din Talmud: "este posibil ca în Tratatul teologic-politic să nu existe o singură interpretare critică care să nu fi fost inspirată de unul sau altul dintre vechii profesori ai Talmudului sau de unul a exegeților săi" (p) Pătrunzând apoi în "adâncurile secrete ale Cabalei", D -B constată că Spinoza este îndatorat învățăturilor cabalistice pentru, în esență, toate ideile călăuzitoare principale ale filozofiei sale speculative "Dacă cineva ar dori să dea o schiță a filosofiei speculative a lui Spinoza, i-ar fi suficient să scrie doar teoriile lui Herrera" (Herrera) (p) Filosofii evrei (Gaon Saadja, Bachja, Ibn Gabirol etc) sunt citați ca profesori ai lui Spinoza cu privire la diverse surse de cunoaștere (p și urm) Înțelegerea liberului arbitru Khazdai Kresk, potrivit autoarei, este "identică" cu înțelegerea ei în Spinoza (p) Trecând la filozofii arabi, autorul regăsește aici toate aceleași trăsături: Spinoza, în lipsa sa de independență, trage de pretutindeni cu mâinile pline Gândurile lui Al-Farabi, mai ales în forma în care sunt prezentate în comentariul lui Ismael, pătrund "însuși creierul speculației lui Spinoza" (p) Învățăturile lui Al-Farabi despre esența lui Dumnezeu sunt transferate "aproape textual" în etica lui Spinoza (p) Ceea ce îi lipsește lui Spinoza în domeniul teoriei cunoașterii și al psihologiei, el "obține pentru sine", nu numai de la Descartes, ci și "din lucrările contemporanilor platoniciaNți" (p) Teoria sa a cunoașterii este teoriile legate ale platonicilor și ale lui Descartes (pp ,) În mijlocul întregului potop de împrumuturi, "frivolitatea morală" a lui Spinoza îl înclină pentru scurt timp "în unire cu naturalismul materialist popular al prietenilor săi superficiali" (p și urm) Acestea sunt exemplele de acoperire a lipsei de independență a lui Spinoza în întrebările generale ale predării sale; într-o lumină nu mai puțin tăioasă sunt atrași în special de autorul împrumutării lui Spinoza Deci, doctrina atributelor a lui Spinoza arată, după D -B , "o coincidență absolut izbitoare cu doctrina trinității (p și urm) Spinoza se încurcă însă în dificultăți insolubile, "pentru că pune în joc analogiile pe care le-a luat din speculațiile despre trinitate fără

a cunoaște suficient acest labirint de gânduri extrem de complex" (p) În ceea ce privește extinderea infinită, dar indivizibilă despre care vorbește Spinoza, aceasta a fost predată, potrivit lui D -B , de toate metafizicile mai subtile din secolul al XVII-lea "exact în același mod" ca și Spinoza (p) Viziunea sufletului ca idee a corpului nu este nicidecum o descoperire a lui Spinoza (p) Medicul praghez Marcus Maria, "un catolic copilăros de evlavios și strict", trebuie numit drept cel mai semnificativ pionier al acestei doctrine (p) Teoriile psihologice și vitaliste ale englezului Glisson, create parțial sub influența lui Marcus Marzi, "sunt atât de profund întemeiate, în contrast cu frivolitatea superficială a Tratatului Scurt, încât Întrebări de filosofie, KN IO Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți este util fi imposibil de asumat impactul (asupra lui Glisson) al tezelor incoerente ale lui Spinoza"; dimpotrivă, firesc, în opinia autorului, a presupune contrariul, iar o serie întreagă de prevederi din cartea a doua a Eticii i se par autorului "împrumutate literalmente de la Glisson" (p) Autorul vede la Spinoza peste tot doar împrumuturi și analogii Nu este, așadar, de mirare că Spinoza este pentru el exclusiv o "minte analogică", un "geniu colectiv" (Sammelgenie p ibb), un "eclecticist" ("deși nu în sensul rău al cuvântului"!) (p) Spinoza, după D -B , încearcă să se unească în sine, "ca într-o oglindă colectivă, toate gândurile remarcabile în sensul lor, toată înțelepciunea lumii" (p) Și pentru aceasta adună "în dreapta și în stânga" (p) În acele cazuri în care analogiile refuză să-i servească, "metafazicul său eșuează și el" (p) În asemenea împrejurări, este de înțeles că în ochii autorului, Spinoza se pătează de ingratitudine (p ,) ,) față de "profesorii", ale căror nume evită să le dea "cu o modestie vexatoare" (p)) Fragmentele citate, al căror număr ar putea să fie crescute într-un grad nedeterminat, ei vorbesc destul de clar despre părtinirea preotului iezuit în raport cu filozoful, ai cărui ochi, potrivit lui D -B , nu au deschis niciodată "fenomenul maiestuos al bisericii mondiale, esența supranatural, claritatea istorică și socială a învățăturilor lui Hristos" (p), și numai pentru că Spinoza "s-a oprit prea devreme în investigațiile sale filozofice" Și mai pronunțată este tendința autorului în tratarea vieții lui Spinoza, în ciuda faptului că în prefață autorul predică dreptatea și imparțialitatea și încearcă să dea atacurilor sale un caracter științific Câteva citate, luate aici ca exemplu, pot dezvălui din nou în cel mai evident mod aceeași stare de spirit a autorului în raport cu Spinoza și în aceste date biografice Oricine a citit scrierile lui Spinoza este bine conștient de gândurile sale de la începutul Tratatului de corectare a intelectului uman (Tractatus de intellectus emendatione) Orice persoană de cea mai înaltă moralitate le-ar putea repeta de la Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE purtând în sine, dacă ar analiza cu toată severitatea nu numai acțiunile sale, care din toate punctele de vedere ar putea fi fără vină, ci și gândurile sale cele mai secrete și trecătoare D -B consideră necesar să le interpreteze în felul următor: Spinoza a experimentat pentru el însuși "tirania senzualității, a suferit de o pasiune devorantă pentru avere și onoruri și s-a simțit neputincios în fața acestor patimi Numeroși prieteni, după toate probabilitățile, au instigat din partea lor dorințele interioare ale tânărului gânditor Și dacă, totuși, nu ne-a ajuns niciun fapt care să vorbească în favoarea unei erori remarcabile a lui Spinoza, atunci acest lucru se poate explica doar prin faptul că "era nevoie de o sumă incredibilă", "pentru a ieși în evidență la un timp care a iertat de neiertat multe * (p) De fapt, acest fragment ar

fi suficient pentru a aprecia aspirația autorului; dar nu strică să constatăm că întreaga carte este plină de nenumărate insinuări mai mult sau mai puțin ascunse despre personajul și viața lui Spinoza (Vezi, de exemplu, paginile , , , , , și multe altele) Și, totuși, autorul însuși consideră că toate acuzațiile și referirile sale la nepretenția epocii nu sunt suficiente pentru a fi opuse rezultatelor pozitive ale cercetărilor istorice, care oferă indicii de încredere asupra trăsăturilor extrem de morale ale vieții și caracterului lui Spinoza, fără neprezentând absolut nicio dată exactă pentru ipoteze opuse Având în vedere aceasta, D -B recurge la un alt mijloc, și anume, încearcă, cel puțin, să slăbească demnitatea lui Spinoza și o face în felul următor: Numai asta poate explica faptul că ei laudă virtuțile liniștite și frumoase ale Desppnosei ca pe ceva neobișnuit și special, "și mai departe:" Deși sunt familiarizat cu doar cea mai mică parte din biografiile persoanelor care au trăit între și , dar eu de la prima lovitură am putut număra o sută de persoane care, din punct de vedere al înălțimii morale, erau pe picior de egalitate, și în parte chiar mai mari decât Despinoza "(p) Autorul nu citează însă niciunul dintre acestea sute de fețe, ca să nu mai vorbim de tăcerea criteriilor sale de comparație, la care cu greu se poate aștepta deloc într-un astfel de psi- * Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE cazuri complexe din punct de vedere biologic de orice * baze științifice După cum se poate observa din ultimele două citate, D -B consideră necesar să se schimbe în text numele (c^) lui Spinoza în Despinoza; cu toate acestea, pentru aceasta există încă nu numai "excelent", după cum susține autorul, ci și niciun motiv decisiv Ca să nu mai vorbim de faptul că Spinoza însuși, în singura lucrare publicată de el însuși și sub nume propriu, scrie De Spinoza și că separarea clară a literelor I) și în presa sa folosită constant vorbește pentru separarea particulei de , dar și cercetările istorice în această direcție și materiile prime disponibile nu conduc în niciun caz la necesitatea urgent dorită a D -B schimbări *) Extrasele date sunt suficiente pentru a da o idee despre caracterul general al lucrării luate în considerare Pe partea pozitivă, se remarcă extraordinara erudiție a autorului și digresiunile istorice deloc neinteresante, deși prea extinse, provocate de acesta, de exemplu, în descrierea scepticismului secolului al XVII-lea sau a curentelor religioase și etice ale vremii Pentru cunoștințele cu Spinoza, cartea lui D -B poate, prin urmare, să dea naștere, în punctele sale individuale, la verificări și investigații mai detaliate și, astfel, indirect poate da rezultate pozitive ·· Cu toate acestea, aceste aspecte pozitive se retrag mult în fundal înaintea impresiei generale negative că D -B personalitatea și învățăturile lui Spinoza ' Pentru persoanele care sunt puțin familiarizate cu alte date despre Spinoza, cartea lui D -B va da o imagine distorsionată a lui Spinoza ca om și ca filozof De altfel, apariția acestei cărți nu poate fi întâmpinată cu simpatie V N Polovtsova ' '*) Vezi de ex date date de Freudenthal în lucrarea sa Die Le-bensgeschichte Spinozas etc Lpz : "Urkunden* și urm Vezi şi Bàlt^er, Spinoza's Entwicklungs an (I I Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE I -V Severac "Vladimir Soloviev" Introduction et Choix de Textes traduits pour la première fois par-Docteur ès Lettres, professeur de philosophie Paris O carte dedicată lui Vladimir Solovyov a apărut în colecția Les grands philosophes français et étrangers, publicată de Louis-Michaud la Paris Pe lângă lucrările scrise în limba franceză de însuși Solovyov: "Rusia și Biserica Universală" și "Ideea Rusă", opera lui Séverac reprezintă prima încercare de a familiariza publicul francez cu opiniile marelui gânditor rus Nu este prima dată

când autorul său scrie despre tendințele ideologice din Rusia: deține o carte mare despre una dintre varietățile mistice ale sectarismului rus (La Secte Russe des Hommes-de-Dieu Paris, Cornély,) "Introducerea" începe cu o scurtă schiță a vieții filozofului bețiv Observăm o mică inexactitate în ea Vorbind despre motivele plecării lui Solovyov de la Universitatea din Moscova, S explică prietenia sa cu prof Lyubimov, pentru care Solovyov a mijlocit paro De altfel, din câte știm, această mijlocire nu a fost cauzată de motive personale, ci de un dezacord fundamental cu măsura luată împotriva Prof Corporația profesorală Lyubimov) După o caracterizare scurtă, scrisă cu dragoste, a personalității lui Solovyov, S oferă o prezentare elegantă și precisă a opiniilor sale și a aprecierii lor generale Având în vedere faptul că această evaluare este de un interes deosebit pentru noi, vom transmite cele mai semnificative puncte Înainte de Solovyov, în Rusia nu a existat o filozofie în sensul că acest cuvânt este dat în Occident Motive pentru întârzierea ei) O încercare de a publica în traducere germană "Trei conversații" (defunctul prinț S N Trubetskoy a scris o prefață pentru ediția prevăzută, care mai târziu a devenit parte din colecția completă a lucrărilor sale) nu a avut succes În prezent, așa cum am au auzit, editura Dür r' și din Leipzig, la care a fost transferată publicația cunoscutei "Biblioteci filozofice" fondată de Kirchmann, procedează la traducerea lui Solovyov în germană) miercuri schiță a vieții lui Solovyov, scrisă de E L Radlov Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE S vede puțină dezvoltare nu în faptul că rușii nu sunt deranjați de "întrebările eterne" despre sensul realității, care constituie temeiul firesc al dezvoltării creativității filosofice - căutarea religioasă în rândul oamenilor, exprimată în dezvoltarea fără precedent a sectarismului, religiozitatea celor mai buni reprezentanți ai literaturii ruse Gogol, Dostoievski, Tolstoi dovedește tocmai contrariul Principalul obstacol în calea dezvoltării unei filosofii independente S ia în considerare pătrunderea târzie a culturii în Rusia, absența unei tradiții filozofice și disciplina intelectuală asociată acesteia "La aceasta trebuie adăugată", remarcă S, "împrejurarea că tinerii sunt înclinați să primească produse intelectuale de la străini cât primesc mărfuri Inteligentsia rusă a fost puternic influențată de filozofia engleză și franceză a secolului al XVIII-lea, iar apoi de pozitivismul secolului al XIX-lea În ciuda farmecului personalității sale, Solovyov nu a avut succes ca filozof, "son l'aimait sans le suivre" Rusia, "obișnuită să-și primească învățăturile filozofice din străinătate, nu s-a putut hotărî să aibă în sfârșit propriul filozof" (p ib) Ideile lui Solovyov nu corespundeau "spiritului vremurilor" În același timp, înțelegerea lor a fost împiedicată de versatilitatea uimitoare a geniului său "Prin bogăția și lărgimea cunoștințelor sale, prin profunzimea intereselor sale, el poate fi într-adevăr pus la egalitate cu cei mai mari reprezentanți ai rasei umane" (p ib) Dar "în ciuda faptului că în toate lucrările sale filosoful apare în primul rând, conținutul lor este extrem de divers A scris poezii, iar unele dintre ele sunt ireproșabile atât prin perfecțiunea formei, cât și prin puritatea inspirației S-a angajat în critica literară cu profundă atenție s-a oprit asupra problemelor politice și sociale ale timpului său, a studiat socialismul și economia politică A publicat o serie de scrieri despre teologie și poate fi numit "un mare profesor al bisericii" "Deține numeroase studii despre istoria filozofiei și științei" Sistemul propriu al lui Solovyov, bazat "pe o cunoaștere extrem de profundă a învățăturilor filozofice din toate timpurile", îmbrățișează teoria cunoașterii, metafizica

Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE natura și omul, teodicea, etica individuală și socială, doctrina statului" (p ib) După ce a transmis, prin intermediul unei serii de fragmente alese cu pricepere din Criza filosofiei occidentale* și Critica principiilor abstracte, punctele principale ale acestor scrieri și după ce au determinat tendința lor principală către o reconciliere armonioasă a religiei, filosofiei și științei , S protestează cu căldură împotriva celor care, dintr-o varietate excepțională de elemente, incluse în sistemul Solovyov, concluzionează la lipsa puterii creatoare și a originalității ideilor sale "Vede ce unește mai bine decât ceea ce separă În loc să-și prezinte sistemul ca lipsit de orice puncte de contact cu cele anterioare, Solovyov, dimpotrivă, ținea mai mult să arate ce era îndatorat altora decât ceea ce îi datora nimeni " (p) Talentul lui Solovyov nu a fost eclectic, ci sintetic în cel mai bun sens al cuvântului "În această privință, el seamănă cu Leibniz, al cărui geniu a fost caracterizat în mare măsură de această particularitate" (p) Solovyov și-a dedicat toată puterea rezolvării aceleiași probleme ca și Leibniz - reconcilierea științei naturale mecanice cu o viziune teleologică și religioasă a lumii "Rusia educată", spune S , "a adoptat, aproape fără limitare, o filozofie pozitivistă, al cărei întreg succes răsunător s-a bazat pe marile descoperiri ale științelor naturii, în raport cu care era o simplă generalizare Deoarece știința pură nu putea pătrunde în tărâmul marilor întrebări despre soarta lumii și a omului, atunci (admiratorii ei) au ajuns la un acord tacit să le ignore Vladimir Solovyov și-a amintit că știința nu este capabilă să se satisfacă nici pe ea însăși, nici spiritul uman în general, însuși, pentru că folosește principii pe care nu le poate explica Știința nu poate satisface spiritul uman, pentru că este doar o parte din aspirațiile sale Fără îndoială, Solovyov nu s-a gândit să blesteme cunoștințele științifice ca fiind imaginare și nesigure, a vrut doar să-i arate valoarea reală, să-i determine adevăratele limite Religia și metafizica sunt două aspecte ale unuia și aceluiași lucru Filozofie-Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți este o religie bazată pe dovezi, care traduce revelațiile mistice în propoziții coerente din punct de vedere logic "Înseamnă aceasta," întreabă S , "că la Solovyov rolul filosofiei se reduce, ca și în Evul Mediu, la rolul modest al ancillae theologiaeì Cu siguranță nu: demnitatea filosofiei nu este inferioară religiei, amândoi? sunt la fel de necesare într-un sistem de cunoștințe întregi " (pagina i) "Datorită lui Solovyov, filosofia rusă are deja propriile tradiții naționale " (p) "Mișcarea literară și filozofică, atât în prezent, cât și în viitorul apropiat, va fi cu siguranță de neînțeles dacă se ignoră locul important pe care gândurile lui Vladimir Solovyov îl ocupă acum printre ideile care excită inteligența rusă" (p) S consideră momentul în care interesul pentru filosofia speculativă revigorează chiar în Franța, deosebit de convenabil pentru familiarizarea compatrioților săi cu ideile marelui gânditor rus Trebuie să admitem că în cadrul în care S trebuia să păstreze, în conformitate cu caracterul general al colecției "Les grands philosophes", destinată celor mai largi cercuri de cititori, și-a îndeplinit perfect sarcina A doua parte a cărții S este formată din pasaje: "Filosofie și teozofie" (din "Principiile filozofice ale întregii cunoașteri"), "Întruchiparea Logosului divin"; "Ispite în deșert", "Rolul Occidentului și Orientului în îndumnezeirea omului" (din "Lecturi despre bărbăția divină"), "Creștinismul și revoluția" (traducerea "Conținutul discursului rostit la Cursuri superioare pe martie ^), "Despre natură, despre moarte, despre păcat, despre lege și

har "și "Chipul lui Hristos ca test de conștiință" (din "Fundamentul spiritual al vieții")," Asceză și moralitate", "Despre virtuțile teologice", "Personalitate, familie și societate", "Naționalism și cosmopolitism" (din "Justificarea binelui"), "Pedeapsa cu moartea" (din "Lege și moralitate"), "Antihrist" (din "Trei conversații"), "Ideea unui supraom" și "Secretul progresului" (din "Sunday Letters") La sfârșitul cărții, o traducere literală a poeziei "Săracul prieten, calea te-a obosit " Să remarcăm, în sfârșit, că cartea lui Gillouin despre Henri Bergson a apărut în aceeași colecție de "Les grands philosophes" Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI un contribuitor la creșterea continuă a interesului pentru acest gânditor remarcabil V Shilkarsky* Cărți și broșuri noi trimise editorilor Alaverdyants, M Ya Testul lui A S Griboydov - Prințul Alexander Chavchavadze - în caracteristicile istoricului armean SPb Art Argamakova, Serafima Pe lângă teoria lui O Vsyninger Polotsk Art C k Bondarsky, B S Tabele abreviate de clasificare bibliografică zecimală (Tradus din franceză) Moscova (r) Artă C k Valishevsky, K Timpul necazurilor Transl din franceza SPb i Artă VI - C p jo k Vengerov, V I Proiect de limbaj științific și internațional Ekaterinburg Art Nu este disponibil pentru vânzare Vyrubov, N A La întrebarea despre geneza și tratamentul nevrozei anxioase printr-o metodă hipnoanalitică combinată Moscova Art Hartman, L M Despre dezvoltarea istorică Moscova Art XVI-f- C o a Ed ^Biblioteci pentru autoeducație" Emisiune VII Cerb De ce s-a clătinat Rusia SPb Art C i r k Goefler, Alois Învățături de bază ale logicii SPb Sf IV-|~ i C i r k Godunov Alexandru Vasele sunt sărace Moscova Art j i C i r Gruzenberg, Semyon Eseuri despre filozofia rusă contemporană SPb Art C $o kop Gury, ieromonah Filosofia budismului Kazan Art Al lui Budismul și creștinismul în doctrina lor despre mântuire Kazan Art C și r k James, V Despre nemurirea umană Traducere din engleză, ediția O A S Moscova l-Sf C k Ezersky, Theodore Alfabetizare rusă civilă și nouă națională Moscova Art C k Biblioteca "Runivers" de cărți și broșuri noi Nikolai Yakovlevich Grot în eseuri, memorii și scrisori de la camarazi și studenți, prieteni și admiratori SPb lefii Artă XXV+ lim p Rubakin N A Oameni de gândire și muncă Moscova Art IV - C k Slansky, V V Despre limitele influenței hipnotice și semnificația ei socială SPb art , Spinoza, B Tratat politic Transl din lat și notează S M Rogovina și B V Cheredina Cuvânt înainte de prof S A Kotlyarevsky Moscova Art XX-j- C și r Freud, S Despre psihanaliza Moscova Art (yj C k Friedrich, N A Bukhara Eseul etnografic SPb Art C k Shulgovski, H N Cercul de Filosofie a Dreptului de profesorul L I Petrazhitsky la Sankt Petersburg universitate Eseu istoric în legătură cu o scurtă prezentare a ideilor principale ale învățăturilor lui Petrazhitsky SPb Art C k Hébert, Marcel Pragmatism SPb Art C Ediția: "Intermediar" N V Gogol Auditor C k , luchip ed Ts k V Lukyanskaya Ce rău îi face vinul unui bărbat Ts k , Luchip ed C ; La E Gorbunova Prietenii noștri verzi sunt copacii, C și k cel mai bine ed C h la A Pakin Este timpul să vă veniți în fire C și k , cel mai bine ed C la B Certkov Distracție diabolică C ï k , cel mai bun ed C la M Konopnitskaya Ucigaş C ï k , cel mai bun ed C la I Starinin A plati C ï k , cel mai bun ed C la I Nazhivin bunica C ï k , cel mai bun ed C la C Semenov Trai bun C ï k , cel mai bun ed C la Al lui Levonikha C ï k , cel mai bun ed C la A lui, Marushka este orfan C ï k , luchip ed C la L Tolstoi Unde este iubire, acolo este Dumnezeu C ï k , cel mai bun ed C la A Pușkin Ingrijitorul statiei C ï k , cel mai bun din C la A Volgin Refuzat C ï k , cel mai bun ed C la *** Artaban Mediul C ï k , cel mai bun ed C la N Teleshov Elka Mitrich C ï k , cel mai bun ed C la Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI

I Franko Lumii C și k , cel mai bine ed C la M Konopnitskaya Abandonat C și k , cel mai bine ed C la I Gorbunov-Posadov Mayak nr C k L Tolstoi Al lui O singură poruncă C k Y Wagner Povești despre luminarii raiului, în coperta C k Al lui Povești despre plante, C i k Biblioteca "Runivers " Știri și note Profesori și lectori ai Institutului Psiho-Neurologic au organizat în anul cursuri pentru medicii care doresc să-și îmbunătățească cunoștințele de psihiatrie și neurologie Cursurile vor fi susținute timp de săptămâni, de la ianuarie până la martie Prelegerile vor fi preponderent practice și vor fi însoțite de o demonstrație a pacienților În prezent sunt programate următoarele cursuri: i) Psihologie patologică-A F Lazursky,) clinica bolilor mintale-P A Ostankov,) psihopatologie generală-A V Gerver,) retard mintal și pedagogie medicală - A S Griboidov,) boli ale măduvei spinării - M S Dobro-tvorsky,) diagnosticul bolilor nervoase-M N Jukovski,) anatomia patologică a sistemului nervos-V M Narbut,) boli ale sistemului nervos periferic și ale mușchilor-M P Nikitin,) boli nervoase funcționale-Yu K Belitsky, j) tratamentul chirurgical al bolilor nervoase-L M Pussep, ii) metode fizice de tratare a bolilor nervoase și a bolilor traumatice ale sistemului nervos-A I Karpinsky,) balneologie și climatologie-N F Chigaev,) Introducere în psihopatologia criminalistică-P I Rosenbach Pe lângă cursurile enumerate mai sus, este așteptat un curs de hipnoză, sugestie și psihoterapie Cursul indicat va fi citit de profesorul V M Bekhterev sau profesorul A V Gerver pentru anul medici în acelaşi timp cu studenţii Institutului Psiho-Neurologic Taxa pentru ascultarea prelegerilor este stabilită la de ruble Membrii Societății de Asistență Reciprocă a Medicilor care vin la Sankt Petersburg pentru îmbunătățirea științifică plătesc de ruble Înscrierea la cursuri se face zilnic de la și până la ora la Cancelaria Institutului Psiho-Neurologic (Nevsky pr Nr) Cursurile se vor desfășura cu condiția ca cel puțin de studenți să se înscrie Biblioteca "Runivers" Controversă Raspunde prof Novgorodtsev (Cu privire la articolul său critic: "The Russian Follower of Hermann Cohen" (Questions of Philosophy and Psychology Book , September-Octombrie), îndreptat împotriva cărții mele: "Foundations of the Philosophy of Law in Scientific Idealism Marburg School of Philosophy : Cohen, Natorp, Stammler ş a Volumul I Moscova,) L Sistemul lui Hermann Cohen "reprezintă" prof Novgorodtsev "în toată sărăcia și neputința invenției sale de birou", și "adeptul său rus", potrivit prof Novgorodtsev, se distinge prin următoarele calități ale caracterului și trăsăturilor sale în raport cu subiectul cercetării sale: el "stă nu din punct de vedere științific, ci din punct de vedere scolastic", este "nepăsător în detalii", "nepăsător în procesând întregul", într-un cuvânt, "amator", el este "dependent de Cohen", "a exprimat Cohen dacă nu era Moscova", a dat "dacă nu era Cohen-Savalsky", "crede în Cohen" , ca un musulman în Mahomet", "nu înțelege deloc", "chiar și nu bănuiește", "nu știe să tzazbio în părerile altora", "stă pe calea dogmatismului superstițios", etc Acestea sunt acuzațiile Dar cu cât sentința este mai severă, cu atât probele trebuie cântărite cu mai multă atenție Negând în spatele oponenților orice semnificație în știință, ei se ridică astfel la o înălțime care îi obligă la mult Este firesc să ne întrebăm: există și aici suficiente motive sau, ca să spunem ușor, o neînțelegere tristă în fața noastră? Pentru a răspunde la această întrebare, să ne întoarcem la analiza dovezilor Biblioteca "Runivers" DISCUȚIE Dar mai întâi, câteva cuvinte despre domo sua Apărarea mea împotriva prof Novgorodtsev poate părea, în unele dintre părțile sale, a fi o dispută fără fond Dar aceasta nu este vina

apărării, care este ținută de ceea ce este acuzat și nu este obligată să mai dovedească împotriva a ceea ce a invocat acuzatorul Dacă, așadar, atenția criticului meu este îndreptată nu numai către expunerea doctrinei idealismului științific, care face obiectul disputei, ci și (și în foarte mare măsură) asupra caracterului autorului criticat, să caruia din anumite motive i se atribuie diverse calitati ale sufletului si inimii, atunci trebuie si eu, din pacate, sa vorbesc despre acelasi lucru Ma voi concentra insa pe caracteristici care prezinta un interes obiectiv, care includ acuzatii de diletantism si dogmatism, afectând în cea mai mare măsură meritul științific al lucrării mele Ceea ce criticul meu încearcă cu sârguință să-mi atribuie, în plus, sectarism, fanatism, islamism etc , atunci toate aceste "obiecții" și tendințele lor, curioase ca dispozitiv polemic, sunt supuse discuțiilor etice și parțial estetice Voi trece peste această parte a problemei în tăcere IL În prim-planul obiecțiilor sale, prof Novgorodtsev a pus "unele dintre omisiunile minore, domnule Savalsky", ceea ce ar trebui să-și dovedească "amatorismul în fleacuri și detalii" Construcţia logică a dovezilor criticului constă aici în faptul că în ele mi se atribuie mai întâi o gândire incorectă, apoi se infirmă cu indignare x) Că nu exagerez în acest caz este ușor de arătat Unde, întreabă prof Novgorodtsev, orașul Savalsky a luat, *) "Această eroare se numește ignoratio elenchi sau mutatio elenchi în antichitate s-a observat că cel mai adesea o astfel de greșeală apare în dispute, atunci când cineva trebuie să respingă pe cineva: în loc de judecata respinsă a adversarului său, ei foarte des respinge pe altul și cred că au câștigat dușman Un exemplu de astfel de greșeală sunt toate raționamentele (pot fi în esență destul de corecte) care, după cum se spune, nu sunt relevante *' Prof A I Vvedensky: "Logica ca parte a teoriei cunoașterii*· SPb p i$ Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ că sistemele filozofiei se bazează întotdeauna pe aceeași sursă de cunoaștere; de ce susține că materialismul se bazează doar pe experiența senzorială, când din vremea lui Democrit pot fi găsite elemente speculative și metafizice în el, de ce idealismul este considerat bazat doar pe rațiune, dacă elemente mistice pronunțate pot fi găsite la o serie de idealiști" de exemplu, în Schelling, după cum remarcă criticul meu, "romantic și religios" Criticul meu a vrut să nu observe că nu vorbesc despre filosofi, ci despre sisteme de filozofie Citând cuvintele mele, el transmite gândul meu ca o afirmație pe care se bazează sistemele de filosofie etc , iar apoi, în infirmarea gândirii mele, el se referă nu la sisteme de filosofie, ci la filozofi individuali, Democrit și Schelling, care este departe de singurul și același, după cum se vede din exemplul lui Schelling, care a creat, la direcția lui Windelband *), până la cinci sisteme filozofice *) Că sensibilitatea, rațiunea și intuiția participă la cunoaștere în general - acest lucru nu a fost negat de niciun filozof Dar dezbaterea a continuat și mai departe despre care este ultima instanță în rezolvarea chestiunii cunoașterii obiective și pe ce, prin urmare, poate și ar trebui să se bazeze construirea filozofiei sistematice Prin urmare, din punct de vedere epistemologic, i e în raport cu posibilele surse de cunoaștere, sistemele filozofice manifestă o tendință spre monism, adică aprobarea oricăreia dintre sursele de cunoaștere ca criteriu și bază pentru cunoașterea obiectivă Sau prof Novgorodtsev crede că a acceptat în majoritatea ') Windelband, Gcsch d Pliil , bd Il, S) Nu vorbesc despre faptul că referirea la Democrit ca materialist este cel puțin discutabilă O serie dintre cei mai recenti cercetători îl consideră pe Democrit nu un materialist, ci un idealist științific Vezi

de ex Cohen, Platon's Ideenlehre und Matliematik, Marburg, , S ; Xatorp, For-sehungen zur Geschichte des Erkenntnisproblem, , S - ; al lui, Ethika des 'Demokritos Text und Untersuchungen, C Kiìhneniann, Die Grundlehren der Philosophie, S și urm ; Enrico de Rogsch, Galileis Begrili der Wissenschaft, E , S ; Otto Buck, Die Atomistik und Faradays Begriiï der Materie, , S și urm ; Kinkel, Geschichte der Philosophie, , Bd IS și următoarele; Vorlander Gechichte der Philosophie, Bd Aulim S , Hartmann, Platos Logik des Seins, , S , Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Conform istoriei filozofiei, clasificarea sistemelor în raport cu sursele lor de cunoaștere este fundamental greșită? Sau este imposibil să numim învățătura lui Locke senzaționalism, și învățătura lui Descartes, Spinoza, Leibniz, Kant raționalism, pentru că toate au folosit nu o singură sursă de cunoaștere, ci mai multe? Dar, în plus, sistemele filozofice pot fi, de asemenea, clasificate ca viziuni asupra lumii și înțelegeri ale vieții, de exemplu, atât viziunea asupra lumii, cât și înțelegerea vieții pot fi numite materialism, la fel cum idealismul poate fi înțeles ca ambele Afirmând în cartea mea că sistemele filozofiei se bazează pe una dintre cele trei surse posibile de cunoaștere: experiența senzorială, rațiunea, intuiția și în concluziile lor conduc la viziuni asupra lumii despre materialism, idealism, misticism, nu vreau deloc să spun că între sursele de cunoaștere și viziuni asupra lumii există o astfel de relație, și nu alta, adică dacă cineva se bazează pe experiența senzorială, atunci va ajunge la materialism, și dacă mai este rațiunea, apoi fără greșeală la idealism etc ; Vorbesc doar despre sisteme în raport cu sursele de cunoaștere: există așa și așa și așa și așa; despre sisteme ca viziuni asupra lumii: există așa și așa și așa și așa Ambele clasificări se deplasează pe planuri diferite, iar analogiile dintre ele vor fi întotdeauna, evident, de natură accidentală Văd același defect în dovezi în obiecțiile ulterioare ale criticului meu, arătând la presupusele mele "afirmații ciudate în domeniul jurisprudenței" Prof Novgorodtsev scrie: "La pagina b, domnul Savalsky vorbește despre o descoperire de mare importanță, făcând o eră în construcția conceptelor de jurisprudență Această descoperire constă în faptul că raportul juridic are propriile condiţii a priori, şi anume subiectul, obiectul, relaţia şi regula relaţiei Trebuie să remarc că nici pe pagina b, nici pe nicio altă pagină de-a lungul cărții mele nu spun ceva de acest fel și nu am putut spune La pagina b spun următoarele: " așa cum teoria experienței științifice a constat în descoperirea tuturor conceptelor a priori în numărul, ordinea și relația lor, tot așa teoria experienței juridice va consta în descoperirea ei a priori în număr, ordinea şi relaţia, iar cele trei deducţii ale metodei critice trebuie să-şi găsească Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ aplicarea, iar si aici importanta decisiva va apartine nu metafizicului si psihologicului, ci transcendentalului Și mai departe: "subiect, obiect, relație și regulă de relație și esența condițiilor logice care o fac posibilă" Ślichiv între ei acest text p i și obiecție la el prof Novgorodtsev, este ușor de observat următoarele: în primul rând, obiecția denaturează, în primul rând, sensul literal al afirmației mele Căci, după cum se vede din textul pe care l-am citat literal, nu vorbesc a priori de un raport juridic, ci de experiență juridică, subliniind cu siguranță că vorbesc aici de experiența juridică a priori prin analogie cu a priori de experiență științifică (adică experiența științelor naturale) Că o relație cauzală se constituie ca o relație între A (cauză) și B (efect) era cunoscut chiar înainte de Kant, dar Kant a fost primul care a spus că cauzalitatea este a priori a experienței științifice ("condiția

experienței posibile") Exact în același mod, așa este gândul în analogia mea, este cazul în jurisprudență Că un raport juridic se constituie ca relație între A (subiect) și B (obiect) este, desigur, cunoscut de toată lumea Dar nu despre asta vorbesc, spun că raportul juridic este a priori al experienței juridice Nu relația juridică are a priori, ci ea însăși este a priori a experienței juridice - acesta este sensul literal al afirmației mele Dar prof Novgorodtsev aici îmi distorsionează gândul nu numai în sensul său literal, ci și logic Atribuindu-mi afirmația unui raport juridic a priori, el numește această idee "banală" Dar, repet, nu vorbesc despre raportul juridic a priori, ci despre a priori al experienței juridice și apoi, vorbesc despre a priori nu în sens banal, ci în sens kantian, transcendental În legătură cu doctrina experienței juridice a priori, am o doctrină a conceptelor metajuridice, i e despre concepte dincolo de limitele experienţei juridice Aceste concepte le împart în transcendentale, ca lege a cauzalității și, în consecință, toate teoriile cauzale ale dreptului, și transcendentale, așa cum este ideea dreptului natural Această arhitectonică a conceptelor cu împărțirea lor în transcendentale și transcendentale mă refer la esența metodei transcendentale și la doctrina dreptului, conform Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ construit după această metodă, eu o numesc "critica puterii de judecată juridică" Din păcate, prof Novgorodtsev nu a făcut o singură remarcă împotriva înțelegerii mele a metodei transcendentale, subiect al tuturor cercetărilor mele pe care l-am pus deja în Introducere (pag și) și nici o singură remarcă împotriva interpretării mele a ideii de drept natural , căruia îi dedic aproape toată ultima secțiune cărților mele Este destul de firesc ca prof Novgorodtsev face și o a treia greșeală în obiecția sa, clasificând afirmația mea că ideea experienței juridice a priori ar trebui considerată o descoperire de mare importanță pentru știința jurisprudenței, la numărul de "omisiuni minore" Dacă prof Novgorodtsev a reușit să demonstreze că aici există într-adevăr o greșeală și o omisiune, atunci ar fi departe de a fi o greșeală minoră, dar o greșeală atât de importantă încât ar fi πρώτον ψευόοσ din întreaga mea carte Cu toate acestea, prof Novgorodtsev nu numai că nu a respins dovezile mele aici, dar nici măcar nu le-a menționat Cât privește doctrina experienței juridice a priori în sens transcendental, aici, în ciuda afirmației îndrăznețe a criticului meu că "jurisprudența nici măcar nu se va răscoli din această descoperire imaginară; Dimpotrivă, afirm că jurisprudența s-a "mișcat" deja și, cel puțin, este "în mișcare" Pentru a confirma cuvintele mele, aș putea indica pe Stammler, care nu este atât de departe de părerea mea Pentru Stammler, în articolul său: Unbestimmtheit des Rechtssubjectes x), încercând să ofere o deducție a conceptelor de subiect și obiect de drept, spune că "ambele aceste concepte sunt conceptele de bază ale științei dreptului (Grund-begriffe der Wissenschaft) des Rechtes), adică acea metodă de jurisprudență, care reduce la unitate orice conținut special al dreptului (S t) Că "conceptele de bază ale științei dreptului" înseamnă în limbajul lui Stammler același lucru pe care eu îl numesc a priori al experienței în sens juridic, despre aceasta nu poate exista nici cea mai mică îndoială Efectuând deducția acestor concepte de bază în spiritul idealismului științific, Stammler spune: "literatura noastră juridică încă nu oferă o soluție acestei probleme Cât eu *) Vezi Zeitschrift für die Juridische Facultät in Giessen zum Universi-tă tsjub ile um Giessen, Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Văd că nici nu a lăudat întrebare în această formă" (O s S i, cursive ale mele) Că

Stammler, constatând aici noutatea construcțiilor sale, are dreptate, se vede ușor din observațiile Prof Novgorodtsev, referitor la subiectul dreptului și care conține o serie de neînțelegeri Ca să citez cuvintele mele: "jurisprudența, după cum știm, face distincție între capacitatea juridică și capacitatea unei persoane juridice, și consideră că aceasta din urmă este decisivă pentru conceptul de persoană juridică, întrucât o persoană cu capacitate juridică, dar nu capabilă, este persona alieni juris, iar nu persona sui juris, i e în sens juridic, nu există o persoană-persoană pe deplin născută, pe deplin educată", citând aceste cuvinte, prof Novgorodtsev notează: "Nu admit gândul că domnul Savalsky nu știa că momentul decisiv pentru recunoașterea unui subiect de drept nu este capacitatea juridică, ci capacitatea juridică(r) Aceasta este obiecția Nu este greu de văzut unde se află neînțelegerea Eu vorbesc despre conceptul de subiect juridic, iar criticul meu vorbește despre recunoașterea unui subiect juridic Distingând aceste concepte, folosesc termeni juridici nu "în sensul lor colocvial", așa cum vrea să-mi atribuie criticul meu, ci tocmai în sens strict juridic, mai precis, în sens critic-filosofico-juridic După cum a remarcat pe bună dreptate Stammler în articolul său citat mai sus, în problema subiectului de drept, este necesar să se facă distincția între trei întrebări: care este subiectul de drept, pe care acest drept pozitiv îl consideră (recunoaște) ca subiect de drept și dacă acest conținut de drept poate fi considerat (recunoscut) ca fundamental corect sau nu După cum este evident cu cea mai mică încordare a gândirii, conceptul de subiect, de drept, este o valoare logică, este, în componența sa, un set de trăsături, un set de relații, după Jellinek, sau, la figurat vorbind, un nod de legături juridice, care pot fi mai mult sau mai puțin; acest concept este o valoare variabilă (variabel) s-ar putea spune o valoare de la o la i (de exemplu, slave și pater familias) Această valoare este determinată de așa-numitele condiții de capacitate și capacitate juridică i) Hôlder, Ueber natürliche uiid juristische Personen, , S ; - Binder, Das Problem d jur personal , S - ; * Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ valori, cum ar fi nașterea, vârsta, cetățenia, moșia, religia, sănătatea, onoarea civică și așa mai departe Care este conceptul de subiect de drept, i e alcătuirea logică a acestui concept este determinată nu numai de condițiile capacității juridice, ci și ale capacității, acest lucru cu greu poate fi pus la îndoială, deoarece componența conceptului logic al subiectului de drept, concept care nu este nici un lucru, nici o persoană , dar un ansamblu de relații (relationes), include fără îndoială momente de capacitate și capacitate juridică Într-adevăr, în raționamentul pe care Prof Novgorodtsev, nu ridic deloc problema relației dintre capacitatea juridică și capacitate De altfel, constat că relația dintre aceste concepte, care pare a fi înclinată să afirme prof Novgorodtsev, și anume faptul că conceptul de capacitate juridică este decisiv aici, este larg împărtășit în literatura de specialitate *) Dar nu abordez deloc această problemă Vorbesc despre alcătuirea logică a conceptului de subiect de drept Spun și subliniez că există personae sui júris și personae alieni juris, plini și neplini, diferența dintre ele ca capacitate În ceea ce privește declarația prof Novgorodtsev, că momentul decisiv pentru recunoașterea unui subiect de drept este capacitatea juridică, atunci aceasta este atât adevărat, cât și fals Căci cineva se poate întreba ce fel de recunoaștere înseamnă Dacă este vorba de recunoașterea prin dreptul pozitiv, atunci dreptul pozitiv, așa cum arată prof Petrazhitsky, cunoaște, de asemenea, subiecte de drept cum ar fi stejarii și crângurile sacre, vrăjitoare și spirite și, în general,

ființe subumane și supraumane Este evident că despre capacitatea juridică a tuturor acestor subiecte de drept se poate vorbi doar într-un mod foarte condiționat, și tocmai în sens tehnic, în sensul de i e moment tehnic în circulaţie legală Dacă vorbim despre recunoașterea subiectului de drept, nu în sensul dreptului pozitiv, ci în sensul critic-fi *) Este o idee atât de familiară nouă, încât ambii sunt termeni fundamental diferiți, încât suntem cu ușurință înclinați să considerăm o combinație a celor doi drept o încălcare flagrantă a temeiului juridic Și totuși nimeni altul decât Brinz a învățat deja că capacitatea juridică "ceva din capacitatea de a acționa* (Brinz, Pand II ed p) Binder, problema d jurist pers p - ; sm și сл ' Biblioteca "Runivers" ПОЛЕМИКА capacitatea filozofică și juridică, ca și capacitatea de a avea drepturi în sensul unei calități care, din punct de vedere științific și filosofic, aparține doar naturii moral-raționale a unei persoane, atunci iar aici se va dovedi o nouă ordine a conceptelor (vezi p al meu și nota *) De asemenea, nu pot decât să-mi exprim surpriza și observația Prof Novgorodtsev, de parcă nu aș cunoaște formula lui Hegel, care afirmă caracterul rezonabil al realului Prof Novgorodtsev, aruncându-mi aici reproșul "e păcat să nu cunoaștem" această formulă și aici și-a dorit complet nerezonabil să găsească o ocazie să depună încă o dată mărturie despre "amatorimea" adversarului său, care din anumite motive păstrează în capul său incorectă formule tot timpul Prof Novgorodtsev a putut citi literalmente următoarele la pagina a cărții mele: "Hegel, în expunerea sa a categoriei datoriei, a subliniat prea energic momentul ființei sale și, proclamând poziția, "ce este cu adevărat, atunci rezonabil", a dat o motiv, deși nu în detaliu, să ne gândim că prin aceasta, în rezultatul final al construcțiilor lui Hegel, distincția necesară între categoriile a ceea ce este și a ceea ce ar trebui să fie este ștearsă Atât citatul în sine, cât și interpretarea lui arată clar că cunosc atât cuvintele exacte ale lui Hegel, cât și sensul lor Îmi pare foarte rău că criticul meu nu a văzut nici acest pasaj din cartea mea, nici altul la p , unde spun în cuvintele lui Cohen: Kant ar spune: "Ceea ce este rațional nu este real, dar trebuie să devină real " În schimb, prof Novgorodtsev indică locul al treilea (p), menționez gândirea lui Hegel nu în interpretarea ei de către scriitorii care au căutat să-l reabiliteze pe Hegel, ci iau acest gând în acea altă înțelegere a lui Hegel, care a condus la afirmarea și recunoașterea rezonabilitatea exact a existentei, și nu a realului Dar toate obiecțiile criticului meu, care ar trebui să-mi dovedească diletantismul, palid înaintea următoarei "La pagina ", spune prof Novgorodtsev, - Dl Savalsky scrie * * "în rezolvarea acestei probleme (adică a chestiunii semnificației și valorii statului), Cohen stă în întregime din punctul de vedere al noii și noi culturi, mai întâi exprimată de Machiavelli și apoi formulată de W Togo Grozia * "civitas est perfectas Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ coetus liberorum hominum "Ciudat", spune prof Novgorodtsev - că punctul de vedere al noii și noi culturi este caracterizat la domnul Savalsky printr-o formulă care are o origine foarte veche "Dacă numai", Prof Novgorodtsev, consultat cel puțin în ghidul lui Chicherin pentru Istoria doctrinelor politice, ar fi aflat că definiția lui Grotius a fost împrumutată de la Cicero și Aristotel " Și mai departe:" iKogen sunt așezate pe aceeași tablă nu e clar etc "Cudat" "și mai ciudat" "de neînțeles" Mai mult, îngrămădindu-și cu entuziasm obiecțiile, prof Înainte de aceasta, Novgorodtsev pregătește cititorul pentru și mai multe "greșeli de neiertat ale domnului Savalsky", remarcând avertisment că acestea "se referă la domeniul filosofiei dreptului,

care este un subiect special al studiilor sale" La rândul meu, mă grăbesc să avertizez cititorul că aceeași zonă este un subiect special de studii și prof Novgorodtsev Apoi rog cititorul care este interesat de disputa noastră să urmeze sfaturile Prof Novgorodtsev și faceți informațiile relevante Să dezvăluim istoria doctrinelor politice ale lui Chicherin La pagina a primului volum citim definiția lui Cicero: Populus autem non omnis hominum coetus, quoque modo congregatus sed coetus multitudinis, juris consensu et utili-tatis, iar la pagina a celui de-al doilea volum găsim definiția lui Grotius: civitas est coetus perfectus liberorum hominum juris fruendi et communis utilitatis causa sociatus Cât despre Aristotel, găsim următoarea definiție: Vă atrag atenția asupra faptului că, spre deosebire de formula lui Aristotel, formula lui Grotius spune nu doar o unire (coetus, κοινωνία), ci o unire perfectă (perfectus coetus), și spre deosebire de Cicero, spune: nu doar coetus, dar perfectus coetus și nu doar hominum, ci liberorum hominum Faptul că aceste amendamente ale lui Grotius la formulele lui Aristotel și Cicero semnifică spiritul unei noi culturi și au fost introduse parțial sub influența lui Machiavelli, știe despre acest lucru *) Aristotelis Op R ed Ac Bor Berlin, ; vol II Iίολιτιχά G s p , a I· Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ fiecare student care a ascultat la un moment dat un curs de învățături politice de la prof carte E Trubetskoy, care interpretează această problemă când prezintă învățăturile lui G Grotius *) Astfel, în afară de faptul că până și cea mai veche origine a acestei sau acelea formule poate "caracteriza ocazional tendințele unei culturi mult mai târzii (cum, de exemplu, tendințele Bisericii Catolice sunt caracterizate prin formule de origine foarte veche, sau tendințele idealismului științific al școlii de la Marburg caracterizează formulele care se regăsesc la presocratici și mai ales la Platon - ca să nu mai vorbim de asta, avem și în acest caz o formulă de origine ulterioară Dacă de aceea pun Machiavelli , Hugo Grotius și Cohen la același nivel, apoi , desigur, nu în ceea ce diferă, ci în ceea ce au în comun, și anume în conceptul de stat ca "uniune perfectă" formată din "oameni liberi" " III Cu excepția "omisiunilor minore" ale autorului criticat, toate celelalte obiecții ale acestuia ale prof Novgorodtsev este înclinat să ia în considerare, evident, obiecțiile împotriva principalului și principal Dar cu greu se poate fi de acord cu asta Cert este că disputa despre dogmatism, dispută care ar putea avea într-adevăr un interes profund filozofic, prof Novgorodtsev a dat un caracter excepțional de personal După cum este evident, în raport cu orice scriitor care vorbește în filozofie, se poate vorbi de dogmatism într-un dublu sens: fie despre dogmatismul doctrinei filosofice pe care o apără, fie despre dogmatismul său personal, adică despre atitudinea sa dogmatică față de cunoscuta doctrină, exprimată în faptul că nu urmărește să o continue, să o completeze etc Din păcate, prof Novgorodtsev nu atinge deloc problema interesantă și obiectiv importantă a unei posibile dogme) Deși Aristotel considera statul ca o uniune perfectă, conținutul acestui concept în formula lui G Grotius este oarecum diferit, deoarece G Grotius a avut în vedere să sublinieze în el și opoziția sa față de pretențiile lui G Grotius biserică, care, împreună cu statul, căuta să acopere viața unei persoane cu "universalitatea sarcinilor sale" Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ ism în filosofia idealismului științific, căruia el este un adversar, dar vorbește exclusiv despre dogmatismul meu personal Dar această întrebare, în sine legitimă, așa cum a prezentat-o Prof Novgorodtsev a primit un personaj foarte departe de discuția despre sine irae et studio Și acest lucru este cu atât mai

regretabil cu cât fundamentele logice pe care se bazează aceste reproșuri sunt departe de a fi impecabile și, la fel ca obiecțiile pe care le-am examinat în capitolul anterior, pot duce uneori la o mare jenă Că nu exagerez aici, este ușor de arătat prin exemple Citând ideea mea că, conform conceptelor școlii de la Marburg, procesul de interpretare a lui Kant sa încheiat și s-a dat o ieșire prin Kant și dincolo de Kant, prof Novgorodtsev scrie: "În întreaga disertație analizată, cu greu există un loc mai caracteristic - aici a intrat în joc tot dogmatismul ei, toată credința ei scolastică" De ce, însă? "În obținerea propriilor soluții și apărarea lor de atacurile scepticismului, susține știința prof Novgorodtsev - nu poate considera proprietatea sa completă și de nezdruncinat, implică posibilitatea criticii, posibilitatea unor noi soluții "(p) Dar mai presus de toate, știința și interpretarea lui Kant sunt una și aceeași? Înseamnă a considera interpretarea lui Kant completă, înseamnă a nega posibilitatea criticii și a unor noi soluții? Mă grăbesc să-l informez pe Prof Novgorodtsev, acel idealism științific, la care mă alătur, doar afirmă că știința nu poate niciodată să-și considere moștenirea completă și nu numai că afirmă, dar și fundamentează această judecată Infinitatea cunoașterii științifice este teza de bază a logicii idealismului științific, așa cum infinitul sarcinii morale este începutul și sfârșitul eticii sale Dar mai departe, vorbind despre faptul că "interpretarea lui Kant s-a încheiat", exprim punctul de vedere al școlii, punctul de vedere al unei tendințe filozofice bine cunoscute și vorbesc despre completitudinea acestei interpretări, evident, nu într-un sens absolut, dar într-un sens relativ Gândul meu aici este următoarea interpretare a lui Kant, care a căutat să-l dea pe Kant ca un sistem complet de filosofii - această interpretare este dată de Cohen Nu la Kuno-Fischer, nu Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Feiginger, nu Windelband, nu Rickert, nu IIaulsen și, așa cum am încercat să arăt în cartea mea, nici Prof Novgorodtsev și de Cohen Sistemul (primul) lui Cohen este un exemplu și model al studiului istoric al sistemului kantian ca sistem complet Sunt atent, spun: un exemplu și un model al modului de interpretare a sistemului lui Kant nu ca fraze și propoziții separate, ci ca un sistem În consecință, în sens absolut, interpretarea lui Kant nu numai că nu este finalizată, ci doar corect începută, pe care o formulez expres în propria minte la p , cca Nu mai puțin interesantă este următoarea "dovadă" Afirmația mea că în problema religioasă sunt înclinat să urmăresc mai aproape de Natorp decât de Cohen, iar în soluționarea problemei juridice și a problemei filosofiei sociale mai aproape de Cohen și nu de Stammler, Prof Novgorodtsev nu putea explica mai bine decât punând în paralel afirmațiile mele cu prevederile înțelepciunii scolastice conform cărora în religie trebuie să adere la autoritatea lui Augustin, în medicină Galen și Hipocrate, în studiul naturii lui Aristotel (p) Cu toate acestea, o asemenea analogie s-a dovedit a fi posibilă doar pentru că criticul meu a trecut în tăcere de esența logică a considerațiilor mele și s-a oprit la nume Între timp, dacă spun că în problema filosofiei sociale și în problema dreptului sunt înclinat să-l urmez pe Cohen, și nu pe Stammler, atunci nu în virtutea vreunei dogme stabilite la consiliile ecumenice sau locale, ci în virtutea fundamentelor motiv logic Tocmai am subliniat exact conceptele logice ("social", "cultură", "științe ale scopurilor", "rìchtiges Redit"), în construcția cărora Stammler a făcut anumite greșeli (enumerate de mine la p) , notează), după cum explic pentru că puritatea metodei transcendentale este ascunsă la Stammler de tendințele psihologice (p) Și tot așa, pe baza

unor considerente logice, îl alătur lui Natorp, și nu lui Cohen, în soluționarea problemei religioase Eu sunt cel care subliniez că Cohen, dizolvând religia în știință, etică și estetică, nu găsește astfel pentru ea locul transcendental potrivit, τόπος ζοητος, în timp ce, aparent, se află în acel moment al conștiinței, pe care Schleyer- Maher a numit sentimentul infinitului (p , aprox ; , aprox) Ce legătură are asta cu afirmațiile înțelepciunii scolastice? Și ce dogmatism a găsit, în continuare, prof Novgorodtsev în acea căutare conștiincioasă a adevărului, cu care am încercat să introduc, în înțelegerea mea extremă, o serie întreagă de alte corecții și completări la învățăturile lui Cohen? De exemplu: în problema conștiinței de sine ( ), în termenul științelor spiritului (, nota), în ezitările lui Cohen cu privire la teza orientării eticii tocmai în jurisprudență, și nu în istorie (, nota, , nota), de altfel, în problema criticii puterii de judecată juridică (urm), în critica categoriilor de drept natural (urm) în problema politicii dreptului (și urm) și în general în critica teoriei psihologice a dreptului (și urm la)? - Criticul meu nu a observat aceste căutări sau, pentru a-mi dovedi dogmatismul, a preferat să tacă despre ele ? Nu mai puțin nedumerire trezește în mine alte dovezi ale dogmatismului meu "Cu siguranță nu știu", spune prof Novgorodtsev, cum să fie de acord că Cohen nu a ajuns la alte concluzii decât Kant și, totuși, a dat un "înțeles fundamental nou" și "o direcție diferită a filosofiei critice" Dar dar într-un citat dat literal înainte de aceasta cu prof Novgorodtsev, afirm altceva, și anume că Cohen (trebuie remarcat că deducția lui Kant a legii morale) "a subliniat alte momente ale acestei deducții, pe care filosofii și comentatorii lui Kant le-au făcut până acum și, astfel, a susținut a dat o altă direcție compoziției logice a conceptelor de filosofie critică Aș dori să vă atrag atenția asupra faptului că nu se spune doar "pentru filozofia critică", ci se spune: "pentru alcătuirea logică a conceptelor de filosofie critică", ceea ce, în expunerea mea, așa cum remarc mai multe decât o dată în cartea mea, nu înseamnă același lucru Prin alcătuirea logică a conceptelor de filosofie critică, adică a conceptelor care trebuie să fie cuprinse în ea, înțeleg soluția problemei "întoarcerii la Kant" După cum am încercat să clarific, mă refer aici nu numai la "înapoi la Kant", ci și la "înainte de la Kant" Primul are ca sarcină restaurarea a pierdut înțelegerea lui Kant în "învățăturile sale proprii și adevărate", iar al doilea are sarcina de a continua și completa învățătura lui Kant "în spiritul autorului metodei transcendentale" Îl poți ataca pe primul, îl poți ataca pe al doilea Dar nu le poți amesteca Necesitatea unei astfel de distincții este evidentă, fie și numai din exemplele următoare În "compunerea logică a conceptelor filozofiei critice" există, de exemplu, ideea de etică ca știință, idee clar conturată de Kant (vezi p , nota i), și în expunerea lui același Kant, de exemplu , la prof Novgorodtsev, "Kant, - ca prof Novgorodtsev, - în învățăturile sale proprii și autentice" - acest gând nu este prezent, deoarece prof Novgorodtsev a interpretat învățătura etică a lui Kant ca "tărâmul celor mai bune aspirații și speranțe ale noastre" (am p și urm) Nu este clar că în legătură cu astfel de înțelegeri ale lui Kant, ca și cum "în învățăturile sale proprii și autentice", Cohen a dat un sens fundamental nou și o altă direcție pentru "compunerea logică a conceptelor filosofiei critice" Același lucru trebuie să spun și despre problema deducției transcendentale a conceptelor de etică Prof Novgorodtsev la pagina pretinde că reproșez interpretării tradiționale a lui Kant faptul că înseamnă Kant și nu

"Kanto -Cohen" Înțelegerea tradițională a lui Kant, criticul meu dorește să sublinieze, înseamnă Kant în "învățăturile sale proprii și autentice", iar Kant în interpretarea lui Cohen cu ideea sa de orientare a eticii în jurisprudență este un gând necunoscut lui Kant în "propriul și învățături autentice" La asta raspund După munca pe care Cohen a făcut-o în Kants Théorie der Erfahrung, a spune că înțelegerea tradițională a lui Kant este o reprezentare a lui Kant în "învățăturile sale proprii și autentice" este o naivitate pură (vezi mai departe capitolul VI) În ceea ce privește orientarea eticii în jurisprudență, nu există o astfel de idee în înțelegerea tradițională a lui Kant Dar Kant îl are în "învățăturile sale proprii și autentice"? La această întrebare nu se poate răspunde fără rezerve În cartea mea am încercat să arăt că momentele individuale ale deducției transcendentale a conceptelor de etică sunt deja date de Kant și subliniate de Cohen Ele sunt date în problema eticii, ca Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ știință și în eliberarea conceptului său de metafizică și misticism, psihologism și naturalism Despre asta vorbesc continuu pe parcursul întregului capitol al III-lea al cărții mele și rezumam esența concluziei în teza IV (vezi mai jos) În cel de-al doilea sistem al lui Cohen, această deducție transcendentală nu a fost descoperită pentru prima dată, ci doar fixată mai precis și, ca să spunem așa, destul de dezvoltată tehnic prin și prin ideea orientării eticii în jurisprudență, motiv pentru care afirm , în ciuda tuturor diferențelor, identitatea fundamentală a ambelor sisteme ale lui Cohen (pag) Și mai departe, în ceea ce privește formalismul eticii kantiene, aici nu sunt de acord cu remarcile Prof Novgorodtsev, și anume că nu existau temeiuri pentru a reproșa acest formalism, că de Cohen însuși nu era departe de acest reproș, în timp ce spun că reproșul obișnuit la adresa lui Kant pentru formalismul legii morale nu are niciun sens În primul rând, nu este greu de arătat că Cohen nu vorbește despre formalismul legii morale despre care au vorbit și despre care vorbesc comentatorii Și într-adevăr, ce căutau exact comentatorii lui Kant în imperativul său categoric? Au căutat conținut specific în el, așa cum ar trebui să fie și să conțină, de aceea s-au gândit: fie este necesar să se deducă acest conținut din imperativul categoric, fie, dacă acest lucru nu se poate, renunțați la imperativul categorial, ca vechi și zdrențe fără valoare, precum "sărăcia și neputința unei invenții nereușite de cabinet Dar Cohen a arătat aici eroarea comentatorilor, arătând că, la fel cum este imposibil de dedus din legea cauzalității a unuia sau acela caz al naturii, cutare sau cutare lege specială (de exemplu, legea gazelor, căderea corpuri), deci nu se poate deduce din imperativul categoric aceste sau alte maxime cu un continut determinat De ce? Deoarece atât legea cauzalității, cât și legea libertății nu sunt legile unui caz sau al unuia, ele nu sunt legi speciale, ci premisele și condițiile tuturor legilor speciale posibile (die Bedingun-gen der inoglichen Erfahrung, der Erfahrung überhaupt) Ce înseamnă asta? Aceasta înseamnă: orice fenomen al naturii este adus sub legea cauzalității și prin aceasta se constituie ca o lege specială (de exemplu, gaze, corpuri în cădere); orice fenomen Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ ordinea morală este adusă sub legea rațiunii morale, iar în ea și prin ea se constituie ca un caz special în domeniul libertății Din același motiv, atât legea naturii, cât și legea libertății, după Cohen, sunt Ideen, i e Grundlagen și în același timp Gr undlegung en În consecință, situația "nu este deloc așa că ar trebui să se caute un anumit conținut în imperativul categoric, este la fel cu a căuta un anumit conținut în legea cauzalității, dar trebuie să înțelegem

imperativul categorial ca principiu al moralității, ca principiu de critică și evaluare a diversității în experiența etică (în viața juridică, de stat, politică, privată și de familie) Este această trecere de la formă la conținut, această legătură între formă și conținut, adică această metodologie sensul imperativului categoric nu a fost indicat, argumentează Cohen, Kant Într-un cuvânt, Cohen vorbește despre semnificația metodologică a imperativului categoric, pe care Kant nu l-a indicat, și nu despre conținutul specific din legea morală formală a lui Kant, pe care îl căutau comentatorii lui Kant A-i reproșa lui Kant formalismul, adică că nu are un conținut concret în conceptul de lege morală - repet asta din nou - nu are nici un folos, căci înseamnă a nu avea nicio concepție despre ceea ce este metoda transcendentală în general Link-ul este Prof Novgorodtsev despre Hegel, pentru care imperativul categoric al lui Kant prezenta anumite dificultăți în sensul formalismului său presupus nedorit, nu dovedește nimic și mărturisește doar faptul că Hegel avea și o idee incorectă despre metoda transcendentală în sensul lui Kant Între timp, aceeași metodă a fost luată de Cohen pentru construirea eticii științifice Și așa cum matematicii și fizicii nu li se poate reproșa formalismul, tot așa din aceleași motive nu se poate reproșa eticii științifice formalismul IV După scăderea obiecțiilor de care ne-am ocupat în capitolele precedente, obținem restul, care, cu unele rezerve, pot fi numite obiecții la conținutul principal și principal al cărții mele Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Vorbesc cu unele rezerve, pentru că și aici criticul meu se abate adesea de la calea directă, crezând că importanța nu este atât în clarificarea esenței subiectului în litigiu, cât în dovedirea "amatorismului" adversarului Tocmai această tendință a condus, cred, la următoarele: răsturnând cu atenție suprafața problemelor, criticul meu deseori scapă cu judecăți de natură prea generală, neagă fără dovezi acolo unde astfel de dovezi sunt în mod evident necesare, atinge un număr de probleme care, deși sunt atinse în cartea mea, dar nu sunt susținute de mine ca teze și, dimpotrivă, trec în tăcere deplină o serie întreagă de prevederi pe care le susțin ca teze În următoarele două capitole voi încerca să arăt acest lucru În primul rând, avem în fața noastră o serie întreagă de observații de felul următor: că nu am clarificat suficient relația lui Cohen cu Fichte, că nu am clarificat suficient limitele divergenței și coincidenței a două direcții în filosofie: Windel-band-Rickert și Cohen, că nu am acordat suficientă atenție analogiei dintre Cohen și Hegel, că nu numai că nu am rezolvat disputa dintre idealism, pozitivism și misticism, dar nici măcar nu am ridicat-o, că nu am fost suficient a atins influența asupra lui Cohen a altor curente filozofice și a altor scriitori Sunt surprins de aceste remarci, nu pentru că le consider adevărate sau false - nu asta este ideea - ci pentru că prof Novgorodtsev acordă o importanță critică unor astfel de remarci generale, care ar trebui să clarifice cutare sau cutare întrebare sau să infirme o concluzie binecunoscută Într-adevăr, în astfel de observații generale nu se poate vedea nici măcar subiectul litigiului Aici, dacă prof Novgorodtsev a subliniat ce fapte demne de atenție cu privire la problema influenței altor scriitori și mișcări filozofice asupra lui Cohen, pe lângă cele deja indicate de mine *), îi sunt cunoscute, dar nu voi atinge *) Pe lângă, desigur, Kant, l-am subliniat aici pe pr A Lange, introducând aici un amendament la prezentarea acestei probleme de către prof Novgorodtsev (vezi pagina mea , nota ï); apoi a subliniat în diverse locuri elemente din filosofia lui Fichte și Hegel (vezi nota de mai jos), a subliniat influența inversă asupra lui

Cohen a unora dintre studenții săi, de exemplu Stadler (p , pr), cit Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ dumneavoastră, sau la ce concepte particulare nu am atins, când am rezolvat disputa dintre școlile Rickert-Windelband, pe de o parte, și Cohen, pe de altă parte, sau în ce concepte pe care le-am atins deja *), am a admis, poate, o incorectitudine în soluționarea litigiului; sau care sunt exact analogiile care se sugerează, după cum spune criticul meu, între Cohen, pe de o parte, și Hegel, pe de altă parte, el înseamnă, pe lângă cele deja indicate de mine *), și de ce cele neindicate de mine ar fi important pentru cursul și dezvoltarea raționamentului meu; mai departe, despre ce Total (gratuit și schimb) eu eu eu] pentru I I * Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Cercetare filozofică, = = publicată sub redacția prof G Chelpanova CONŢINUT Problema T L al -lea Shcherbina, Doctrina lui A M Kant despre lucrul în sine Weinstein, A E Doctrina realității Schubert-Soldern Chelpanov, G I Avenarius și școala lui TI Vol -p Shcherbina, A M Doctrina lui Kant despre lucrul în sine (sfârșit) Zѣnkovsky, VV Starea actuală a problemei psihofizice Shpett, G G Problema cauzalității în Hume și Kant (Introducere) Chelpanov, G I Apriorism și empirism (răspuns către prof Gilyarov) TI Vol al -lea Shpett, G G Problema cauzalității în Hume și Kant Chelpanov, G I Recenzia Op I S Vândut "On Memory" Raport de activitate Psych Seminarii pentru anii - T IL Comp al -lea Blonsky Doctrina lui Berkeley despre realitate Prețul pentru fiecare număr este de p Depozitul de publicații în redacția revistei "Întrebări de filosofie și psihologie" și în librăria lui N L Narbasnikov, Moscova, Mokhovaya, împotriva Universității Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE GÂNDIREA RUSĂ Pe decembrie, cartea decembrie a apărut la Moscova Cuprins:) Două poezii de Nikolai Morozov) Ultimele pagini ale biografiei unei femei -Valery Bryusova) Într-un oraș mic Un roman de Gaston Cronnier Din franceză-Trad N Zhuravskoy Absolvire) Două poezii de Fiodor Sologub) Andrey Shcherbina Roman - P A Sergeenka Absolvire) B ifccy Narațiune - V Tardova (T Ardova)) Arakcheev -A Un Kizevetter) Un oraș ciudat lângă o mare ciudată Din impresii de la Baku -Severyanina) Potrivit "Turciei reînnoite" - V Ya Bogucharsky) Profesional mişcarea muncitorească şi contradicţii naţionale Scrisoare din Austria - A Glebova) P D Boborykin) Din noile tendinţe în domeniul chimia V Ostwald şi renaşterea atomismului -M N Popova) Gândurile lui Leo Tolstoi I Cuvintele lui Tolstoi în "Yasnaya Polyana* -I F Nazhivin III Tolstoi despre Puşkin-D V Filoeofova) La înmormântarea lui Tolstoi Impresii și observații -Valery Bryusova) Viața și moartea lui Lev Tolstoi I Sensul vieţii lui Tolstoi II Sensul morții lui Tolstoi -Peter Struve) Soarta lui Lev Tolstoi - Maximilian Voloshin) În memoria lui Lev Tolstoi -S L Frank) La moartea lui Tolstoi -S N Bulgakov) În Rusia și în străinătate Recenzii și note Viața politică a Rusiei A S Izgoeva - Autoguvernarea în Rusia V S Golubeva - Republica Portugheză L I Halberstadt - Potsdam data P B Struve - Germania în Orientul Apropiat și Mijlociu L I Halberstadt - Dezamăgire și presimțiri Anton Kraynyago - Note sintetice despre literatura franceză în Rin Gila - Viața religioasă în Occident S N Bulgakov - Studiul sectarismului rus D V Filoeofova - Germania în afacerile aeronautice M L Frank -I Bibliografie otd Abonamentul pentru este deschis An Cu ven și transfer: p În străinătate p TERMENI DE ABONAREA: luni p K p k luni p K p K Prețul unei camere separate de vânzare este de rub cop luni R de ruble R K Se acceptă abonament și se face vânzarea itinerană a revistei №№ la Moscova: în biroul revistei - Vozdvizhenka, Vagankovsky per , bld ; in carte magazin "Link",

"Educație", M O Wolf, N P Karbasnikov și în biroul lui N Pfchkovskaya; la Petersburg - în carte magazin N P Karbasnikov, M O Wolf and Prince Depozitul "Pravo"; în Vyalna și Varșovia - în cartea magicianului B P Karbasnikov; la Kiev - în cartea magicianului N Ya Ogloblin; la Odesa - în cartea magicianului "Trud" și "Odessa News " "; în Saratov - în cartea magicianului "Timp Nou" EDIȚIA Jurnalului "GÂNDIREA RUSĂ": Kivevvtger, A A Autoguvernarea locală în Rusia C kop Kornilov, A A Mișcarea publică sub Alexandru II C p k William James Diversitatea experienței religioase C freacă cop Izgoev, A S Societatea și revoluția rusă C, frecare Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Abonamentul este deschis pentru reviste i od:) "Tânăra Rusia" ("CITIREA COPIILOR^) revistă lunară ilustrată pentru familii și școli EDIȚIE DE PATRUzeci și TREI DE ANI Revista este permisă a fi eliberată, prin abonament prealabil, bibliotecilor studențești ale instituțiilor de învățământ secundar, școlilor orășenești, conform Regulamentului din , precum și sălilor și bibliotecilor publice gratuite În anul p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p În , revista "Rusia tânără" ("Lectură pentru copii") va oferi tuturor abonaților: CĂRȚI LUNAR, care includ: a) povestiri, povestiri si basme b) poezii; c) eseuri și biografii istorice; d) articole științifice de popularitate; e) fotografii din portrete ale unor oameni remarcabili, din picturi ale unor artiști celebri etc APLICAȚII GRATUITE: I Viața și poezia lui George Byron Eseu literar și biografic cu aplicații ale poeziei selectate Comp Da Da Abramovici P Mark Twain Povești umoristice III Oscar Wilde Spiritul din Canterville Povestea în repovestire ? N, Tihomirova IV Jack London casa lui Maizi O poveste din viața unui insular din Ziysk V Charles Roberts Parazit vultur Razsk VI E Opochinin Povești din viața rusă revista pentru educatori si profesori populari EDIȚIE DE PATRUzeci și TREI DE ANI p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p Revista apare de ori pe an, în cărți de până la coli PREȚ DE ABONAMENT pentru ambele reviste p timp de un an cu transport, fara transport p ADRESA EDITORIALĂ: Nr , B Molchanovka, Moscova Se acceptă abonamente și în toate librăriile cunoscute Librări concesiune °/ Taxă pentru reclame în revistele "Rusia tânără" și "Listok pedagogic": Pe pagină de ruble, per * / g STR R-> pentru paturi VI ruble, sa i / p r Editura E N Tikhomirova Editor D I Tihomirov Sub jurnalul "Rusia tânără" și "Listok pedagogic" a organizat o librărie de publicații ale lui D I Tikhomirov:) Biblioteca pentru familie și școală) Biblioteca profesorului) Manuale de D I Tihomirov Catalogul se trimite gratuit la cerere Întrebări de filosofie, KN IO) θ Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE DESCHIS! ABONAMENT pe "Buletinul teologic" anul (Al douăzecilea an de publicare) În , Academia Teologică din Moscova va continua să publice Buletinul Teologic* pe aceeași bază, după următorul program: I Opere ale Sfinţilor Părinţi în traducere rusă (Sf Chiril Alexandru) II Cercetări originale și articole despre științe teologice, filozofice și istorice, care constituie în cea mai mare parte lucrări ale profesorilor Academiei III Din viața modernă: o trecere în revistă științifică și teologică a celor mai importante evenimente din viața bisericească a Rusiei, a țărilor ortodoxe orientale, slave și vest-europene IV Cronica vieții academice: rapoarte despre disputele de master, despre aniversările academice, despre activitatea societăților și cercurilor academice științifice și despre diverse schimbări în viața externă și internă a Academiei noastre V Bibliografie, trecere în revistă și critică a noutăților remarcabile ale literaturii teologico-filosofice și bisericești-istorice ruse și străine VI Suplimente în

care vor fi tipărite procesul-verbal al Consiliului Academiei pentru și notele autobiografice ale Înaltpreasfințitului Savva, Arhiepiscopul Tverului, pentru - ' Ca anexă la jurnalul Buletinul Bogoslovski, abonaților săi din li se vor oferi PARTEA ÎNTÂI ŞI A DOUA Profesor de creație Efrem Sirul Prețul abonamentului pentru Buletinul Bogoslovski* împreună cu aplicația cărți de prep Isaac Sirin Opt ruble cu poștă Notă Șapte ruble fără poștă, zece ruble în străinătate Este permis un abonament la jurnal fără apendice (prețul este de ruble) Rata pentru doi termeni este permisă: la abonament ruble iar la iulie, ruble; pentru cei care s-au abonat la jurnal fără un plan de rate de aplicație: atunci când se abonează ruble iar la iulie, ruble Pentru schimbarea adresei copeici Notă Abonații The Bogoslovsky Vestnik * din toate edițiile redacției beneficiază de o reducere de - %, în funcție de mărimea comenzii Adresa redacției: Sergiev Posad, provincia Moscova, în redacția Buletinului Teologic * Editor de comenzi prof Zaozerekia í Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Credință și Rațiune în Jurnalul apare în cărți separate de două ori pe lună, cu nouă sau mai multe coli tipărite în fiecare carte, adică ediţia anuală a revistei este formată din de numere cu un text de conţinut teologic şi filosofic de peste de coli tipărite Prețul pentru o publicație anuală în Rusia este de ruble, iar în străinătate ruble cu redirecționare Nu este permisă plata în rate a banilor Se acceptă abonamente: în Harkov: în redacția revistei "Credință și rațiune" la Seminarul Teologic din Harkov, în filialele Harkov ale "Noului Timp", în toate celelalte librării din Harkov și în biroul "Harkov" Gazeta provincială"; la Moscova: în biroul N Pechkovskaya, liniile Petdrvskaya; în librăria II D Sytin; la Sankt Petersburg: în librăria Tuzov, Gostiya, dv , nr În alte orașe ale Empire, abonamentul la revistă este acceptat în toate birourile cunoscute ale New Time Abonamentul la revista religios-filoeofico-științifică "Buletinul de teosofie" este deschis (al -lea an de publicare) PROGRAM JURNAL:) articole, atât originale, cât și traduse, despre Teosofie, despre studiul comparat al religiilor, ocultism, studiul forțelor psihice ascunse în natură și în om, despre psihologie și alte ramuri ale cunoașterii;) informații despre mișcarea teosofică din Rusia și din străinătate și despre alte mișcări spirituale și sociale conexe; ■) biografii ale reprezentanţilor de seamă ai viziunii teosofice asupra lumii şi ale personalităţilor publice iө';) catedra artistică și literară, ca reflectare în arta viziunii teosofice asupra lumii;) recenzii ale cărților depuse la redacția revistei, pe probleme de teosofie, psihologie etc ;) departament de referință, întrebări și răspunsuri la întrebările abonaților Revista este publicată în data de a fiecărei luni, în format ° cărți de cel puțin cinci coli tipărite fiecare, editate de A A Kamenskaya, cu participarea Annie Besant, Dr Rudolf Steiner, Alba, P II Batyushkiv, N K Boyanus, A F Veld, V D Gardner, A S Gralevskaya, S Y Daiy, N K Gernet, M A Kamenskoy, K Kudryavtseva, E M Kuzmina, N Likhacheva, I Mandzharli, E Pisareva (E II), M Stanyukovich, D Straadeya, O D Forsh, B F , A V II Unkovskoy D Uspensky și alții În timpul a două luni de vară (iunie și iulie) revista nu este publicată * Biblioteca "Runiverse" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis (V-Anul publicării) PENTRU REVISTA LUNAR ILUSTRATA PENTRU COPII "FAMILIE CU SCOALA" Revista este destinată în primul rând copiilor de vârstă mijlocie (- ani), care au încă puțin acces la reviste mai vechi care există la noi În același timp, "Familia și școala" își stabilește ca sarcină să se aplice în mod egal atât intereselor copiilor care studiază în clasele inferioare ale instituțiilor de învățământ

secundar, cât și înțelegerii elevilor din școlile publice elementare "Familie și școală" se compune din cărți lunare ale revistei și cărți separate ale "Bibliotecii de familie și școală" Fără a-și atrage abonații cu niciun fel de prime sau așa-numitele aplicații gratuite, editorii "Familie și școală " acordă o atenție excepțională demnității interne a revistei în sine, selecției atentă a materialelor care sunt accesibile și distractive pentru copii și susținute într-o atitudine pedagogică, precum și față de ei În acest din urmă scop, textul revistei este atent ilustrat cu desene executate artistic și, în plus, în fiecare carte sunt plasate imagini separate Ținând cont de distribuția revistei în școli, fiecare carte a "Familiei și școlii" este întocmită în așa fel încât să poată fi împărțită cu ușurință în părți, dacă se dorește, iar lucrările mari tipărite în mai multe numere ar putea fi legate într-una singură carte la sfarsitul anului La "Familie și școală" participă: E A Bakunina, I A Belousov, E Volkova, G P Volodpn, N A Goltseva, S G Grigoriev, S D Drozhzhin, I Zasodimsky, P P Infantiev, V T Kapelkin, A A S Kizeve, K A M A Krukovsky, T N Lvov, Vl Lvov, D N Mamnn-Sibiryak, I I Mitropolsksh, I P Nazhivin, N Novici, Yury Novoselov, K D Nosilov, Sergey Orlovsky, O P Runova, R G P Runova, V R G Runova, S I Runova, V Sakudin, A Serafimovich, V D Sokolov, P P Sushkin, N D Tel'shev, M V Tilicheeva, V N Kharuzina etc PREȚ DE ABONAMENT pentru cărți "Familie și școală" și pentru cărți "Biblioteci pentru familie și școală" *: cu livrare și poștă ruble copeici pe an Fără livrare la Moscova ruble în străinătate ruble Abonament pentru jumătate de an R cop (se acceptă numai în redacție Abonamentul fără livrare este acceptat la Moscova: în redacție, în biroul lui N Pechkovskaya și în librăria lui N Karbasnikov Redacția are seturi ale revistei pentru ani anteriori: , - oh, - ruble fiecare, - ruble fiecare gg Pentru profesorii care doresc să citească revista, un număr de probă este trimis gratuit Abonații din afara orașului pot aplica direct la redacția revistei "Familie și școală": Moscova, str Goncharnaya, bld Editor-Editor Vl Lvov Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis XXII editie^ ia jurnal XXII editii "VESTNIK EDUCATION" Revista își propune să clarifice problemele educației și creșterii pe baza pedagogiei științifice, în spiritul societății, al democrației și al liberei dezvoltări a individului În acest scop, revista urmărește dezvoltarea ideilor pedagogice, starea actuală a educației și educației în Rusia și în străinătate și oferă recenzii sistematice ale cărților nou publicate despre pedagogie, științe naturale, științe sociale, reviste pentru copii, cărți publice și pentru copii, si altii În plus, revista conține articole de știință de popularitate despre diferite ramuri ale cunoașterii și artei, eseuri literare și pedagogice, povești, memorii și așa mai departe La revista au participat: Doctor în Filosofie V Henri (Victor Henri), Yu I Achenvald, A D Alferov, prof V M Arnoldi, Dr D A Bekaryukov, acad V M Bekhterev, Yu A Bunin, acad ILA Bunin, prof A V Vasiliev, V P Vakhterov, K N Wentzel, A Veselovsky, prof R Yu Vipper, pr -conf A V Gorbunov, Pr -Conf univ S G Grigoriev, Pr -Conf univ A E Gruzinsky, A G Dauge, E A Zvyagintsev, acad II N Zlatovratsky, A A Ivanovsky, prof V N Ivanovsky, Pr -Conf univ N A Ivantsov, Dr V E Ignatiev, prof N A Kablukov, prof I A Kablukov, prof M~ M Kovalevsky, P S Kogan, Dr V V Korsakov, prof N M Kulagin, privG-Assoc M IO Lakhtin, E I Lozinsky, A I Pototsky, S P Melgunov, prof I I Mechnikov, N Mirovici, H F Mihailov, I M Nikolsky, acad D N Ovsyaniko-Kulikovsky, prof I G Orshansky, prof A P Pavlov, prof A A Radtsig, G Rokov, S F Rusova, Pr -Conf univ P N Sakulin, Pr -Conf univ E D Sinitsky, L D Sinitsky, S G Smirnov, N V

Speransky, Pr -Conf univ B I Syromyatnikov, G A Falbork, prof A t Fortunatov, L B Khavkina-Hamburger, V P Khoprov, V I Charnolusky, N V Cehov, Prinț D N Shakhovskoy, prof F F Erisman, Dr Vl I Yakovenko, V E Yakushkin, E I Yanzhul, acad I I Yanzhul și mulți alții Revista este publicată de ori pe an (în lunile de vară revista nu este publicată); în fiecare carte a revistei există mai mult de de coli tipărite Prețul abonamentului: un an fără livrare ruble, cu livrare trimit ruble, în jumătate de an ruble; cu redirecționare la frontieră p k ; pentru persoane insuficiente, pretul pe an cu si fara livrare este de p Se acceptă abonament: în biroul redacției (Moscova, Arbat, strada Staro-Konyushenny, casa nr), în toate instituțiile poștale și poștale-telegrafice și în toate librăriile mari din ambele capitale gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr H F Mihailov Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (ediția a II-a) ' la revista lunară ilustrată bisericească-publică şoareci bătrâni" Personalul revistei este: Episcopul Inocențiu, Episcopul Mihail, Ya A Bogatepko, L V Bystrov, S I Bystrov, E V Vozdvizhenskaya, I V Galkin, Andrey Proud (un pseudonim), protopop pr L Denisov, I V Zhilkin, N D Zenin, preot O I Isaichev, L F Kalashnikov, profesor A A Kizevvetter, profesor S A Kotlyarevsky, II S Loginov, grefier I A Lukin, S P Melgunov, I Moskovsky (pseudonim), A A Pashkov, preot O V Plotnikov, Pomorets (pseudonim), E T Pospelov, A S Prugavin, I F Puchkov, profesorul M Reisier, I N Saharov, P V Tsvetkov, L T Shansky (pseudonim), K N Shvetsov, P M Shestakov, P - N V Shmakov, P -N Revista este publicată lunar în cărți de cel puțin șase coli tipărite (pagini) după următorul program: predici și articole cu caracter teologico-filosofic și bisericesc-social, povestiri cotidiene, cercetări istorice, eseuri, documente și scrisori, articole despre educația publică, o trecere în revistă a evenimentelor din Vechii Credincioși (toate consimțământul) și în afara acesteia, o trecere în revistă a presei periodice, recenzii de cărți noi, răspunsuri la întrebările abonaților, cântări bisericești și anunțuri Abonații anuali vor primi sub formă de supliment gratuit opera de capital a regretatului contabil V T Zelenkov, care nu a fost încă publicată nicăieri, EXTRAS DIN CĂRȚILE FATRISTICE ȘI ISTORICE "cap II π III, - o carte de cel mai înalt grad valoroase, importante și extrem de necesare pentru fiecare duhovnic, precum și pentru cărturari și toți cei interesați de istoria, învățătura și instituțiile bisericii, Vechii Credincioși (fără diferență de consimțământ) și Nevechii Credincioși (partea I a prezentului lucrare, publicată în de exemplare, epuizată fără urmă) Prețul abonamentului pentru jurnalul cu anexă, cu livrare și expediere: pentru an ruble, pentru V ani ruble k , pentru luna I k Plata în rate este permisă: la abonament ruble, până la aprilie rub iar până la iulie rub Taxă publicitară: de ruble pentru o pagină întreagă, ruble pentru o jumătate de pagină, ruble pentru o singură pagină, ruble pentru o singură pagină Inserții: de inserții până la lot - ruble, până la loturi - de ruble, până la Zloty - de ruble etc Pentru schimbarea adresei copeici Se acceptă abonamentul la jurnal: la Moscova:) Pyatnitskaya, , apt , redacția revistei "Old Believer Thought";) meserii Lubyansko-Ilyinsky camera, nr] , la N M Vostriakov;) str Nikolskaya, anticariat librăria P Shibanov;) B - Kamenshchiki, satul Uvarova lângă A V Zaitsev:) Mokhovaya, ani, ap , de Yu G Toporkova În Sankt Petersburg: curtea Apraksin, clădirea Dinevici lângă II S Makarova La Kiev: Podil, Volzhskaya, , editura Znamnoye Ptsie În Saratov:) B - str Sergievskaya, l Gorin, la S II Bystrov;) Fierarul nr la M I Nemudrov În N -Novgorod: Zvezdinka, nr

"de către diaconul Bătrânului Credincios pr Artemon Shirokov În Volsk, Sar provincia: str Mokhovaya, lângă preotul Vechiul Credincios O Ioanna Grishenkova În Hvalynsk, Sar buze: la preot Bătrânul Credincios O Ioanna Isaicheva În s Balakovo, Samar, buze , la preotul Bătrânul Credincios O Mihail Zotov La Odesa: pe str Preobrazhenskaya, nr , la profesorul I S Loginov În Zaporozhye-Kamensky, provincia Ekaterin, la P N 'Pastuhov În Ismael, Bess, provincia: Ekat st , bl Nikolskaya de modă veche biserica de langa S I Petrov În Kronau, Kher Buze: E A Torlin În satul Vilkovo, Bess, provincie: la demodat preot O A G Vorobiev În orașul Novogeorgievsk, Kher buze: la cap Zolotarevski a predat G V Galkina În orașul Bogorodsk, Moscova, Gubernia: V E Makarov La Ekaterinburg: Zlatoustovskaya, nr , cu A F Gusev În Nikopol, Catherine sl buze: ug Krymskaya și Pochtovaya st , lângă M T Kushnerev În Uralsk: F K Repietov În Orenburg: Dvoryansky per , nr , la T S Lazarev În orașul Shadrinsk: la M F Zarubina Yalutorovsk, voi buza, p Emurtlinskoye: Y F Riakishev În orașul Armavir, Kub regiune: st Prochnookopskaya, la E S Bogaevsky În Essentuki Regiunea Terek, predă E N Shmakova Editor-editor V E Makarov Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Editura "WAY", Znamenka, ani, cu cea mai apropiată participare a lui N A Berdyaev, S N Bulgakov "G A Rachinsky, Prince E N Trubetskoy și V F Ern Departamentul I Original Tipărit: lucrări S N Bulgakov "Două orașe* Cercetări asupra naturii idealurilor sociale În volume Colecție completă de lucrări de I V Kirevskiy B vol de cand Editat de M O Gershenzon L M Lopatin Stagngi și discursuri V F Ern Experimente filosofice, critice și polemice N A Berdyaev Filosofia libertății se pregateste Carte E N Trubetskoy V S Solovyov și cazul lui la imprimare: S N Bulgakov Filosofia economiei Secțiunea II TRADUCERI Imprimat RUSIA și BISERICA UNIVERSULUI IDEA RUSĂ, Traducere din franceză de G A Rachinsky la imprimare Augustin - Spovedania Leroy, Dogmă și critică Dushen -Istoria Bisericii Creştine se pregateste Wendland - Cultura elenistico-romană în relaţia ei cu iudaismul şi creştinismul Seipel - Economic şi etic opiniile părinților bisericii Secțiunea III "Gânditorii ruși·· Această secțiune va include o singură serie de monografii, dedicată unui studiu istoric cuprinzător atât al personalității, cât și al vieții, precum și al viziunii asupra lumii a tuturor reprezentanților majori ai gândirii ruse Fiecare monografie (în - coli tipărite) va fi însoțită de un portret și referințe bibliografice G S Skovoroda -V F Ern, θ I Tyutchev -V I Ivanov, N V Gogol -V V Zenkovsky, A S Homiakov -N A Berdiaev, A A Kozlov -CU A Askoldov, pr Serap Mashkin - P A Florensky În viitor, monografii despre Buharev, Solovyov, Prinț S Trubetskoy, N Fedorov, N Kirevskiy, M Speranskiy, Novikov, K Leontiev, B Cicherin Editura M K Morozova Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE, ABONAMENT ACCEPTAT i(r)daT PENTRU S(r) J Cel mai vechi din Rusia YASHGPP și TGGG 'OBjUB popular-științific ShLGPApiP pe probleme de spiritualism, psihism, mediumnitate și misticism Revizuirea și studiul unor teorii și fapte puțin cunoscute: telepatie, clarviziune, citirea minții, personalitate divizată, obsesie, somnambulism, magnetism animal, mediumism, hipnotism, spiritism și alte fenomene și fapte oculte) Probleme controversate ale științei și vieții În ultimii ani, în jurnal, printre alte articole, au fost publicate: prof X Myers - "Despre existența post-muritoare" și "Fantome intravitale"; prof A Butlerova -"Articole despre mediumitate"; A Aksakova -"Animism și spiritualism"; prof N Bainer - "Fotografie a unei mâini invizibile; A Dassier -"Pozitivismul în domeniul spiritismului", Prof C Richet - "Spirituismul ar trebui să fie studiu?"; Dr J Maxwell - "Fenomenele

psihismului";Prof C Lombroso - "Case neliniştite"; A Schopenhauer -"Despre viziunea spirituală a doctorului Du Prel "-"Sufletul ca principiu organizator" și "Magia ca știință naturală": M Saburova -"Moartea este doar o metamorfoză"; prof Charcot - "Despre somnambulism și hipnotism"; Dr Ohorovich -"Prelegeri despre magnetismul animal"; Rucksel -Spiritism and Occultism": A Wallace -"Darwinism spiritual"; Prof ^ Brooks -"On the Relativity of Human Knowledge"; L Chistyakova - "Istoria magiei și superstiției"; "Kant ca spiritist"; "Radiumul și clarviziunea"; "Citirea gândurilor"; "Magii-quadrivium";"Societăți secrete și masonerie"; Dr Prinț - "Pluralitatea personalității umane", Sfântul Moise - "Învățătura duhurilor, socială, religioasă și etică"; A Boltina - "Dogmele Bisericii Creștine din punct de vedere al spiritismului"; Guba vke - "Metempsihoză (reîncarnare)"; prof B James - "Raport despre manifestarea spiritului Dr R Hodgson", etc ; apoi rapoarte despre activitatea Societății Spiritualiste Ruse, a Societății de Cercetare Psihică din Londra etc Iese de cel puțin ori pe lună în numere de la una la coli tipărite Articolele sunt însoțite de desene explicative, desene și portrete, după caz Sunt postate recenzii ale cărților noi și vechi; sfaturi, clarificări și răspunsuri editoriale la întrebările și scrisorile abonaților Secțiunea literară va conține povești, nuvele și nuvele care corespund direcției revistei OLYAPYAGYAYA IIIIYA · în Rusia: timp de un an ruble, pentru </, ani ruble nimic Pentru gravarea unui an Rm pentru / a 'od Ra k Emisiune separată la vânzare de copeici (pot fi trimise cu timbre poștale) Yaodpdaka este acceptat · Ed -Ed P A Chistiakov Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ANUL DOI Este deschis abonamentul pentru nașterea din la revista PSIHOTERAPIE Revizuirea problemelor de tratament mental și psihologie aplicată, jurnal publicat cu participarea M M Asatiani, A N Bernstein, Yu V Kannabikh, H E Osipov, editat de N A Vyrubov Revista apare în șase cărți pe an, nu mai puțin de trei foi fiecare Prețul abonamentului pentru un an cu livrare și expediere este de patru ruble, la frontieră este de cinci ruble Prețul unei cărți separate este de de copeici Abonamentul se acceptă la sediul redacției PSIHOTERAPIE: Moscova, Tverskaya, Tel - Articolele în colete la comandă se solicită a fi trimise la adresa redacției Autorii articolelor originale publicate în revistă primesc gratuit de reeditări Fiecare carte trimisă la redacție va fi anunțată în numărul următor al revistei Abonamentul pentru este deschis pe emsemed'iivTGenuyu public-pedagogic ziarul SCOALA și LIFE ea aplicații lunare Printre altele, la ziar au participat următoarele persoane: prof M M Aleksenko, Kh D Alchevskaya, acad V M Bekhterev, prof P I Borgman, prof V A Vagner, V P Vakhterov, acad V I Vernadsky, V A Gerd, prof N A Gredeskul, prof D D Grimm, Ya Ya Gurevich, E A Zvyagintsev, prof P F Kapterev, prof M Ya Kapustin, prof , H P Karev, prof M M Kovalevsky, acad A F Koni, prof H N Lange, prof I V Luchitsky, prof A A Manuilov, P P Milyukov, prof A P Nechaev, acad D N Ovsyaniko-Kulikovskiy, F F Oldenburg, A V Ostrogorskiy, A B Petrishchev, I I Petrunkevich, A S Prugavin, F I Rodichev, N A Rubakin, M A Stakhovich, D I Tikhomirov, contele I Tolstoi, prof G V Khlopin, V I Charnolusky, prof G I Chelpanov, N V Che-, hov, acad I I Yanzhul și mulți alții, sub conducerea generală a lui G A Falbork Dintre oamenii de știință străini, de altfel, și-au declarat participarea la ziar următoarele persoane: prof Rene Worms, Charles Gide, celebrul educator francez Busson, Le Greve și alții Redacția ziarului are corespondenți în diferite orașe ale Imperiului și corespondenți speciali în Stat Consiliul și Statul Duma Prețul abonamentului: Pentru un an m m Cu livrare la Sankt Petersburg și expediere către orașele Imperiului ruble

frecați frecați Pentru elevii din școlile primare din oraș, este permis un plan de rate de ora pentru fiecare luni Abonamentul și anunțul sunt acceptate la Biroul Principal, Sankt Petersburg, Kabinetskaya, satul Gubernsky Zemstvo, Nr " " f * tg í N-V Mъshkov Editor G A Falbork Editura: j r d Valbork Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE VESTNIN DE FIZICI EXPERIMENTALE ȘI MATEMATICĂ ELEMENTARĂ Publicat de de ori pe an în numere separate, de nu mai puțin de de pagini fiecare, editat de Privatdozent VF Kagan Programul jurnalului: articole originale și traduse din domeniul fizicii și matematicii elementare Articole dedicate problemelor predării matematicii și fizicii Experimente și dispozitive Cronica stiintifica Stiri diverse Trivia la matematică Teme pentru angajați Probleme de rezolvat Rezolvari ale sarcinilor propuse cu numele celor care le-au rezolvat Exerciții pentru elevi Atribuții de premii Departamentul bibliografic: recenzie a revistelor speciale; note și recenzii ale cărților noi Articolele sunt scrise cât mai popular posibil, fără a aduce atingere laturii științifice a problemei Termenii de abonament! Prețul abonamentului cu poștă: ruble pentru un an, ruble pentru șase luni Profesorii și profesorii școlilor inferioare și toți elevii care se abonează la jurnal direct de la redacție plătesc ruble pe an, ruble pe jumătate de an Este permisă instalarea taxei de abonament prin acord cu redacția Librării % reducere Jurnalul ultimilor ani, p k , iar pentru studenți și vânzători de cărți p pe semestru Numărări separate ale semestrului curent, câte de copeici fiecare, semestrele anterioare, câte de copeici Adresă de corespondență: Odesa Editorilor Buletinului de fizică experimentală A DOUA EDITIE ABONAMENT ACCEPTAT PENTRU ON "întrebări <&rava" revistă de jurisprudență științifică, publicată cu cea mai apropiată participare a: A S Aleksev, A E Worms, P V Gidulyanov, B A Kietyakovekago, I A Kietyakovekago, S A Kotlyarevsky, P I Novgorodtsev, G S Feldshtein și A L Forsteter Până în prezent, următoarele persoane și-au exprimat acordul pentru cooperare: A L Baikov, V N Beneşevici, M P Bobin, P M Bogaevsky, A A Borovoy, M N Gernet, A V Gorbunov, V M Gordon, V E Grabar, G V Demchenko, N V Davydov, E N Efimov, A I Elistratov, V B Elyahevilin, A Hizhil A A cer, M D Za-gryatskov , II A Ilyin, V L Isachenko, Gr L A Komarovsky, θ θ Kokoshkin, V A Krasnokutsky, I I Lyublinsky, θ I Leontovici, N A Maksimenko, V S Malchenko, S P Mokrinsky, V M Nechaev, II I Palienko, M Ya Pergament, A A Shontkovsky, S V Poznyshev, I A Pokrovsky, H N Polyansky, H N Rozin, S E Sabinin, E E Spektorsky, B I Syromyatnikov, L Ya V Taranovsky, E N Tomnikovsky, I N Trepitsyn, Prințul E N Trubetskoy, V A Udintsev, A N Fatev, A N Filippov, B N Frese, V M Khvostov, I I Chistyakov, L V Shalland, G F Shershenevich, S A Shumakov, A S Yashchenko etc Jurnalul Questions of Law apare de patru ori pe an în cărți de aproximativ zece coli: în februarie, mai, octombrie și decembrie Prețul abonamentului este de ruble pe an cu poștă și livrare Prețul unei cărți separate este de ruble Adresă editorială: Moscova, Kaloshin per , d Nr Editor-editor G S Feldshtein Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS NOTE DE STUDIU IMPERIAL Kazan Mniveroitetn pentru Notele științifice includ: I Departamentul de Științe II Departamentul de critică și bibliografie III Cronica universitară IV Aplicații: cursuri universitare pentru profesori și profesori, monumente istorice și literare, cu comentarii științifice, și monumente de importanță științifică și nefăcute încă publice Notele științifice sunt publicate lunar în cărți de cel puțin file, fără a lua în considerare extrase din protocoale și aplicații speciale Prețul abonamentului pe an cu toate aplicațiile cu expediere

ruble Abonamentul este acceptat de Consiliul Universității Editor A Piontkoveky Al patruzeci și șaselea an de publicare "Astrahan Listok" va fi publicată în sub ediţia anterioară şi cu aceeaşi componenţă de angajaţi permanenţi Anunturi din provincii: Nizhegorsk, Kazansk, Simbirsk, Samarsk și Sarat și din Zakaspiysk regiune și Caucaz, precum și anunțuri deținute de stat, Balkirsk birou, cale ferată Drumurile și ziarele sunt acceptate direct de redacție (Malo-Demid , sob d), dar restul sunt exclusiv de biroul central al L și E Metzl and Co (Moscova, Myasnitsk , satul Sytova) Taxă pentru reclame din linia minion: înainte de text copeici, după text copeici Pret abonament cu transport: an- frecții cop , * / ani - ruble cod , luni - ruble - kop , lună - frecare Editor-editor V I Sklabinekiy Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Buletinul Europei, publicat de M - N Ovsyaniko - Kulikovsky, A S Posniiova, M A Slavinsky, L Z Slonimsky și K A Timiryazev, În , jurnalul, la fel ca în - , cu excepția secțiunilor anterioare, va cuprinde o trecere în revistă a vieții provinciale, recenzii ale noilor fenomene din lumea științei, literaturii, artei și corespondența constantă din principalele centre ale Occidentului Revista va conține imagini din portrete ale unor persoane publice și reproduceri de artă de la departamentul de arte PREȚ DE ABONAMENT: Fără livrare la Sankt Petersburg și Moscova Cu livrare la Sankt Petersburg și Moscova Cu redirecționare In strainatate Pentru un an De ani, de ani de zile p k p k p k " - " " - " " - " " " " •e i - , " " " Abonament acceptat!) în birourile revistei: în Sankt Petersburg, Mokhovaya, (tel -), la Moscova, B Nikitskaya, (tel -), în Odesa, Sofievskaya, ,) în toate cele mai bune magazine de librării și) în toate oficiile poștale ale Imperiului ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (Al -lea an de publicare) la jurnalul literar și științific lunar ohshst&o, publicată sub redacţia lui Vl G KOROLENKO și cu cea mai apropiată participare: H θ Annenskago, A G Gornfeld, Dioneo, S Ya D Kryukova, A V Pshekhonova, A B Petrishcheva, N S Rusanova (N E Kudrina), A E Redko și A F Iakubovich (L Melshina) Pret abonament cu acc si peres an - p ; luni - p k ; luni - ruble; lună - k Fără livrare: an - ruble; luni - p În străinătate: an - ruble; luni- p ; lună - p Abonament acceptat! În Sankt Petersburg - în biroul revistei, strada Baskova, La Moscova - în departamentul de birouri, Bulevardul Nikitsky, În Odesa - în librăria "Odesskaya Novosti", Deribasovskaya, , în magazinul "Trud" " , str Deribasovskaya, nr Abonamentul de la librării este acceptat numai pentru tot anul și se face o concesiune de k dintr-un exemplar Biblioteca "Runivers " ANUNTURI În , publicarea (anul) a REVISTĂ "RAPORTUL DUMEI ORAȘULUI MOSCOVA" Revista este publicată de două ori pe lună în cărți de la la buc foi și este împărțit în două secțiuni, dar câte numere în fiecare: o secțiune generală dedicată dezvoltării problemelor vieții urbane în Rusia și în străinătate și o secțiune pentru referințe oficiale general Departamentul de manipulare de birou Timp de luni ruble kop frecare cop frecați - La " " l " " "- " " " " " " " "- , " "- " "- " "- " " Administrația orașului Moscova publică o revistă lunară "Abatoare" dedicată problemelor abatorului Prețul revistei este de ruble timp de un an si p timp de luni, cu transport si livrare ABONAREA ESTE ACCEPTATA: Moscova, Consiliul Local, Voskresensk, piața, clădirea Dumei Tel - Abonamentul pentru este deschis PE REVISTA PENTRU PROFESORUL POPORULUI (al -lea an de publicare) CORPUL EDUCAȚIEI POPORULUI Apare de de ori pe an în cărți de la - coli Revista are ca sarcină principală:) Să promoveze reînnoirea școlii noastre pe principiile dictate de pedagogia științifică modernă și exigențele vieții rusești;) să promoveze unificarea lucrătorilor din învățământul public pentru a

obține cel mai mare succes în munca lor În acest scop, revista urmărește dezvoltarea noilor idei pedagogice atât aici, în Rusia, cât și în Occident, și oferă tot felul de informații și instrucțiuni practice cu privire la problemele educației școlare și extrașcolare Prețul abonamentului pentru revistă ruble k pe an, timp de șase luni - p k , timp de luni - k Prețul unei cărți separate este de I copeici ADRESA EDITORIALĂ: Moscova, Polyapka, Uspensky pereulok, , apt În plus, un abonament la același preț este acceptat în toate instituțiile poștale ale Imperiului Rus Editori-editori: N V Tulupov și P M Shestakov Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU - HΛ REVISTA LUNARĂ "EDUCATIE GRATUITA" (ANUL A DOUA PUBLICARE) Publicat de A N Konshin Editat de I Gorbunov-Poeadov Jurnalul "Educația liberă" își propune să dezvolte întrebări despre creșterea și educația liberă, adică o astfel de creștere și educație, care se bazează pe activitate de sine♦, pe satisfacerea nevoilor gratuite ale copiilor și tinerilor și pe munca productivă, ca bază necesară pe viata În legătură cu sarcina principală a revistei, stau următoarele sarcini:) dezvoltarea problematicii reformării vieții personale, familiale și sociale în sensul schimbării însăși condițiilor de educație și) ajutarea la protejarea copiilor de cruzime și exploatare ' PROGRAM JURNAL!) Articole, eseuri și corespondență pe probleme de educație mentală, morală și fizică, educație și autoeducație) Articole, eseuri și povestiri din viața de familie, școală și socială din punctul de vedere al intereselor creșterii și educației) Articole despre maternitate și creșterea copilului în primii ani de viață } Articole și eseuri despre protecția copiilor împotriva cruzimii și exploatării) Articole privind inițiativele educaționale gratuite pentru populația muncitoare) Articole și eseuri despre munca manuală (agricolă, meșteșugărească etc)) Eseuri și articole despre natură, organizarea de excursii etc) Eseuri despre igiena copilăriei și tinereții) "Din carte şi viaţă" Recenzie de reviste, cărţi şi ziare pe probleme de educaţie şi educaţie) Corespondenţă dintre părinţi, educatori, profesori şi în general toţi cei interesaţi de problemele reformei educaţiei şi educaţiei) Întrebări și răspunsuri de la editori și cititori) Bibliografie Colaboratori la revista: E M Bem, I A Bfyaevsky, Dr G M Berkengeim, L A Bessel, P I Biryukov, P N Biryukova, E I Bulgakova, Dr A S Butkevich, prof Yu II Vagner, V M Velichkina, K N Wentzel, S A Venztel, M B Veselovskaya, IO A Veselovsky, A M Vikhrov, E E Gorbunova, I I Gorbunov-Posadov, A A Trombakh, H N Gusev, E A Dunaeva, S II Durylip, I I Jivago, A U Zeleyako, A S Bonov, A A Zubrilin, Dr II K Kabanov, O V Kaidanova, E A Karavaeva, acad N A Kasatkin, M V Kistyakovskaya, M M Klechkovsky, A N Konshin, P V Krotkov, S A Levitsky, V I Lukyanskaya, Iu I Menzhinskaya, K A Mikhailov, I P Nakaipidze, I P Nakaipidze, A Popu, E I hin, A B Petrishchev , V V Petrov, S A Po-, redkiy, A S Prugavin, A Radchenko, F A Rau, Dr V V Rakhmanov, I A Rubakin, prof I E Repin, M X Sventitskaya, I M Solovyov, E K Solomin, V M Sukhova, E A Fortunatov, A M Hiryakov, S G Chefranov, E I Chizhov, T Piatsky, Dr A Pikarvan, L K IBleger și alții Anul abonamentului este considerat de la septembrie până la septembrie Prețul abonamentului: timp de an cu livrare și expediere ruble, timp de șase luni - I p k , fără livrare la Moscova p k , pentru profesorii rurali cu livrare și expediere timp de un an ruble, timp de șase luni - I p Abonamentele sunt acceptate la Moscova:) la biroul redacției Svobodnago Vospitaniya, Dvichie Pole, Trubetskoy per , Nr) la librăria Posre ntsk (Petrovsky Line) și) la N

Pechkovskop (linii Petrovsky) -În alte birouri și librării care acceptă abonamente la reviste Biblioteca "Runivers "